

Pravni propisi

DŽENAZE-NAMAZA

(Komparativni fikh)

mr. Safet KUDUZOVIĆ

Naslov knjige:

Pravni propisi
DŽENAZE-NAMAZA
(Komparativni fikh)

Autor:

mr. Safet Kuduzović

Korekcija i lektura:

Remzija Hurić-Bećirović

Obrada teksta, slike i dizajn korice:

Hamza Mutavelić
Mustafa Ramić
Safet Kuduzović

Fotoliti i štampa:

Emanet studio, Zenica

Izdavač:

Emanet d.o.o. Zenica

Tiraž

1000

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo
28-747-557
KUDUZOVIĆ, Safet

Pravni propisi dženaze-namaza : (komparativni
Fikh) / Safet Kuduzović. - Zenica : Emanet, 2004.
-175 str. : ilustr. ; 21 cm

Bibliografija : str. 145-152 ; bibliografske i
druge bilješke uz text

ISBN 9958-9533-5-8

COBISS. BH-ID 13600774

Knjiga je oslobođena poreza na promet odlukom FEDERALNOG
MINISTARSTVA NAUKE I OBRAZOVANJA OD 22. 09. 2004. GOD.
BROJ: 04-15-3787/04

mr. Safet Kuduzović

Pravni propisi
DŽENAZE-NAMAZA
(Komparativni fikh)

ZENICA
2004. god.

ISLAMSKA - BIBLIOTEKA.NET

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Uzvišeni Allah kaže:

﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ سُورَةُ طه (55)

"Od nje (tj. Zemlje) vas stvaramo, u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas ponovo proživiti." (Prijevod značenja Kur'ana, Taha, 55).

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao je:

"Ko voli susret sa Allahom, Allah voli susret s njim. Ko mrzi da sretne Allaha, Allah mrzi susret s njim."

(Muttefekun alejhi)

Ibn-Omer, r.a., rekao je:

"Kada omrkneš ne očekuj zoru, a kada osvaneš ne očekuj noć, iskoristi zdravlje prije bolesti i život prije smrti."

(Buhari)

Hasan el-Basri, r.a., rekao je:

"Ko se često sjeća smrti omrznuće mu ovaj svijet i sve što je na njemu."

(Ibn-Ebi-Dunja, Zikrul-mevt)

Umjesto predgovora

Neka je neizmijerna hvala našem Uzvišenom Stvoritelju, i neka je spas i mir na njegovog roba i poslanika Muhammeda, s.a.v.s., na njegove ashabe i sve njegove sljedbenike do Sudnjeg dana.

Islamsko pravo (fikh) najprimarnija je, bez sumnje, disciplina našeg vjerezakonika, koji kroz temeljne vjerske osnove prevashodno Kur'an i Sunnet pojašnjava ispravno praktikovanje islamskih obredoslovlja. Vrijeme u kome živimo svjedoči vidnom vjerskom buđenju muslimanskih masa koje su bile uspavane ateističko-sekularističkim tminama minulog stoljeća. Brojna fikhska djela u našim bibliotekama nagovještavaju odlučnost i spremnost balkanskih muslimana da se suoče sa svim izazovima i kušnjama kojima se želi ugasiti izvorna islamska praksa koja općenito predstavlja najveći Allahov dar.

Zadovoljstvo i čast nam je, poštovani i uvaženi čitaoci, predstaviti vam djelo "*Pravni propisi dženaze-namaza*" autora mr. Safeta H. Kuduzovića. Ovo djelo, iako skromno po svome obimu, ali izuzetno bogato po svome sadržaju, jedinstven je udžbenik i relevantan izvor koji tretira ovu tematiku. Jednostavan jezički stil, logički poredak poglavlja i naslova, koncizna argumentacija, opsežna bibliografija, samo su najizrazitije odlike ove knjige, koje je čine nezaobilaznim djelom kako za široku čitalačku populaciju tako za učenike medresa, akademija i fakulteta.

Molimo Uzvišenog Allaha da obilno nagradi sve one koji su doprinjeli pripremi, štampi ili distribuciji ovog djela.

Izdavač

U Lincu, 30. 05. 2004. god.

Nekoliko napomena u pogledu ovoga djela

Stručna analiza određenog pravnog pitanja temelji se na principima koje uspostavljaju stručnjaci islamske jurisprudencije (usulul-fikha) i islamskog prava (fikha). Prilikom pisanja ovoga djela korištene su određene metode koje su, dakako, služile islamskim učenjacima u njihovom traganju za istinom. Možemo ih svrstati u naredne skupine:

- ❖ Navedeni su kur'anski i hadiski dokazi sa stepenom ispravnosti hadisa, služeći se ocjenama eminentnih hadiskih stručnjaka. Kao argumenti korišteni su izričito vjerodostojni (sahih) i dobri (hasen) hadisi.
- ❖ Posebna pažnja posvećena je upotrebi originalne hadisko-fikhske literature.
- ❖ U nekim situacijama zbog upozorenja ali ne kao dokaz spomenuti su neki nevjerodostojni ili apokrifni hadisi koji uzrokuju pogrešno razumijevanje i krivo praktikovanje propisa vezanih za dženazu.
- ❖ Kod spornih pitanja među islamskim pravnicima navedeni su argumenti dviju strana, potom su komentarisani, po našem mišljenju, slabiji od njih.
- ❖ Ovom prilikom nužno je istaći neka stara fikhska djela kao primarne izvore: *El-umm*, *Et-temhid*, *El-istizkar*, *El-muhalla*, *El-mebsut*, *El-vesit*, *El-mugni*, *El-kafi*, *El-ihthijar li talilil-muhtar*, *Šerhu fethil-kadir*, *Bedaeus-sanaia*, *El-medžmua šerhul-muhezzeb*, *El-binaje šerhul-hidaje*, *El-mubdia*, *El-furua*, *Mevahibul-dželil*, *Et-tadžu vel-iklil*, *Keššaful-kinaa*, *Nejlul-evtar* i dr.
- ❖ Od savremenih djela posebnu pažnju zaslužuju: *Tuhfetul-ahvezi*, *Bezlul-medžhud*, *Fikhus-sunne*, *Ahkamul-dženaiz*, *Eš-šerhul-mumtia*, *Sahihul-džamia*, *El-gaslu vel-kefen* i dr.
- ❖ Djelo nije naklonjeno mišljenju jedne pravne škole, već je slobodoumno, shodno argumentima, odabiran prioritetni stav. Prema tome, odabrana mišljenja nisu neprikosnovena i nikoga ne obavezujemo da ih slijepo slijedi.

❖ Na kraju ovoga djela navedena je bibliografija s imenima autora, godinama njihove smrti, mjestom i godinom izdanja, ako su poznati. Izvori su poredani po abecednom redoslijedu.

❖ Što se tiče slika, one su preuzete iz djela *El-vidžaze fi tedžhizil-dženaze*, od šejha Abdullaha b. Abdur-Rahmana Gajsa i dvolistice *Salatul-dženaze*, od šejha Abdullaha b. Abdur-Rahmana Džibrina, Allah ih nagradio najboljom nagradom.

❖ Jedino je govor Uzvišenog Allaha neprikosnovena istina, dok su riječi i djela ljudi bliže ili dalje od nje. Prema tome, ovo skromno djelo jedan je u nizu brojnih pokušaja prezentacije izvornog islamskog prava, koje se, dakako, već nekoliko stoljeća prakticira na prostorima Balkana.

Uvod

Zahvala pripada Uzvisenom Allahu. Samo Njega obožavamo i samo od Njega pomoć tražimo. Njemu se utječemo od zla naših duša. Koga On uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti; a koga On u zabludu odvede niko ga na pravi put ne može uputiti.

Svjedočimo da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed, s.a.v.s., Njegov rob i Njegov poslanik.

"O vjernici, bojte se Allaha istinskom bogobožnošću i umirite samo kao muslimani."¹

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, i od njega je suprugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte s imenom čijim jedni druge molite, i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi."²

"O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehе vam oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao, postići će ono što bude želio."³

*"Uistinu, najljepši je govor Allahov govor, a najbolja uputa je uputa Muhammeda, s.a.v.s. Najgore stvari su novotarije, a svaka novotarija je zabluda."*⁴

Čovjek kao i sva druga živa bića ima ograničen životni vijek, koji mu je propisan prije njegovog stvaranja. Uzvišeni Allah ga izvodi iz tmina majčine utrobe da bi na ovome svijetu zaradio vječna uživanja ili nesnosnu patnju.

¹ Prijevod značenja Kur'ana, Alu-Imran, (102).

² Prijevod značenja Kur'ana, En-Nisa, (1).

³ Prijevod značenja Kur'ana, El-Ahzab, (70.-71).

⁴ Muslim, (867); Nesai, (1403); Ahmed, (1/432); Tajalisi, (338); Ibn-Nasr Mervezi u *Es-sunne*, (75).

Uzvišeni Allah kaže: **"A Mi u matericama što želimo stvaramo, do roka određenog, zatim se kao dojenčad radate, potom do zrelog doba uzrastate. Jedni od vas umiru, a drugi svoju poznu starost doživljavaju da nakon razuma sve ponovo zaboravljaju."**⁵

U drugom ajetu Allah kaže: **"Nijedan čovjek prije tebe nije bio besmrtn, ako ti umreš, zar će oni vječno živjeti? Svaka duša će smrt okusiti."**⁶ Dakle, rastanak sa ovim svijetom je neminovan. Dolazili su bolji od nas-poslanici i vjerovjesnici, ali nisu bili besmrtni.

Uzvišeni kaže: **"Muhammed je samo poslanik, a i prije njega su dolazili poslanici. Ako bi on umro ili ubijen bio, zar biste se paganstvu vratili? Onaj ko se paganstvu vrati, neće Allahu nimalo nauditi, a Allah će zahvalnima lijepu nagradu dati."**⁷

Sehl b. Sad kaže da je Džibril, a.s., došao Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: "O Muhammede, živi koliko želiš, ali znaj da ćeš umrijeti. Voli koga hoćeš, ali znaj da ćeš ga napustiti."⁸

Neophodno je imati na umu čas u kome će čovjek sve napustiti i svome se Gospodaru ponovo vratiti, potom će polagati račun. Ebu-Sejid el-Hudri kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: **"Sjećajte se puno smrti ona će prekinuti vaša ovosvjetska naslađivanja."**⁹

⁵ Prijevod značenja Kur'ana, El-Hadždž, (5).

⁶ Prijevod značenja Kur'ana, El-Enbija, (34-35).

⁷ Prijevod značenja Kur'ana, Alu-Imran, (144).

⁸ Hakim, (4/360-361/7921); Tajalisi, (3/313/1862); Taberani u *El-evsatu*, (4/306/4278); Kudai u *Musneduš-šihab*, (1/435/746); Bejheki u *Suabul-iman*, (7/348/10540); Hatib u *Et-tarih*, (4/10). Imam Hakim i Zehebi ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Hafiz Munziri, Iraki, Hejsemi i Albani ga smatraju dobrim. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid*, (10/219); *Kešful-hafa*, (2/77/1731) i *Sahihut-tergib*, (1/502/824).

⁹ Nesai, (2/6/1823); Tirmizi, (Et-tuhfe, 7/7/2307); Ibn-Madže, (3/385/4334), Ahmed, (2/292-293/7911); Ibn-Hibban, (7/259/2992); Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str. 85/153); Hakim, (4/357/7909); Bejheki u *Suabul-iman*, (7/754/10559); Taberani u *El-evsat*, (6/56/5780). Imam Tirmizi, Munziri i Hejsemi ga smatraju dobrim. Imam Hakim, Zehebi, Ibn-Tahir i Albani ga smatraju vjerodostojnim. Vidjeti: *Hulasatul-bedril-munir*, (1/253); *Medžmeuz-zevaid*, (10/308);

U komentaru citiranog hadisa imam Ibnul-Arebi el-Maliki kaže: "Čovjek se treba prisjećati smrti, jer ga vreba svakog momenta. Kada je svjestan rastanka sa ovim svijetom neće mu pridavati pažnju niti će ga zaokupljati njegove varljive ljepote, već će raditi za onaj vječni svijet."¹⁰

Prisjećanje na smrt ubraja se među najpohvalnija djela. Ibn-Omer kaže da je jedan čovjek upitao Poslanika, s.a.v.s., koji su to vjernici najbolji? Allahov Poslanik, s.a.v.s., mu reče: "*Koji su najljepšeg ponašanja (ahlaka).*" "Potom koji?" upita ponovo. Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovori: "*Oni koji se najviše prisjećaju smrti i pripremaju se za nju, oni su najvrijedniji.*"¹¹

U povijesti uzoritih generacija navode se brojne i veoma čudne predaje, koje ukazuju na njihov strah od smrti, jer je smrt (tj. mezar) prva onosvjetska stanica.

Ibn-Omer kaže: "Omer je boravio u mojoj kući neposredno pred svoju smrt. Jednom mi reče: 'Spusti moje lice na zemlju.' 'Zbog čega?! Ne smeta da ležiš na postelji'", reče Ibn-Omer. Omer ga tada ukori rekavši: "Spusti

Sahihut-tergib, (3/303/3333-3334); *Sahihu mevaridiz-zeman*, (2/501/2559); *Irvaul-galil*, (3/145/682) i *Tevdihul-ahkam*, (2/465).

¹⁰ Vidjeti: *Aridatul-ahvezi*, (5/146-147).

¹¹ Ibn-Madže, (3/385/4335); Ibn-Mubarek u *Ez-zuhd*, (1/279/258); Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str.79-80/144); Taberani, (12/417/13536) i u *Musneduš-Šamijjine*, (2/392/1559); Ebu-Nuajm u *Hilijetul-evlija*, (8/333); Hakim, (4/583/8623); Bejheki u *Šuabul-iman*, (7/351/10549). Ovaj hadis ima više svojih puteva koji pojačavaju jedni druge. Hafiz Munziri, Iraki, Busiri, Hejsemi i Albani su ovaj hadis ocijenili dobrim. Vidjeti: *El-mugni*, (El-ihja, 3/289 i 5/194); *Misbahuz-zudžadže*, (4/250); *Medžmeuz-zevaid*, (10/309); *Daifut-tergib*, (2/346/1946); *Sahihu Suneni Ibn-Madže*, (3/385/4335); *Es-silsiletus-sahiha*, (3/372-373/1384). Imam Hakim i Zehebi su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Slično ovome bilježi Ebu-Bekr Dineveri u *El-mudžalese*, (2/47/1292), kao riječi Osmana b. Affana sa slabim lancem prenosilaca.

me, majke ne imao"¹², pa ga je spustio. Nakon toga Omer reče: "Teško se meni, teško se mojoj majci ako mi se ne smiluje moj Gospodar."¹³

U drugoj predaji stoji da je Osman ušao kod Omera nakon što je nepravедno izboden i vidjevši njegovu glavu na zemlji prišao mu je želeći ga podići, a Omer reče: "Ostavi me, teško mi se i teško se mojoj majci ako mi ne oprostí moj Gospodar."¹⁴ To je ponovio dva puta.

Ovo je istinska poniznost vjerničke duše u posljednjim momentima života, strah od onoga što slijedi nakon smrti. Nakon što je Omer b. el-Hattab izboden nožem, Ibn-Abbas mu je rekao: "O vladaru pravovjernih, raduj se, jer si učinio veliko dobro za islam!. Znaš da si bio uz Allahovog Poslanika s.a.v.s., potom si pravedno vladao, te kao šehid napuštaš ovaj svijet." Omer tada reče: "Bratiću moj, kamo sreće da me više nikad nema," (tj. da ostane crna zemlja).¹⁵

Imam El-Evzai kaže da je Omer b. Abdul-Aziz rekao: "Ne želim da mi se olakšaju smrtne muke, jer je to zadnja stvar za koju musliman biva nagrađen."¹⁶ Vidimo da Omer b. Abdul-Aziz i zadnje momente svoga života želi potčiniti boljem svijetu, odazivajući se time riječima Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: "*Iskoristi pet stvari prije drugih pet: Iskoristi mladost prije starosti, zdravlje prije bolesti, bogatstvo prije siromaštva, slobodno vrijeme prije zauzetosti i život prije smrti.*"¹⁷ Kada bi

¹² Ovo je u arapskom jeziku poznati izraz za ukor. Međutim, njime se ne želi njegovo spoljašnje značenje.

¹³ Dževheri u *Musnedu Ibnil-Džad*, (1/136/870); Ibn-Sad u *Et-tabekat*, (3/361); Ebu-Nuajm u *Hilijetul-evlija*, (1/52); Ibn-Ebi-Šejbe, (7/117/34470); Ibn-Mubarek u *Ez-zuhd*, (1/257/222) i (1/379/412) i Ibn-Asakir u *Et-tarihu*, (44/443 i 445), sa dobrim lancem prenosilaca.

¹⁴ Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str. 195-196/349); Ibn-Sad, (3/360) i Ibn-Asakir u *Et-tarih*, (44/443-444).

¹⁵ Buhari, (str. 775-776/3692); Tajalisi, (1/30-31/26); Ebu-Nuajm, (1/52); Ibn-Asakir, (44/429-430) i Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str. 20/13). Ovo je njegova verzija.

¹⁶ Ibn-Ebi-Dunja (str. 25/24) i Ibn-Asakir, (45/250).

¹⁷ Ibn-Mubarek, (1/104/2); Ibn-Ebi-Šejbe, (7/99/34308); Bejheki u *Šuabul-iman*, (7/263/10248); Hatib u *El-Fekihu vel-mutefekkih*, (2/170-171/804); Ebu-Nuajm, (4/148); Hakim, (4/341/7846);

se spomenula smrt u prisustvu Omera b. Abdul-Aziza njegovi udovi bi zadržtali od straha.¹⁸

Prenosi se od Sufjana es-Sevrija da bi nakon što mu se spomene smrt ostao nekoliko dana u teškom stanju. Kada bi mu neko postavio pitanje, odgovorio bi: "Ne znam, ne znam."¹⁹ U drugoj predaji stoji da bi Sufjan mokrio krv kada se spomene budući svijet.²⁰

Vjernik čije je srce vezano za budući svijet shvatiće bezvrijednost ovoga prolaznog svijeta i neće ga obmanuti njegove varljive ljepote.

Veliki islamski pobožnjak Vuhejb b. el-Verd kaže: "Sagradio je Allahov poslanik Nuh, a. s., kuću od trske. Neko mu reče: 'Da si sagradio nešto bolje od ovoga?' Nuh, a.s., odgovori: 'I ovo je previše za smrtnika.'"²¹ U drugoj predaji Vuhejb kaže: "Ebul-Mutia je pogledao u svoju kuću pa se zadivio njenim izgledom, potom je zaplakao i rekao: 'Tako mi Allaha, da nije smrti tebi bi se radovao. Da neću osjetiti mezarsku (kabursku) tegobu, ovaj svijet bih zavolio.' Potom je još silnije zaplakao."²²

Hasan el-Basri je rekao: "Ko se često sjeća smrti omrznuće mu ovaj svijet i sve što je na njemu."²³

Ahmed u *Ez-zuhd*, kako stoji u *Kenzul-ummal*, (15/879/43490); Begavi u *Šerhus-sunne*, (14/223-224/4021). Imam Hakim, Zehebi i Albani su ovaj hadis ocijenili vjerodostojnim. Hafiz Iraki ga smatra dobrim. Vidjeti: *El-mugni*, (El-ihja, 5/204); *Fethul-Bari*, (11/253) i (11/513); *Sahihut-tergib*, (3/311/3355); *Sahihul-džamia*, (1/243-244/1077). Međutim, neki učenjaci smatraju da su ovo riječi jednog ashaba ne Poslanika, s.a.v.s., a Allah najbolje zna.

¹⁸ Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str. 20/12) i Ibn-Asakir u *Et-tarih*, (45/241).

¹⁹ Ahmed u *El-ilel*, (1/165); Ibn-Ebi-Hatim u *El-džerhu vet-tadil*, (1/85); Dževheri u *Musnedu Ibnul-Džad*, (1/284); Ebu-Nuajm, (6/387).

²⁰ Bejheki u *Šuabul-iman*, (1/534-535/950); Ibn-Ebi-Hatim, (1/89); Ebu-Nuajm, (7/23). Vidjeti: *El-džamii li ahkamil-Kur'an*, (4/134) od imama Kurtubija i *Sijeru ealamin-nubela*, (7/277).

²¹ Ebu-Bekr Dineveri u *El-mudžalese*, (2/400/2470); Bejheki u *Šuabul-iman*, (7/400/10751); Ebu-Nuajm, (8/145); Ibn-Ebi-Dunja u *Kasrul-emel*, (str.165-167/251-254).

²² Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str.70/128) i *Kasrul-emel*, (str.176-177/272); Bejheki u *Šuabul-iman*, (7/404/10867).

²³ Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str. 70/129). Ovu predaju spominje imam Sujuti u *Šerhus-sudur*, (str. 31).

Međutim, strah od smrti i onoga što predstoji nakon nje ne smije dovesti vjernika u stanje da zamrzi povratak Allahu, naročito u vrijeme smrti, jer ako ga tada zamrzi, Uzvišeni Allah će zamrziti susret sa svojim robom.

Ubade b. es-Samit kaže, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko voli susret sa Allahom, Allah voli susret s njim. Ko mrzi da sretne Allaha, Allah mrzi susret s njim.*" Nakon toga Aiša reče: "Mi, uistinu, mrzimo smrt!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "*Nije to što mislite. Vjernik je u zadnjim momentima svoga života obradovan Allahovim zadovoljstvom i Njegovom nagradom. U tom momentu nema mu draže stvari od onoga što ga čeka, pa voli susret sa Allahom i Allah voli susret s njim. Međutim, kada nevjernik vidi Allahovu kaznu koja mu je pripremljena, mrzi susret sa Allahom i Allah mrzi susret s njim.*"²⁴

Seid el-Makburi kaže, da je Mervan b. Abdullah ušao kod Ebu-Hurejre dok je bio na samrti, pa je rekao: "Allah te izliječio." Ebu-Hurejre reče: "Allahu moj, ja volim susret s Tobom, pa voli i Ti susret sa mnom." Neposredno nakon toga Ebu-Hurejre je preselio, Allah bio zadovoljan njime.²⁵

Na osnovu ove predaje možemo razumjeti hadis Ebu-Hurejre u kome Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Ovaj svijet (dunjaluk) je zatvor za vjernika, džennet za nevjernika.*"²⁶

Ibn-Mesud je kazao: "Vjerniku nema odmora sve do susreta sa svojim Gospodarom."²⁷ Poznati tabiin Mesruk b. el-Edždea je rekao: "Nema boljeg

²⁴ Buhari, (Ajni, 23/92-93) i Muslim, (Nevevi, 17/9/2683-2684).

²⁵ Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str. 28/32) i Ibn-Asakir u *Et-tarih*, (67/384-385).

²⁶ Muslim, (18/74/2956); Tirmizi, (Et-tuhfe, 7/25/2324); Ibn-Madže, (3/348/4188); Ahmed, (2/323/8272); Ibn-Hibban, (2/462-463/687); Begavi u *Šerhus-sunne*, (14/296/4104). Selman i Ibn-Omer, također, prenose ovaj hadis. Vidjeti: *Kenzul-ummal*, (3/185/6081).

²⁷ Ibn-Ebi-Dunja, (str. 37/54); Ibn-Mubarek, (1/115/15); Ebu-Nuajm, (1/136) i (8/133); Ibn-Asakir kako stoji u *Kenzul-ummal*, (15/701/42801). Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Es-silsiletud-daife*, (2/116-117/663).

smještaja za vjernika od mezara. Miran je od ovosvjetskih tegoba i siguran od Allahove kazne."²⁸

Molimo Uzvišenog Allaha da nas pouči našoj vjeri, da nas sačuva svih iskušenja, da nas obaspe svojim neizmjernim blagodatima u džennetskim firdeusima u društvu vjerovjesnika, iskrenih, šehida i dobrih. Amin!

Autor

20. ramazan 1424. god. po H.

16. novembar 2003. god.

Amman – Jordan

²⁸ Ibn-Mubarek, (1/280/260); Ibn-Ebi-Šejbe, (7/160/34854); Ebu-Nuajm u *Hilijetul-evlija*, (2/97) i Ibn-Asakir u *Et-tarih*, (57/435), sa ispravnim lancem prenosilaca.

POGLAVLJE

I

NA SAMRTI

Na samrti

1. Strpljivost na smrtnoj postelji

Kada se vjernik nađe na smrtnoj postelji treba biti strpljiv i zadovoljan Allahovom odredbom. Ne smije dozvoliti šejtanu da ga prevari pa da ružno pomisli o svome Gospodaru.

Džabir prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ne umirite osim sa lijepim mišljenjem o Allahu.*"²⁹ U citiranom hadisu je poruka da treba čvrsto vjerovati da će Allah primiti dobra djela, a prijeći preko loših.³⁰ Vjernik živi između straha i nade. Ako bi nestalo jedno od ova dva svojstva, nestalo bi i djela. Onaj koji samo strahuje ostaviće djela iz bojazni da nisu primljena. Također, onaj koji ima duge i velike nade neće raditi, jer očekuje samo oprost, a ne pomišlja na kaznu.

Enes b. Malik prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog dana ušao kod mladića koji je ležao na smrtnoj postelji. Poslanik, s.a.v.s., ga upita: "*Kako se osjećaš (u ovim momentima)?"*" Tako mi Allaha, o Allahov Poslaniče, nadam se oprost u Gospodara i strahujem zbog počinjenih grijeha," reče. Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., mu tada reče: "*Kada se spoje ove dvije stvari (strah i nada) u srcu vjernika, dok je na smrtnoj postelji, Allah će mu dati ono čemu se nada i sačuvati ga onoga od čega strahuje.*"³¹

²⁹ Muslim, (17/176/2877); Ebu-Davud, (2/278/3113); Ibn-Madže, (3/363/4242); Ahmed, (3/293); Abd b. Humejd, (2/134-135/1013); Ibn-Hibban, (2/403-405/636-638); Tajalisi, (3/330/1888); Begavi u *Šerhus-sunne*, (5/272/1455); Hatib i Ibn-Asakir kako stoji u *Kenzul-ummal*, (3/137/5861).

³⁰ Vidjeti: *El-mufhim*, (7/142-143) od imama Kurtubija; *El-minhadž*, (17/176) od imama Nevevija i *Avnul-mabud*, (8/265) od imama Abadija.

³¹ Tirmizi, (1/503/983); Ibn-Madže, (3/385/4337); Dija u *El-muhtare*, (4/413/1587); Nesai u *Amelul-jevm*, (str. 575-576/1062). Hafiz Munziri i šejh Albani ovaj hadis smatraju dobrim. Vidjeti: *Sahihut-tergib*, (3/322/3383); *Miškatul-mesabih*, (1/506/1612) i *Es-silsiletus-sahiha*, (3/41/1051). Međutim, neki učenjaci su prigovorili ovoj predaji. Vidjeti: *Illelul-Tirmizi*, (1/142) od kadije Ebu-Taliba.

2. Obilazak bolesnika

Nema razilaženja među islamskim učenjacima po pitanju legitimnosti i odlike obilaska bolesnika.³² U brojnim hadisima Allahov Poslanik, s.a.v.s., naređuje ili podstiče na obilazak bolesnika.³³ Ebu-Hurejre prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*Pravo muslimana kod drugog muslimana je u pet stvari: da mu odgovori na selam, da ga obiđe kada je bolestan, da prati njegovu dženazu, da mu se odazove na poziv i da mu kaže: 'Jerhamukellah!' kada ovaj kihne i zahvali Allahu.*"³⁴

El-Bera b. Azib kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio sedam i zabranio sedam stvari. Naredio nam je obilazak bolesnika..."³⁵ Sevban prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko obiđe bolesnika u džennetskim je vrtovima sve dok se ne vrati.*"³⁶

Ebu-Musa el-Ešari kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Nahranite gladne, posjetite bolesne i oslobodite zarobljene.*"³⁷ U jednom hadisu Alija prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Kada neko obiđe bolesnika u predvečerje s njim izađe sedamdeset hiljada meleka, tražeći za njega oprost sve do zore. Također, imaće poseban vrt u Džennetu. Kada ga posjeti ujutro s njim izađe, također, sedamdeset hiljada meleka, tražeći za njega oprost sve do noći. Imaće poseban vrt u Džennetu.*"³⁸ Slično se

³² Vidjeti: *El-istizkar*, (3/310).

³³ Obilazak bolesnika je sunnet po konsenzusu islamskih učenjaka. Vidjeti: *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/593).

³⁴ Buhari, (str. 262/1240) i Muslim, (14/118/2126).

³⁵ Buhari, (str. 1328/6222) i Muslim, (14/26/2066).

³⁶ Muslim, (16/106/2568); Tirmizi, (1/496/967); Ahmed, (5/281/22475); Tajalisi, (2/330/1081); Taberani, (2/101/1445-1446); Hatib u *Et-tarih*, (7/385); Bejheki u *Šuabul-iman*, (6/530/9169).

³⁷ Buhari, (str. 1228/5649); Ebu-Davud, (3/275/3105); Ahmed, (4/394); Abdur-Rezzak, (3/593/6763); Ibn-Hibban, (8/116/3324); Tajalisi, (2/394/491); Ebu-Jala, (6/235/7287); Abd b. Humejd, (1/437/553); Begavi, (5/214/1407).

³⁸ Tirmizi, (1/497/969) i ocijenio ga je dobrim. Ibn-Madže, (2/6/1464); Abdur-Rezzak, (2/594/6767); Ahmed, (1/120/975); Ebu-Jala, (1/154/284); Taberani u *El-evsat*, (1/104-105/324); Hakim, (1/492/1246); Bejheki u *Šuabul-iman*, (6/530-531/9171); Dija u *El-ehadisul-muhtare*, (2/39-40/414). Imam Ebu-Davud, Ahmed Šakir i šejh Albani ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Vidjeti:

prenosi od Ibn-Abbasa sa lancem prenosilaca čija je autentičnost sporna.³⁹ Međutim, imam Darekutni⁴⁰ smatra da su ovo riječi Alije b. Ebi-Taliba a ne Poslanika, s.a.v.s., jer ga neki hadiski autoriteti također, prenose, u toj formi.⁴¹ Ako se pomirimo s činjenicom da su ovo Alijine riječi, moramo naglasiti da ashab ovakve stvari ne govori po svome mišljenju, jer put do njihovog saznanja biva jedino preko Poslanika, s.a.v.s.

Tako je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., obilazio bolesne ashabe bez obzira na vid bolesti. Prenosi se da je posjetio Zejda b. Erkama zbog bola koga je osjećao u oku.⁴²

Dozvoljeno je običi nevjernika bolesnika s namjerom pozivanja u islam. Enes b. Malik prenosi da je jedan dječak, židov, služio Poslanika, s.a.v.s., pa se razbolio. Allahov Poslanik, s.a.v.s., mu dođe u posjetu, sjede pored njegove glave i reče: "*Primi islam.*" Dječak potom pogleda u svog oca, a on mu reče: "Pokori se Kasimovom ocu."⁴³ Dječak je tada primio islam. Vjerovjesnik, s.a.v.s., izađe i reče: "*Hvala Allahu koji ga je sačuvao od vatre.*"⁴⁴ U predaji koju bilježi Ebu-Jala stoji da je ovaj dječak umro za vrijeme Poslanikove, s.a.v.s., posjete.⁴⁵ Na osnovu ovoga hadisa imam Buhari je naslovio cjelinu: "Obilazak bolesnika mnogobošca."⁴⁶

Sunenu Ebi-Davud, (str. 726); *El-musned*, (1/429), sa opaskama od Ahmeda Šakira, *Es-silsiletus-sahiha*, (3/353-355/1367) i *Sahihul-džamia*, (2/992/5687), (2/996/5716) i (2/1030/5934).

³⁹ Taberani, (11/197/11481). Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid*, (2/298).

⁴⁰ Vidjeti: *Ilelud-Darekutni*, (3/267-269).

⁴¹ Ebu-Davud, (str. 725-726/3098); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/444/10836); Bejheki u *Šuabul-iman*, (6/531/9172) i drugi. Vidjeti: *Bezlul-medžhud*, (14/59).

⁴² Ebu-Davud, (str. 726/3102); Hakim, (1/492/1264); Ibn-Hazm u *El-muhalla*, (5/172); Bejheki u *Es-sunenul-kubra*, (3/381/6380). Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Šejh Albani ju je ocijenio dobrom. Vidjeti: *Sahihu Suneni Ebi-Davud*, (2/274/3102).

⁴³ Tj. Poslaniku s.a.v.s.

⁴⁴ Buhari, (str. 284-285/1356) i u *El-edebul-mufredu*, (str.199-200/524); Ebu-Davud, (str. 725/3095), Ahmed, (3/280/14009); Bejheki, (6/206/11938).

⁴⁵ Ebu-Jala u *El-musned*, (3/193-194/3337)

⁴⁶ Buhari, (Kermani, 20/187).

Također, lijepo je više puta obići bolesnika kako je Poslanik, s.a.v.s., učinio sa Sadom b. Muazom, bez obzira na prirodu i stepen bolesti,⁴⁷ pod uvjetom da se smatra bolesnikom u običajnom pravu toga naroda.

3. Želja za smrću

Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je muslimanu da poželi ili moli Allaha za smrt.

Ebu-Hurejre prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: "*Neka niko ne poželi smrt. Ako je dobročinitelj imaće više dobrih djela, a ako je grijешnik imaće mogućnost za pokajanje.*"⁴⁸ U drugoj predaji stoji: "*Neka niko ne poželi smrt i neka ne moli Allaha za nju prije nego što ona dođe.*"⁴⁹ Kajs b. Ebi-Hazim prenosi da je Habbab b. el-Erett rekao: "Da nam Poslanik, s.a.v.s., nije zabranio da molimo za smrt, molio bih za nju."⁵⁰ Slično se navodi od Enesa b. Malika.⁵¹

Dakle, nije ispravno priželjkivati ili moliti za smrt, jer život vjerniku donosi samo dobro.⁵² Međutim, ako se ne može strpiti zbog nedaće koja ga je snašla na ovome svijetu, neka opet postupi po uputi Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: "*Neka niko ne poželi smrt zbog nevolje koja ga zadesi, a ako je već neminovno onda neka kaže: 'Gospodaru moj, poživi me sve dok je za mene bolji život, a usmrti me ako je za mene bolja smrt!'*"⁵³ U komentaru citirane predaje hafiz Askalani kaže: "Ovaj hadis

⁴⁷ Vidjeti: *Aridatul-ahvezi*, (2/363).

⁴⁸ Buhari, (str. 1233/5673) i (str. 1523/7235); Darimi u *El-musned*, (2/247/2758); Ahmed, (2/263/7568); Ibn-Hibban, (7/267/3000).

⁴⁹ Muslim, (17/8/2682); Ibn-Munabbih u *Es-sahifetus-sahiha*, (str. 48/76); Ahmed, (2/316/8173); Ibn-Hibban, (7/285-286/3015); Bejheki, (3/377/6356); Begavi u *Šerhus-sunnè*, (5/258-259/1446).

⁵⁰ Buhari, (str. 1233/5672) i (str. 1523/7234); Tirmizi, (1/497-498/970); Nesai, (2/6/1822); Ibn-Ebi-Šejbe, (6/109/29846); Ahmed, (5/109/21097); Humejdi u *El-musned*, (1/83-84/154); Taberani, (4/62/3634); Ibn-Abdul-Berr, (18/27).

⁵¹ Buhari, (str. 1523/7233) i Muslim, (17/7-8/2680).

⁵² Ovako stoji u hadisu koga bilježi imam Muslim, (17/8/2682).

⁵³ Buhari, (str. 1233/5671) i Muslim, (17/7/2680).

ukazuje da nije dozvoljeno priželjkivati smrt, osim na način koji je spomenut u hadisu, jer bi tada čovjek negodovao Allahovu odredbu."⁵⁴

4. Izmiriti obaveze prema drugima

Obaveza svakog vjernika je da vrati eventualne dugove i povjerene stvari još za svoga života, ili da to učine nasljednici neposredno nakon njegove smrti.

Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko je zakinuo svoga brata muslimana neka mu vrati njegovo pravo prije dana kada neće koristiti imetak, kada će obespravljeni dobra djela uzimati, a ako nepravednik ne bude imao dobrih djela pripisaće mu se loša djela obespravljenog.*"⁵⁵ Abdullah b. Ammar kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*Ko ne podmiri svoj dug na ovome svijetu podmiriće ga na Sudnjem danu kada neće biti zlatnika i srebrenjaka već dobra i loša djela.*"⁵⁶

Allahov Poslanik, s.a.v.s., jedanput je odbio klanjati dženazu čovjeku koji je ostavio neizmireni dug. Seleme b. el-Ekvea kaže da je donesena dženaza pred Poslanika, s.a.v.s., pa je upitao: "*Je li ostao dužan?*" "Nije," kazali su, pa mu je klanjao dženazu-namaz. Potom je donesena druga dženaza. Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita: "*Je li ostao dužan?*" "Jeste," kazali su. Tada Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: "*Klanjajte vašem bratu dženazu!*" Ebu-Katade se tada obrati Poslaniku, s.a.v.s., kazavši: "*Prihvatam njegov dug, o Allahov Poslaniče,*" pa mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao dženazu.⁵⁷ U drugoj predaji stoji da je njegov dug iznosio

⁵⁴ Vidjeti: *Fethul-Bari*, (10/128) i *El-mufhim*, (2/642).

⁵⁵ Buhari, (str. 1388/6534); Tajalisi, (1/82-83/2440); Ahmed, (2/435/9613); Ebu-Jala, (5/488/6508); Ibn-Hibban, (16/362/7362); Begavi, (14/359/4163).

⁵⁶ Ahmed, (2/70/5385); Hakim (2/32-33/2222); Bejheki u *Šuabul-iman*, (5/304/6735). Imam Hakim, Zehebi i Ahmed Šakir ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Opaske Ahmeda Šakira na El-musned*, (5/47).

⁵⁷ Buhari, (str. 473/2295); Nesai, (2/46-47/1960); Tirmizi, (1/542/-543/1069); Ibn-Madže, (2/277/2437); Abd b. Humejd, (1/190-191/190).

samo dva dinara.⁵⁸ Iz citiranog hadisa razumijemo da je dozvoljeno nekoga opunomoćiti za vraćanje duga nakon smrti dužnika. Onaj ko se prihvati duga nije mu dozvoljeno nakon toga odustati već mora vratiti taj dug. Imam Buhari je u svome "Sahihu" naslovio cjelinu: "Ko zajamči za dug mejita ne može odustati od vraćanja duga."⁵⁹

Džabir b. Abdullah kaže: "Kada je bilo uoči Bitke na Uhudu pozvao me babo (tj. Abdullah b. Amr b. Haram el-Ensari) i rekao: 'Pretpostavljam da ću sutra biti prvi ubijeni od Poslanikovih, s.a.v.s., ashaba. Ne ostavljam na ovome svijetu nakon Allahovog Poslanika, s.a.v.s., meni draže osobe od tebe. Zato podmiri moj dug koji imam i dobro pazi na svoje sestre.'" Džabir dalje nastavlja: "Potom je osvanuo dan i bio je prvi šehid Uhuda. Ukopan je sa još jednim muslimanom u isti mezar. Nisam se mogao pomiriti s tim, pa sam ga otkopao nakon šest mjeseci (i premjestio u poseban mezar). Izgledao je kao kada sam ga prvi put ukopao, osim što se boja jednog uha malo promijenila."⁶⁰ Imam El-Ajni kaže da je promjena boje uha nastala usljed priljubljenosti uha uz zemlju.⁶¹ Što se tiče ekshumacije (otkopavanja mezara i prenošenja mejita) to nije dozvoljeno osim iz vjerski opravdanog razloga,⁶² koga procjenjuju islamski pravni eksperti.

⁵⁸ Nesai, (2/47/1961); Ebu-Davud, (str. 780-781/3343); Ibn-Džarud u *El-munteka*, (str. 418/419/1111); Ahmed, (3/296/14192); Ibn-Hibban, (7/334-335/3064), sa lancem prenosilaca koji ispunjava Buharijine i Muslimove uvjete.

⁵⁹ Vidjeti: *Fethul-Bari*, (4/474).

⁶⁰ Buhari, (str. 283/1351-1352); Hakim, (3/224/4913); Bejheki, (6/285/12459).

⁶¹ Vidjeti: *Umdetul-kari*, (8/167).

⁶² Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/336) od Ibn-Batala, *El-mugni*, (2/385); *El-medžmua*, (5/273); *Fethul-Bari*, (8/167) i *Fetaval-ledžnetid-daime*, (7/95-96).

5. Oporuka imetka na samrti

Idealnim propisima nasljednog prava regulisana je raspodjela imetka umrlog, tako da nije obavezan ostavljati oporuku,⁶³ jer se tačno zna kome koliko pripada. Ako bi ipak na samrti nepravedno podijelio imetak koji posjeduje ili oporučio da se nepropisno podijeli, takav postupak ili oporuka bili bi ništavni i ne bi se sproveli. Međutim, dozvoljeno je pokloniti jednu trećinu imovine prije smrti, budući da su nasljednici najpreči dotičnom imetku.

Prenosi se da se Sad b. Ebi-Vekkas razbolio u Mekki, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., mu je došao u posjetu. Sad ga upita: "Šta misliš, o Allahov Poslaniče, da oporučim cijeli moj imetak?" "Nemoj," reče Poslanik, s.a.v.s. Sad ponovo upita: "A polovinu imetka?" "Nemoj," kaza opet Poslanik, s.a.v.s. "A trećinu?" ponovo upita Sad. Vjerovjesnik, s.a.v.s., mu tada reče: *"Možeš trećinu iako je puno. Bolje ti je da ostaviš svoje nasljednike imućne nego bijedne pa da prose od drugih."*⁶⁴

Jedan čovjek je neposredno pred svoju smrt oslobodio šest robova, a nije imao drugog imetka.⁶⁵ Njegovi nasljednici su se požalili Poslaniku, s.a.v.s., zbog tog postupka. Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: *"Zar je tako učinio? Da smo znali ne bismo mu klanjali dženazu."* Potom je Vjerovjesnik, s.a.v.s., bacanjem kocke ostavio na slobodi dvojicu od njih (tj. trećinu imetka), a vratio ostalu četvericu njegovim nasljednicima.⁶⁶

Također, nije dozvoljeno jednom nasljedniku dati više nego što zaslužuje zakidajući time ostale nasljednike. En-Nuaman b. Bešir kaže:

⁶³ Oporuka je bila obavezna u prvo vrijeme islama, potom je ovaj propis dokinut.

⁶⁴ Buhari, (str. 576-577/2742) i Muslim, (11/64-66/1628).

⁶⁵ Tada se roblje smatralo vrijednim imetkom.

⁶⁶ Muslim, (11/117/1668); Tirmizi, (Et-tuhfe, 4/501/1346); Ebu-Davud, (str. 904-905/3958); Šafija u *El-Musned*, (str. 194); Ibn-Džarud, (str. 365/948); Humejdi, (2/367/830); Tajalisi, (2/180/884); Taberani, (18/192/457); Mervezi u *Es-sunne*, (str. 196-197/276); Ibn-Abdul-Berr, (23/420); Darekutni, (4/150/4515).

"Moj babo (Bešir b. Sad) poklonio mi je nešto od svoga imetka pa je došao sa mnom kod Poslanika, s.a.v.s., da posvjedoči." Allahov Poslanik, s.a.v.s., ga upita: "*Imaš li još djece?*" "Imam," reče. "*Da li si svima dao isti ovakav dar?*" "Nisam," kaza. Tada Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: "*Onda ne traži da ti ja svjedočim, jer ne svjedočim na nepravdi.*"⁶⁷

6. Oporuka za propisno obavljanje dženaze

Ako musliman zna da neće biti opremljen ili ukopan na propisan način, obaveza mu je da oporuči svojim nasljednicima da mu obave dženazu po Sunnetu Poslanika, s.a.v.s., i klone se svih novotarija koje su skoro preplavile i umrtvile praksu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako u ovom tako i u brojnim drugim obredoslovljima. Tako su postupali ashabi, uзорita generacija, koja je najdosljednije slijedila sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Ebu-Musa el-Ešari je neposredno pred svoju smrt rekao: "Kad me ponesete požurite i ne nosite sa mnom vatrenu baklju, ne učinite između mene i zemlje pregradu (prostirku) i ne gradite ništa na mome mezaru."⁶⁸ Huzejfe, r.a., rekao je: "Kada umrem ne pozivajte nikoga, jer se plašim naricanja, a Poslanik, s.a.v.s., zabranio je naricanje."⁶⁹ Amr b. Husajn je oporučio da se njegov kabur ne izvisuje više od četiri prsta.⁷⁰ Ibrahim en-Nehai prenosi da je Alkame oporučio: "Podstičite me na: La ilahe illellah i

⁶⁷ Buhari, (str. 551/2650) i Muslim, (11/57/1623). Ovo je Muslimova verzija.

⁶⁸ Ibn-Madže, (2/14/1509); Ahmed, (4/397); Ibn-Hibban, (7/421-422/3150), sa dobrim lancem prenosilaca. Imam Busiri je ukazao na njegovo pojačavanje. Vidjeti: *Misbahuz-zudžadže*, (2/30) i *Sahihu Sunneni Ibn-Madže*, (2/14).

⁶⁹ Tirmizi, (Et-tuhfe, 4/23/986); Ibn-Madže, (2/13/1498); Ahmed, (5/406/23502); Bejheki, (4/74/6971). Imam Tirmizi je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Hafiz Askalani i šejh Albani je smatraju dobrom. Vidjeti: *Fethul-Bari*, (3/117) i *Sahihut-tergib*, (3/383/3531).

⁷⁰ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/24-25/11746), sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe*, (2/574-575).

požurite sa mnom u kabur."⁷¹ U drugoj predaji stoji da je Alkame nakon povećanih bolova tražio da neko sjedne pored njega i čini mu telkin.⁷²

7. Telkin (podsticanje na izgovor kelime-i-šehadeta)

Lijepo je podsticati čovjeka pred njegovu smrt da izgovori šehadet, jer su to najbolje riječi koje se mogu izgovoriti u tom momentu.

Ebu-Seid el-Hudri prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Podstičite vaše samrtnike na riječi: La ilahe illellah.*"⁷³

Mudrost izgovora šehadeta na samrti pojašnjava drugi hadis u kome Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Kome budu zadnje riječi: La illahe illellah, ući će u Džennet.*"⁷⁴ U drugoj verziji stoji: "...*garantovan mu je Džennet.*"

(Ebu-Hurejre kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Podstičite vaše samrtnike na: La ilahe illellah, onaj čije zadnje riječi budu: La ilahe illellah ući će u Džennet.*"⁷⁵

Prilikom činjenja telkina treba blagim riječima podsticati samrtnika da izgovori šehadet, osim ako postoji bojznost da će se naljutiti ili poreći, onda treba samo da čuje izgovor šehadeta od prisutnih.⁷⁶

⁷¹ Abdur-Rezzak, (3/387/6046); Ibn-Sad u *Et-tabekat*, (6/92); Ibn-Hazm u *El-muhalla*, (5/157). Hafiz Ibn-Hadžer ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-metalibul-alije*, (3/105).

⁷² Ibn-Ebi-Šejbe, (2/446/10860), sa dobrim lancem prenosilaca.

⁷³ Muslim, (6/183/916); Nesai, (2/7/1825); Ebu-Davud, (str. 730/3117); Tirmizi, (1/501/976); Ibn-Madže, (2/7/1466); Ahmed, (3/3/11006); Ibn-Hibban, (7/271/3003); Abd b. Humejd, (2/114-115/971); Ibn-Munzir, (5/319/2923); Bejheki u *Es-sugra*, (1/340/1031).

⁷⁴ Ebu-Davud, (str. 729-730/3116); Ahmed, (5/233/22087); Hakim, (1/503/1299) i (1/678/1842), Ibn-Munzir, (5/319/2924); Ibn-Mende u *El-iman*, (1/248); Bejheki u *El-iatikad*, (str. 30); Taberani, (20/112/221) i u *Ed-dua*, (3/1485/1471). Imam Hakim i Zehebi su ga ocijenili vjerodostojnim. Šejh Albani je ovaj hadis ocijenio dobrim. Vidjeti: *Irvaul-galil*, (3/149-150). Ovaj hadis potvrđuje druga predaja koju bilježe imam Buhari, (str. 1261/5827) i Muslim, (2/81/94).

⁷⁵ Ibn-Hibban, (7/272/3004), sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Irvaul-galil*, (3/150) i *Sahihu mevaridiz-zaman*, (1/321/719).

⁷⁶ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/316-317).

Enes b. Malik prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., posjetio bolesnika iz plemena Benun-Nedždžar i rekao mu: "Izgovori la ilahe illellah."⁷⁷

Husein el-Džuaifi kaže: "Zaid i ja smo posjetili Sulejmana el-Eameša u danu kada je preselio. Nakon toga je došao jedan stari čovjek. Kada je vidio kuću punu ljudi rekao je: 'Neka je slavljen Allah, zar ne vidite u kakvom se stanju nalazi?! Zar mu nećete činiti telkin?'" Kada je to čuo El-Eameš pokazao je svojim kažiprstom i izgovorio šehadet.⁷⁸

Ebu-Hatim i Muhammed b. Muslim su posjetili Ebu-Zuraa er-Razija dok je bio na samrtnoj postelji. Ebu-Hatim upita Muhammeda da li zna hadis o telkinu samrtnika? Rekao je da zna hadis koji prenosi Muaz b. Džebel. Prije nego je počeo citirati hadis, Ebu-Zura podiže svoju glavu i reče: "Prenosi Abdul-Hamid b. Džafer, od Saliha b. Ebi-Ariba, od Kesira b. Merreha, od Muaza od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "*Ući će u Džennet onaj čije zadnje riječi budu: La ilahe illellah*", potom ispusti svoju plemenitu dušu nakon izgovorenog šehadeta.⁷⁹

Dakle, telkin se čini osobi koja je na smrti a ne nakon smrti, jer mrtvi ne čuju niti govore.⁸⁰ Kada bi i govorili to im ne bi koristilo, budući da su napustili svijet na kome se čine dobra djela. Svi dokazi ukazuju da je telkin vezan za živu osobu⁸¹ tako da nema autentičnog dokaza koji ukazuje da se telkin čini mejitu. U jednom nevjerodostojnom hadisu, koga bilježi imam Taberani u "El-muadžemul-kebir", navodi se telkin nakon smrti.⁸² Neki

⁷⁷ Ahmed, (2/152/12565); Ebu-Jala, (3/244-245/3499); Dija u *El-muhtare*, (5/35/36/1641). Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani. Imam Busiri i šejh Albani je smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid*, (2/325); *Ithaful-hajeretil-mehere*, (3/188) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 20).

⁷⁸ Ahmed u *El-ilel*, (2/555/3627), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁷⁹ Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil*, (1/345/346) i *Fethul-Bari*, (3/109).

⁸⁰ Ovdje se izuzimaju situacije za koje postoje dokazi da mrtvi u njima mogu čuti ili govoriti.

⁸¹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/304); *El-medžmua*, (5/102); *Hašijetut-Tahtavi*, (str. 366).

⁸² Taberani, (8/249/7979).

islamski učenjaci su prihvatili ovu predaju i rad po njoj.⁸³ Međutim, hadis kojim se argumentuje ovo mišljenje nije vjerodostojan. Nakon što je citirao kontekst ovog hadisa imam Hejsemi kaže: "Bilježi ga Taberani u El-kebiru, a u njegovom lancu ima skupina meni nepoznatih prenosilaca."⁸⁴

Imam Ibn-Salah, Nevevi, Ibn-Tejmijje, Ibn-Kajjim, Iraki, Ibn-Hadžer, Sehavi, Ševkani i Albani ovaj hadis smatraju slabim.⁸⁵ Ibn-Kajjim kaže da su se islamski učenjaci složili da je ovaj hadis neispravan.⁸⁶

Naime, u lancu prenosilaca ove predaje imaju četiri mahane:

Prvo, Enes b. Selim el-Havlani, Ebu-Ukajl ima anonimnu biografiju.⁸⁷

Drugo, Seid b. Abdullah el-Ezali ima, također, anonimnu biografiju.⁸⁸

Treće, Muhammed b. Ibrahim ed-Dimeški, Ebu-Abdullah. Ibn-Hibban, Darekutni i Ebu-Nuajm tvrde da je bio lažov, a drugi ga smatraju potpuno slabim i ništavnim.⁸⁹

Četvrto, Ismail b. Ajjaš el-Anesi, Ebu-Utbe el-Himsi koji je nepouzdan, osim ako prenosi od Šamija⁹⁰, a ova predaja je od Mekkiije, pa nije prihvatljiva.

Kada pogledamo u ovaj lanac prenosilaca i njegove brojne mahane možemo slobodno kazati da je ovaj hadis potpuno ništavan, a možda i lažan, te da nije dozvoljeno raditi po njemu, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

⁸³ Vidjeti: *Ihja ulumid-din*, (5/245); *Fetava ve mesailu Ibni-Salah*, (1/261); *El-mensurat*, (str. 115-116) od imama Nevevija, *Hulusatul-bedril-munir*, (1/274); *El-telhisul-habir*, (2/698-699); *Kešful-hafa*, (1/376-377).

⁸⁴ Vidjeti: *Medžmeuz-zevid*, (3/45) i (2/324).

⁸⁵ Vidjeti: *El-mugni*, (El-ihja, 5/245); *Medžmuatul-fetava*, (24/296); *Zadul-mead*, (1/417/418); *Kešful-hafa*, (1/377); *Subulus-selam*, (2/113); *Nejlul-evtar*, (4/89-90); *El-ibdaul fi medarril-ibtida*, (str. 240); *Es-silsiletud-daife*, (2/64-65/599); *Fetaval-ledžnetid-daime*, (7/92-92) i *El-džamii fi ehadisil-ibadat*, (2/415-416).

⁸⁶ Vidjeti: *Tehzibus-sunen*, (13/199).

⁸⁷ Vidjeti: *Ed-dua*, (1/199) od imama Taberanija sa korisnim uvodom od dr. Muhammeda b. Seida Buharija.

⁸⁸ Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil*, (4/76).

⁸⁹ Vidjeti: *El-mugni fid-duafa*, (2/251/5208); *Tehzibul-kemal*, (24/352/5030) i *Takribut-tehzib*, (2/150).

⁹⁰ Vidjeti: *Takribut-tehzib*, (1/84).

Zato većina islamskih učenjaka smatra da se telkin čini prije nastupa smrti. Ovo je također stav hanefijske pravne škole kako se navodi u priznatim hanefijskim izvorima.⁹¹

Neki islamski učenjaci smatraju, također, pohvalnim učenje sure Jasin čovjeku koji se nalazi na samrti⁹², oslanjajući se na hadis Makala b. Jasira u kome Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Učite suru Jasin vašim samrtnicima*."⁹³ Međutim, u lancu prenosilaca ovoga hadisa imaju tri mahane koje sprečavaju rad po ovome hadisu. Slabim ga smatraju: Ibn-Kattan, Darekutni, Nevevi šejh Albani i drugi.⁹⁴ Imam Darekutni kaže: "Nema vjerodostojnog hadisa o učenju sure Jasin onome koji je na samrti."⁹⁵ U jednoj ništavnoj predaji stoji da učenje sure Jasin olakšava smrtne muke.⁹⁶

Također, neki učenjaci smatraju da onog ko umire treba okrenuti na desni bok usmjerenim licem prema kibli. Kao dokaz uzimaju predaju El-Beraa b. Marura koji je oporučio da ga na samrti okrenu licem prema kibli. Kada je to čuo Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "*Lijepo je postupio*", potom mu je klanjao dženazu i tražio oprost za njega.⁹⁷ Isto tako, ovaj postupak, potvrđuju općim značenjem hadisa koga prenosi Umejir b. Katade od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "*Sveti hram (El-Bejtul-haram) je*

⁹¹ Vidjeti: *El-ihitaru li talilil-muhtar*, (1/119); *El-hidaje šerhul-bidaje*, (1/90); *Šerhu fethil-kadir*, (2/104); *Beda'us-sanaia*, (2/22); *Hašijetu Ibni-Abidin*, (2/190); *Hašijetut-Tahtavi*, (str. 366).

⁹² Vidjeti: *El-mugni*, (2/304); *Keššaful-kinaa*, (2/131-132) i *Fikhus-sunne*, (1/368).

⁹³ Ebu-Davud, (str. 731/3121); Ibn-Madže, (str. 111/1470); Nesai u *Amelul-jevm*, (str. 581/1074); Ahmed, (5/26); Taberani, (20/219/510); Hakim, (1/753/2074); Tajalisi, (2/244/973); Begavi, (5/295/1464); Ibn-Hibban, (7/269/3002).

⁹⁴ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/102); *Et-telhisul-habir*, (2/650); *Miškatal-mesabih*, (1/509/1622) i *Tevdihul-ahkam*, (2/473).

⁹⁵ Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/650); *Fejdul-kadir*, (2/85).

⁹⁶ Ebu-Nuajm u *Zikru ahbari Asbehan*, (1/188).

⁹⁷ Hakim, (1/505/1305) i Bejheki, (3/384/6396). Imam Hakim i Zehebi su ovaj hadis ocijenili vjerodostojnim. Međutim, šejh Albani je prigovorio ovoj predaji. Vidjeti: *Irvaul-galil*, (3/152/154) i *Tenkihul-kelam*, (str. 472-473).

vaša kibla kada ste živi i mrtvi."⁹⁸ Međutim, jasno je da se citirani hadis odnosi na namaz i mezar a ne na onoga koji umire.⁹⁹ Također, za dokaz koriste hadis koji prenosi Ebu-Hurejre u kome Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Svaka stvar ima svoj ukras, a ukras jednog skupa je okretanje prema kibli."¹⁰⁰ Prenosi se od Huzejfe b. el-Jemana da je oporučio da ga na samrti okrenu prema kibli."¹⁰¹ Okretanje onoga koji umire prema kibli prenosi se od Ataa,¹⁰² Hasana el-Basrija,¹⁰³ Eš-Šabija,¹⁰⁴ Omer b. el-Hattaba,¹⁰⁵ Ibrahima en-Nehaija¹⁰⁶ i drugih.

Ibn-Kudame kaže da ovo mišljenje zastupaju: Ata, Ibrahim en-Nehai, Malik i medinjani, El-Evzai, stanovnici Šama, Šafija, Ishak i drugi.¹⁰⁷ Imam Nevevi navodi konsenzus učenjaka o legitimnosti okretanja onoga koji umire na desnu stranu prema kibli.¹⁰⁸ Međutim, ovaj konsenzus nije potpuno precizan, jer se prenosi od Seida b. el-Musejibba da nije volio

⁹⁸ Ebu-Davud, (str. 668/2875); Hakim, (1/127/197); Taberani, (17/47/101). Imam Munziri i šejh Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Imam Hejsemi tvrdi da su njeni prenosioci pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid*, (1/48); *Daifut-tergib*, (1/414); *Irvaul-galil*, (3/154-155) i *Sahihul-džamia*, (2/844/4602 i 4605). Imam Zehebi i Ibn-Hadžer su prigovorili ovome hadisu. Vidjeti: *Nasbur-raje*, (2/251) i *Et-telhisul-habir*, (2/646).

⁹⁹ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/21).

¹⁰⁰ Taberani u *El-evsat*, (3/25/2354). Imam Munziri, Sehari i Albani ovaj hadis smatraju dobrim. Vidjeti: *El-mekasidul-hasene*, (str. 142) i *Sahihut-tergib*, (3/191/3085).

¹⁰¹ Ibn-Asakir u *Et-tarih*, (4/156/1), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Uzeto iz djela *Et-tekmil*, (str. 32) od šejha Saliha b. Abdul-Aziza Ali Šejha. Vidjeti, također: *Keššaful-kinaa*, (2/132).

¹⁰² Ibn-Ebi-Šejbe, (2/447/10873), sa ispravnim lancem prenosilaca.

¹⁰³ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/447/10872), sa dobrim lancem prenosilaca.

¹⁰⁴ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/447/10874); Abdur-Rezzak, (3/391-392/6061); Ibn-Hazm u *El-muhalla*, (5/174), sa slabim lancem prenosilaca.

¹⁰⁵ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/447/10870) i Ibn-Munzir, (5/320/2928), sa prekinutim lancem prenosilaca, jer Jaja b. Ebi-Rašid nije pouzdan i nije čuo Omera. Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil*, (9/145); *Takribut-tehziib*, (2/353) i *Tenkihul-kelam*, (str. 474).

¹⁰⁶ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/447/10871), sa slabim lancem prenosilaca.

¹⁰⁷ *El-mugni*, (2/304); *El-ihitjar*, (1/119); *Bedaeus-sanaia*, (2/22); *El-bahrur-raik*, (2/184); *Šerhu fethil-kadir*, (2/103); *El-hidaje*, (1/90); *Keššaful-kinaa*, (2/132); *Nejlul-evtar*, (4/21); *Subulus-salam*, (2/90); *Fikhus-sunne*, (1/368); *Eš-šerhul-mumtia*, (5/321-322).

¹⁰⁸ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/105).

okretanje onoga koji umire prema kibli.¹⁰⁹ Također, neki hanefijski učenjaci iz poznijih generacija smatraju da je bolje umirućeg ostaviti na leđima, jer tako duša lakše izlazi iz tijela.¹¹⁰ Međutim, koliko je nama poznato, za ovakvo mišljenje ne postoje validni argumenti, a Allah najbolje zna.

Odgovarajući na predaju Seida b. el-Musejjiba imam Ibn-Kudame kaže: "Njihov postupak sa Seidom (kada su ga okrenuli prema kibli pa je osudio taj čin) dokaz je da je okretanje umirućeg prema kibli bila praksa muslimana u to vrijeme."¹¹¹

Zaključićemo ovo pitanje odabranim mišljenjem imama Ibn-Hazma koji kaže: "Okretanje samrtnika prema kibli je pohvalno, ali ko to ne učini ne zaslužuje ukor."¹¹²

¹⁰⁹ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/447-448/10877); Abdur-Rezzak, (3/392/6063). Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 20-21).

¹¹⁰ Vidjeti: *El-ihitjar*, (1/119) i *El-hidaje*, (1/90).

¹¹¹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/305).

¹¹² Vidjeti: *El-muhlla*, (5/173).

POGLAVLJE II

NAKON SMRTI

Nakon smrti

Najbolji i najsigurniji put za utvrđenje nastupa smrti je savremena medicina, koja može ne samo potvrditi nastup smrti, već može odrediti i vrijeme u kome je nastupila. Međutim, ako nije olakšan pristup nekoj medicinskoj ustanovi može se na osnovu određenih simptoma zaključiti nastup smrti.

Islamski učenjaci navode nekoliko ovih obilježja:

Prvo: Opuštenost i labavost stopala.

Drugo: Odvajanje kostiju podlaktica i njihovo širenje u stranu (tj. razdvajanje jedne od druge).

Treće: Krivljenje nosa u jednu stranu.

Četvrto: Opuštenost i otegnutost kože lica.

Peto: Utanjanje sljepoočnica.

Šesto: Nabujalost genitalija kod muškaraca i opuštenost njihove kože.¹¹³

Sedmo: Zaustavljanje rada srca.

Osmo: Kočenje pogleda.

Deveto: Opće hlađenje tijela mejita.

Međutim, u određenim situacijama se neće požurivati iako se primijeti neki od ovih simptoma. Imam Šafija kaže: "Ako čovjeka pogodi nesreća kao: udar groma, utop, požar, pad niz stijenu, pad u veliku rupu, strah od zvijeri, rata i sl., tada ne treba požurivati sa njegovim opremanjem sve dok se ne utvrdi nastup smrti. Ostaviće se dan, dva ili tri, jer postoji mogućnost da je izgubio svijest ili pao u komu."¹¹⁴ Na drugom mjestu imam Šafija kaže: "Nasljednici umrlog ne treba da žure sa opremanjem, jer može biti samo onesviješćen. Međutim, kada vide očite znakove i uvjere se u nastup smrti treba da požure sa njegovim opremanjem."¹¹⁵

¹¹³ Vidjeti: *El-umm*, (1/274); *El-mugni*, (2/307) i *El-medžmua*, (5/110).

¹¹⁴ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/110).

¹¹⁵ Vidjeti: *El-umm*, (1/274).

Dakle, kada se smrt potvrdi treba odmah pristupiti opremanju mejita. Prvo što će se učiniti, nakon izlaska duše, jeste sklapanje očiju mrtvome.

Ummu-Seleme kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao je kod Ebu-Seleme (nakon što je preselio) i vidio njegov ukočeni pogled. Potom mu je zatvorio oči i rekao: "*Pogled prati dušu kada izađe iz tijela*."¹¹⁶ Nakon toga Poslanik, s.a.v.s., je učio dovu Ebu-Selemi. Šeddad b. Uvejs kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Zatvorite oči mrtvima, jer pogled prati dušu i govorite samo lijepo jer meleki aminaju* (kažu: Gospodaru uslišaj!) *na ono što govorite*."¹¹⁷ Imam Nevevi navodi konsenzus islamskih učenjaka o sklapanju očiju umrlom.¹¹⁸ Imam Ebu-Abbas Kurtubi kaže: "Zatvaranje očiju umrlog je sunnet po kome rade svi muslimani."¹¹⁹ Ovo se čini da bi mejit ljepše izgledao i da se prikrije promjena njegovih očiju.¹²⁰

Oči umrlog treba zatvoriti odmah nakon izlaska duše, prije nego se tijelo ohladi, jer je nakon toga otežano sklapanje očiju.¹²¹

Imam Šafija kaže: "Nakon smrti prvo treba zatvoriti oči umrlom. To će učiniti njemu bliska osoba na najblaži način."¹²²

Neki učenjaci navode posebne dove koje se uče prilikom zatvaranja očiju umrlom. Međutim, nema vjerodostojne predaje od Poslanika, s.a.v.s., da je učio posebnu dovu tom prilikom. Prenosi se od poznatog tabiina Bekra b. Abdullaha el-Muzenija da je rekao: "Kada zatvaraš oči umrlog

¹¹⁶ Muslim, (6/186/920); Ebu-Davud, (str.730/3118); Ibn-Madže, (2/8/1476); Ahmed, (6/297/26585), Ebu-Jala, (6/124/6995); Taberani, (23/314/712).

¹¹⁷ Ibn-Madže, (2/9/1477); Ahmed, (4/125); Taberani, (7/291/7168); Dejlemi u *Musnedul-firdevs*, (1/267/1039); Hakim, (1/503-504/1301); Bezzar, (8/402-403/3478). Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Imam Busiri i šejh Albani su je ocijenili dobrom. Vidjeti: *Misbahuz-zudžadže*, (2/23) i *Es-silsiletus-sahiha*, (3/84-85/1092).

¹¹⁸ Vidjeti: *El-minhadž*, (6/186).

¹¹⁹ Vidjeti: *El-mufhim*, (2/572).

¹²⁰ Vidjeti: *El-mufhim*, (5/573); *El-minhadž*, (6/186) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/324).

¹²¹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/308) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/324).

¹²² Vidjeti: *El-umm*, (1/280).

reci: 'Bismillahi ve ala sunneti Resulillahi, s.a.v.s., (u ime Allaha i po Sunnetu Allahovog Poslanika, s.a.v.s.,)' Kada ga budeš nosio, reci: 'Bismillah (u ime Allaha), potom veličaj Allaha sve dok nosiš mejita.'¹²³ Međutim, riječi tabiina ne mogu poslužiti kao dokaz. Dova je vid obredoslovlja i ovisi o vjerski validnom argumentu, a Allah najbolje zna.

Mnogi islamski pravnici smatraju da je lijepo podvezačom (koja ide ispod vilice i veže se na glavi) stegnuti glavu umrlog.¹²⁴ Ovo se čini iz razloga da usta umrlog ostanu zatvorena zbog kupanja i da se onemogućiti ulazak insekata u tijelo, naročito u mezaru. Stoga nema smetnje praktikovati ovaj postupak, iako u Sunnetu ne postoji validan argument koji podržava ovo mišljenje. Imam Zejlei kaže: "Hadis o podvezivanju vilica je garib,"¹²⁵ tj. nema svog lanca prenosilaca, shodno osobnoj terminologiji imama Zejleija. Hafiz Askalani kaže: "U hadiskim zbirkama ne nalazim predaju o podvezivanju vilica."¹²⁶ Šejh Ibn-Ušejmin kaže: "Koliko znam, nema dokaza za podvezivanje vilica."¹²⁷

Također, neki islamski pravnici smatraju da treba razgibati ručne i nožne zglobove umrlog.¹²⁸ Razgibavanje nožnih zglobova se vrši tako što će se cjevanice nježno previti u koljenu i spojiti sa butinama, potom će se cjevanice sa butinama pritisnuti prema naprijed sve dok se natkoljenice ne naslone na stomak. Zatim će se noge ispružiti u normalan položaj. Razgibavanje ručnih zglobova se postiže tako što će se ruke previti u laktovima i spojiti podlaktice sa nadlakticama, zatim će se laktovi raširiti u

¹²³ Bejheki, (3/385/4601). Slično ovome bilježi Ibn-Ebi-Šejbe (2/448/10878). Imam Nevevi je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua*, (5/110).

¹²⁴ Vidjeti: *El-mugni*, (2/307); *El-medžmua*, (5/109); *Beda'us-sanaia*, (2/22); *El-ihitjar*, (1/119); *Revdatut-talibin*, (2/97); *Šerhu fethil-kadir*, (2/103); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/221); *El-mubdia*, (2/189); *Mevahibul-dželil*, (2/221); *Eš-šerhul-mumtia*, (5/325).

¹²⁵ Vidjeti: *Nasbur-raje*, (2/254).

¹²⁶ Vidjeti: *Ed-diraje*, (1/229) od hafiza Ibn-Hadžera Askalanija.

¹²⁷ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/325).

¹²⁸ Vidjeti: *El-mugni*, (2/305-306); *El-muhezzeb*, (El-medžmua, 5/107-108); *El-iknaa*, (1/58); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/221); *Mevahibul-dželil*, (2/221); *Eš-šerhul-mumtia*, (5/325-326).

stranu potom će se ruke ponovo opružiti niz tijelo. Ovo treba učiniti prije nego se tijelo mejita ohladi. Mudrost ovoga postupka dolazi do punog izražaja kod kupanja i umotavanja u kefine, jer se tada udovi ohlađenog tijela mogu lahko pomjerati što olakšava propisno kupanje i oblačenje kefina umrlom.¹²⁹ Za ovaj postupak, također, ne postoji dokaz iz Sunneta Poslanika, s.a.v.s., ali je njegova korist očita, a Allah najbolje zna.

Nužno je napomenuti da neki islamski pravnici smatraju pohvalnim staviti na stomak umrlog željezni ili drugi teži predmet koji će spriječiti napuhivanje stomaka.¹³⁰ Abdullah b. Adem kaže: "Kada je umro sluga Enesa b. Malika naredio je da se na njegov stomak stavi željezni predmet."¹³¹ Prenosi se da je imam Eš-Šabi smatrao pohvalnim staviti sablju na stomak umrlog.¹³² Međutim, ovaj postupak nije ispravan iz dva razloga:

Prvo: Citirane predaje nisu ispravne niti je potvrđeno kod prvih generacija stavljanje željeznog predmeta na stomak mejita.

Drugo: Stavljanje željeznog predmeta poput sablje, noža i sl. ne može spriječiti napuhivanje stomaka. Također u današnje vrijeme postoje hladnjače u koje se može ostaviti mejit ako već postoji validan razlog koji dozvoljava kašnjenje sa ukopom.¹³³

Nakon toga će se pokriti cijelo tijelo mejita sa jednodijelnim pokrivačem. Aiša, r.a., kaže: "Kada je preselio Allahov Poslanik, s.a.v.s., pokriven je prugastim prekrivačem."¹³⁴ Imam Nevevi navodi konsenzus islamskih

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ Vidjeti: *El-mugni*, (2/307); *El-muhezzeb*, (El-mudžmua, 5/108); *El-insaf*, (2/466); *Revdatut-talibin*, (2/97); *Keššaful-kinaa*, (2/134); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/221); *Mevahibul-dželil*, (2/221); *El-mubdia*, (2/218).

¹³¹ Bejheki, (3/385/6402). Šejh Ibn-Ušejmin ovu predaju smatra slabom. Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/327).

¹³² Ibn-Ebi-Šejbe, (2/449/10890), sa slabim lancem prenosilaca.

¹³³ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/325-326).

¹³⁴ Buhari, (Ajni, 21/313) i Muslim, (7/9/942).

učenjaka o ovom pitanju.¹³⁵ Ebu-Abbas Kurtubi kaže: "Pokrivanje mejita je poznata praksa prošlih generacija."¹³⁶ Ovdje se jedino izuzima pokrivanje lica onoga koji preseli dok je u ihramu. Ibn-Abbas kaže da je jedan ashab dok je boravio na Arefatu pao sa svoje jahalice, slomio vrat i umro. Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada reče: "*Okupajte ga sa vodom i sidrom*¹³⁷ i umotajte ga u dvodjelne kefine, ali ne pokrivajte njegovu glavu, jer će biti proživljen na Sudnjem danu izgovarajući telbiju."¹³⁸

Neki islamski pravници smatraju da se treba prije pokrivanja skinuti odjeća umrlom, jer se tako sprečava eventualno zagrijavanje mejita koje uzrokuje odjeća a naročito zimska, što vodi ka brzom kvarenju mejita.¹³⁹

Prisutnim osobama je dozvoljeno otkriti lice umrlog i poljubiti ga. Džabir b. Abdullah r.a. kaže: "Kada je moj babo Abdullah preselio (kao šehid) otkrivao sam njegovo lice i plakao, pa su mi branili, ali Poslanik, s.a.v.s., mi nije zabranjivao. Moja tetka Fatima je, također, počela plakati. Tada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao ženama: "*Plakale ili ne plakale njega* (tj. Abdullaha, r.a.) *obavijaju meleki svojim krilima sve dok ga ne ponesete*."¹⁴⁰ U drugoj verziji ovoga hadisa stoji da su prisutni zabranjivali Džabiru da otkrije lice svoga oca, jer je bio izmasakriran, pa ga je Poslanik, s.a.v.s., otkrio ili je naredio da mu ga otkrije.¹⁴¹

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., poljubio Osmana b. Mazuna nakon što je umro, potom je rekla: "Kao da gledam u Poslanikove, s.a.v.s., suze koje cure niz njegovo lice."¹⁴² Kada je preselio Ebu-Vail došao je Ebu-

¹³⁵ Vidjeti: *El-minhadž*, (7/9).

¹³⁶ Vidjeti: *El-minhadž*, (2/600).

¹³⁷ Sidr je plod divljeg lotosa. Vidjeti: *Tevdihul-ahkam*, (2/488).

¹³⁸ Buhari, (Ajni, 21/313) i Muslim, (7/9/942).

¹³⁹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/313); *El-minhadž*, (7/10); *Mugnil-muhtadž*, (1/331); *Subulus-selam*, (2/91); *Nejlul-evtar*, (4/25) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/326).

¹⁴⁰ Buhari, (str. 263/1244) i Muslim, (16/23/2471).

¹⁴¹ Muslim, (16/22/2471).

¹⁴² Tirmizi, (1/504/989); Ebu-Davud, (str. 739/3163); Ibn-Madže, (2/9/1478); Tajalisi, (3/38-39/1518); Abd b. Humejd, (2/380/1524); Abdur-Rezzak, (3/596/6775); Begavi, (5/302/1470);

Burde (Hani b. Nijar el-Belevi, ashab) i poljubio njegovo čelo.¹⁴³ Imam Buhari prenosi da je Ebu-Bekr ušao kod Poslanika, s.a.v.s., nakon što je preselio, pa je otkrio njegovo lice, poljubio ga i zaplakao.¹⁴⁴ U drugoj predaji stoji da ga je poljubio između očiju.¹⁴⁵

Hakim, (1/514/1334). Imam Tirmizi ovu predaju smatra vjerodostojnom. Neki islamski učenjaci prigovora ovom hadisu. Međutim, ispravno je da je ovaj hadis dobar. Vidjeti: *Medžmeuz-zevid*, (3/20) i *Muhtesaru zevaidil-Bezzar*, (1/343).

¹⁴³ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/61/12069); Buhari u *Et-tarih*, (4/245/2681) i Ibn-Sad u *Et-tabekat*, (6/101), sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe*, (2/528).

¹⁴⁴ Buhari, (str.262/1241-1242); Nesai, (2/11-12/1840); Ahmed, (6/117/24907); Ibn-Hibban, (7/300/3030); Taberani, (10/298/10723).

¹⁴⁵ Ibn-Madže, (2/53/1650). Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu Suneni Ibni-Madže*, (2/53).

POGLAVLJE III

KUPANJE MEJITA

1. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
2. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
3. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
4. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
5. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
6. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
7. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
8. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
9. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).
10. Hrvatski sabor, Zakon o zaštiti prirode, 1994. (25/94).

Kupanje mejita

Lijepo je požuriti sa opremanjem umrlog, a nije ispravno bez vjerski opravdanog razloga kasniti sa opremanjem i ukopom. Ebu-Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Požurite sa dženazom* (tj. sa umrlim). *Ako je bio dobar, u njegovu je korist, u protivnom, riješićete se njegovog zla.*"¹⁴⁶ Ovaj hadis je općeg značenja i obuhvata požurivanje sa pripremom, kupanjem i ukopom.¹⁴⁷ Neki islamski učenjaci smatraju da se ovaj hadis odnosi na požurivanje sa dženazom ka kaburu a ne na samo pripremanje.¹⁴⁸ Međutim, citirana predaja podstiče da se mejit što prije stavi u kabur. Ako bi bilo ispravno kasniti sa pripremom kakva bi tada bila mudrost požurivanja sa nošenjem dženaze, budući da priprema iziskuje znatno duži vremenski period nego samo nošenje dženaze ka kaburu?! Postoje i drugi hadisi, koji još jasnije, nego citirana predaja, ukazuju na požurivanje sa pripremom dženaze, ali je vjerodostojnost tih predaja sporna, a Allah najbolje zna.

Kupanje umrlih muslimana obavezno je po konsenzusu islamskih učenjaka, osim onih za koje postoji dokaz da ih ne treba kupati,¹⁴⁹ kao npr. šehid. Međutim, islamski učenjaci se razilaze u stavovima oko kupanja nevjernika. Imam Nevevi kaže: "Muslimani nisu obavezni kupati nevjernike po konsenzusu islamskih učenjaka, jer obredoslovlja nisu vezana za nevjernike niti su oni u osnovi čisti. Međutim, dozvoljeno je muslimanima da ih okupaju, iako je nevjernička rodbina preča da to učini od njegove

¹⁴⁶ Buhari, (str. 276-277/1315) i Muslim, (7/11/944).

¹⁴⁷ Vidjeti: *El-mufhim*, (2/603); *Eš-šerhul-mumtia*, (5/329) i *Šerhu rijadis-salihin*, (3/106) od Ibn-Usejmina.

¹⁴⁸ Vidjeti: *Et-temhid*, (16/33); *El-ihitjar*, (1/125); *El-minhadž*, (7/11); *El-medžmua*, (5/235); *Fethul-Bari*, (3/184); *Nejlul-evtar*, (4/70-71); *Tuhfetul-ahvezi*, (4/54); *Bezlul-medžhud*, (14/149).

¹⁴⁹ Vidjeti: *Et-temhid*, (24/246); *Meratibul-idžma*, (str. 61); *El-bejanu vet-tahsil*, (2/250); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/11); *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/566); *Beda'us-sanaia*, (2/23); *Šerhu fethil-kadir*, (2/105); *El-medžmua*, (5/112); *Revdatur-talibin*, (2/98); *Umdetul-kari*, (8/35-36) i *El-fikhul-islamijj*, (2/457) od dr. Zuhejlja.

muslimanske rodbine.¹⁵⁰ Imam Šafija kaže: "Nema smetnje da musliman okupa svog bližnjeg mnogobožca."¹⁵¹ Ovo mišljenje zastupaju: Ebu-Hanife, Ebu-Sevr i svi sljedbenici hanefijske pravne škole.¹⁵² Imam Kasani kaže: "Nije obaveza kupati nevjernike ... međutim, ako je musliman s njim u rodbinskim vezama onda nema smetnje da ga okupa, obavije u kefine, prati njegovu dženazu i ukopa ga."¹⁵³

Ibn-Džubejr kaže: "Jednom muslimanu je umro otac a bio je židov, pa nije htio prisustvovati dženazi svoga oca. Kada je to spomenuto Ibn-Abbasu, r.a., rekao je: 'Nije smetalo da ga okupa, prati dženazu i moli Allaha (za uputu oca) za njegovog života.'¹⁵⁴ Eš-Šabi kaže: "Poslanikovi, s.a.v.s., ashabi su prisustvovali ukopu žene kršćanke koja se zvala Ummu-Haris."¹⁵⁵ Ibn-Omer je pitan da li musliman može pratiti ukop bližnjeg, kršćanina? Odgovorio je: "Neka ide ispred onih koji ga nose."¹⁵⁶ Slično se prenosi od Omera b. el-Hattaba, r.a.¹⁵⁷

Kada je umro Ebu-Talib, Alija, r.a., došao je kod Poslanika, s.a.v.s., i rekao: "Onaj tvoj zabludjeli amidža je umro." Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "*Idi i ukopaj ga i nemoj ništa činiti dok se ponovo ne vratiš.*" Kaže Alija: "Otišao sam, ukopao ga i vratio se Poslaniku, s.a.v.s., pa mi je naredio da se okupam. Učio mi je dovu za svako dobro."¹⁵⁸ U navedenoj

¹⁵⁰ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/119).

¹⁵¹ Vidjeti: *El-umm*, (1/266) i *Es-sunenul-kubra*, (3/398).

¹⁵² Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/12) i *El-evsat*, (5/341).

¹⁵³ Vidjeti: *Bedaeus-sanaia*, (2/29).

¹⁵⁴ Abdur-Rezzak, (6/40/9937); Ibn-Ebi-Šejbe, (3/34/11845) i (3/35/11848); Ibn-Hazm, (5/117), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe*, (2/582).

¹⁵⁵ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/34/11841); Abdur-Rezzak, (6/36/9926); Ibn-Hazm, (5/117), sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe*, (2/583).

¹⁵⁶ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/34/11845) i Ibn-Munzir, (5/342/2951). Vidjeti: *Asarus-sahabe*, (2/583).

¹⁵⁷ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/34/11843) i Ibn-Munzir, (5/342/2949), sa dobrim lancem prenosilaca.

¹⁵⁸ Ebu-Davud, (Bezlul-medžhud, 14/183); Abdur-Rezzak, (6/39/9936); Ibn-Munzir, (5/343/2952); Ahmed, (1/103/807) i (1/129/1074); Bezzar, (2/207/592); Ebu-Jala, (1/211/420); Bejheki, (3/398/6458). Imam Darekutni, Rafii i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Illelud-Darekutni*, (4/146); *Et-telhisul-habir*, (2/667) i *Sahihu Suneni Ebi-Davud*, (2/303).

predaji nije spomenuto da je Alija, r.a., kupao Ebu-Taliba, osim da se to zaključi iz Poslanikove, s.a.v.s., naredbe Aliji da se okupa, jer je kupanje onoga koji je kupao mejita sunnet,¹⁵⁹ a nije sunnet onome koji ga je samo ukopao.¹⁶⁰

Drugo mišljenje zastupaju imam Malik i učenjaci hanbelijske pravne škole, pa ne dozvoljavaju muslimanu da okupa svoga bližnjega ako je nevjernik.¹⁶¹ Ibn-Džurejdž kaže da mu je Atta rekao: "Musliman ne može kupati niti u kefine zamotati svoga bližnjega ako je nevjernik."¹⁶²

Smatram, a Allah najbolje zna, da musliman može okupati, umotati u kefine i ukopati nevjernika ako je s njim u rodbinskim vezama, u protivnom ne treba to činiti. Ovo mišljenje sam odabrao zbog četiri sljedeća razloga:

Prvo: Nema jasnog i ispravnog argumenta koji to brani.

Drugo: Čovjek je obavezan činiti dobročinstvo svojim bližnjim čak ako su nevjernici, a priprema i ukop umrlag su shodni dobročinstvu.

Treće: Iz predaje Alije, r.a., može se indirektno razumijeti da je okupao Ebu-Taliba.

Četvrto: Ovo mišljenje zastupa Ibn-Abbas, a nije poznato da je iko od ashaba imao suprotan stav o tome.

Međutim, nije dozvoljeno nevjerniku klanjati dženazu po konsenzusu učenjaka, niti je dozvoljeno moliti za njega nakon smrti, jer nevjerniku nikada neće biti oprošteno.

S druge strane, nije dozvoljeno da nevjernik kupa muslimana po mišljenju svih islamskih učenjaka.¹⁶³

¹⁵⁹ Ako Allah da, o ovom pitanje će biti posebno govora.

¹⁶⁰ Vidjeti: *Šerhus-sunne*, (5/310); *Nasbur-raje*, (2/281) i *Et-telhisul-habir*, (2/667).

¹⁶¹ Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra*, (1/187); *El-evsat*, (5/341); *El-mugni*, (2/398); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/12-13) i *Et-tadžu vel-iklil*, (2/254).

¹⁶² Abdur-Rezzak, (6/39/9934), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

¹⁶³ Vidjeti: *El-mugni*, (2/397) i *El-furua*, (2/154).

Ko je najpreči da kupa mejita

U Sunnetu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koliko znamo, ne postoji dokaz koji precizira ovo pitanje. Međutim, najbliže osobe su najpreče da to učine, pod uvjetom da su bogobožne i da imaju ranijeg iskustva.¹⁶⁴ U vjerodostojnom hadisu se navodi da je Alija, r.a., okupao Allahovog Poslanika, s.a.v.s.¹⁶⁵

Imam Šejrazi kaže: "Ako umrli nema žene, najpreče je da ga okupa otac, potom djed, potom sin, potom unuk, potom brat, potom bratić, potom amidža, potom amidžić."¹⁶⁶ Govoreći o osobama koje su najpreče da kupaju mejita imam Nevevi kaže: "Ako nema žene, najpreči je otac, potom djed, potom sin, potom unuk, potom brat, potom amidža, potom amidžić, potom očev amidža, potom sin očevog amidže, potom djedov amidža, potom sin djedovog amidže, potom amidža djedovog oca, potom sin amidže djedovog oca."¹⁶⁷

Međutim, ako umrli oporuči da ga okupa određena osoba ili mu klanja dženazu, onda se neće uvažiti rodbinske veze i spomenuti redosljed, već se treba ispoštovati oporuka.¹⁶⁸ Prenosi se da je Enes b. Malik oporučio da ga kupa Muhammed b. Sirin, pa su postupili po njegovoj oporuci.¹⁶⁹ Junus b. Džubejr je oporučio da mu Enes b. Malik klanja dženazu, pa je

¹⁶⁴ Vidjeti: *El-vedžizu fi fikhis-Sunneti vel-Kitab*, (str. 164) i *El-gaslu vel-kefen*, (str. 37).

¹⁶⁵ Ibn-Madže, (2/11/1489); Ebu-Davud u *El-merasil*, (str. 299/415); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/453/10937); Hakim, (1/515/1339) i (3/61/4397); Bejheki, (3/388/6419); Dija u *El-ehadisul-muhtare*, (2/102/486). Imam Hakim, Zehebi, Busiri i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Mizbahuz-zudžadže*, (2/26) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 68). Vidjeti, također: *Et-telhisul-habir*, (2/652-653).

¹⁶⁶ Vidjeti: *El-muhezzeb*, (El-medžmua, 5/112).

¹⁶⁷ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/113). Vidjeti, također: *Hilijetul-ulema*, (2/344).

¹⁶⁸ Vidjeti: *El-mugni*, (2/308 i 311) i *El-insaf*, (2/473).

¹⁶⁹ Ibn-Sad u *Et-tabekat*, (7/25), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Et-tekmil*, (str. 33) i *Irvaul-galil*, (3/159).

klanjao.¹⁷⁰ Aiz b. Amr el-Muzeni, Poslanikov, s.a.v.s., ashab, oporučio je da ga okupa drugi ashab po imenu Ebu-Berze el-Eslemi.¹⁷¹ Omer b. el-Hattab je Ebu-Bekru klanjao dženazu.¹⁷² Suhajb b. Sinan je Omeru b. El-Hattabu klanjao dženazu-namaz.¹⁷³

Što se tiče žena, isti je propis kao kod muškaraca. Ako nije oporukom obavezala posebnu osobu da je kupa najpreča je majka, potom nena, potom kći, potom unuka, potom sestra itd., kao kod muškaraca.¹⁷⁴ Nema razilaženja među islamskim učenjacima da muškarac kupa muškarce, a žena žene.¹⁷⁵

Isti je propis sa klanjanjem dženaze-namaza. Ako žena nije oporučila posebnu osobu da joj klanja dženazu, klanjaće bližnji pa bližnji od muškaraca, shodno redoslijedu koga smo prethodno spomenuli. Ummu-Seleme je oporučila da joj Seid b. Zejd klanja dženazu-namaz.¹⁷⁶ Aiša, r.a., oporučila je da joj Ebu Hurejre klanja dženazu.¹⁷⁷

¹⁷⁰ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/483/11300); Ibn-Sad, (7/153); Ibn-Munzir, (5/402/3084), sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Et-tarihus-sagir*, (1/214); *Tehzibul-kemal*, (32/498) i *Takribut-tehzib*, (2/394).

¹⁷¹ Ibn-Munzir, (5/403/3086), sa ispravnim lancem prenosilaca.

¹⁷² Ibn-Sad, (3/207). Hafiz Askalani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Et-tehisul-habir*, (2/685) i *El-mugni*, (2/308).

¹⁷³ Ibn-Ebi-Šejbe, (7/439/37061); Ibn-Sad, (3/368). Hafiz Askalani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/685-686) i *El-mugni*, (2/308).

¹⁷⁴ Vidjeti: *El-mugni*, (2/311) i *El-medžmua*, (5/115).

¹⁷⁵ Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/13); *El-kavaninul-fikhijje*, (str. 71) i *El-ahkam*, (2/186) od dr. Ahmeda b. Abdullaha Omerija.

¹⁷⁶ Vidjeti: *El-mustedrek*, (4/21/6767) od imama Hakima, *Es-sunenul-kubra*, (4/29/6689) od imama Bejhekijsa, *El-muhalla*, (5/145); *El-istijeab*, (4/1921) od imama Ibn-Abdul-Berra, *Sijeru ealamin-nubela*, (2/208) i *El-isabe*, (8/152).

¹⁷⁷ Vidjeti: *El-mugni*, (2/308). Vidjeti, također: *El-mustedrek*, (4/5/6715) i *Subulus-selam*, (1/37).

Da li je dozvoljeno supružnicima da okupaju jedno drugo

Što se tiče kupanja gdje muškarca kupu njegova supruga, Ibn-Munzir,¹⁷⁸ Ibn-Bettal,¹⁷⁹ Ibn-Abdul-Berr,¹⁸⁰ Maverdi,¹⁸¹ Badži,¹⁸² Ibn-Rušd,¹⁸³ Nevevi,¹⁸⁴ Ibn-Kudame,¹⁸⁵ Zurkani,¹⁸⁶ Tehanevi¹⁸⁷ i drugi, kažu da je dozvoljeno po konsenzusu islamskih učenjaka.

Međutim, učenjaci se razilaze u pogledu dozvoljenosti mužu da okupa svoju umrlu ženu. Apsolutna većina islamskih učenjaka (malikijska, šafijska, hanbelijska i zahirijska pravna škola), dozvoljavaju da suprug okupa svoju umrlu ženu.¹⁸⁸

Imam Eš-Šabi,¹⁸⁹ Sufjan es-Sevri¹⁹⁰ i sljedbenici hanefijske pravne škole ne, dozvoljavaju da muž kupu ženu, jer je njenom smrću, po mišljenju ovih učenjaka, raskinut bračni ugovor i ona mu postaje strankinja.

¹⁷⁸ Vidjeti: *El-evsat*, (5/334) i *El-idžma*, (str. 50).

¹⁷⁹ Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/258) od Ibn-Bettala.

¹⁸⁰ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/236) i *Et-temhid*, (1/380-381).

¹⁸¹ Vidjeti: *El-havil-kebir*, (3/16).

¹⁸² Vidjeti: *El-munteka*, (2/454) od imama Badžija.

¹⁸³ Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/14).

¹⁸⁴ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/114) i *El-minhadž*, (7/6).

¹⁸⁵ Vidjeti: *El-mugni*, (2/312).

¹⁸⁶ Vidjeti: *Šerhuz-Zurkani alel-muvetta*, (2/75).

¹⁸⁷ Vidjeti: *lalaus-sunen*, (8/220).

¹⁸⁸ Vidjeti: *Mesailul-imami Ahmed*, (str. 136/503) od Abdullaha b. Ahmeda, *El-evsat*, (5/335/336); *El-istizkar*, (3/231); *El-muhalla*, (5/174); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/14); *El-bejanu vet-tahsil*, (2/247-248) i (5/130-131); *El-mugni*, (2/311); *El-medžmua*, (5/122); *El-minhadž*, (7/6); *Tenkihut-tahkik*, (1/304-305) od imama Zehebija, *Et-tadžu vel-iklil*, (2/210); *Keššaful-kinaa*, (2/141); *Subulus-selam*, (2/98); *Šerhuz-Zurkani alel-muvetta*, (2/75); *Nejlul-evtar*, (4/27) i *El-fetavas-Sadije*, (str. 141).

¹⁸⁹ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/456/10982); Ibn-Munzir u *El-evsat*, (5/336) i Ibn-Abdul-Berr u *El-istizkar*, (3/236).

¹⁹⁰ Abdur-Rezzak, (3/409/6119) i Ibn-Munzir, (5/336).

Ali dozvoljavaju da ona njega okupa, zbog pričeke koji žena mora ispoštovati¹⁹¹ nakon muževe smrti.¹⁹²

Međutim, Sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i praksa prvih generacija ukazuju da je dozvoljeno mužu okupati svoju ženu, kao što je njoj dozvoljeno njega okupati. Aiša, r.a., kaže: "Jednog dana Allahov Poslanik, s.a.v.s., vratio se sa medinskog mezarja (El-Bekia) i čuo moje jekove od silne glavobolje koja me snašla. Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ne smeta ako preseliš prije mene, okupaću te, zamotati u kefine, klanjati ti dženazu i ukopati te.'¹⁹³ Citirani hadis jasno aludira da je dozvoljeno suprugu da okupa svoju mrtvu ženu.¹⁹⁴

U vjerodostojnom predanju se navodi da je Alija, r.a., kupao svoju suprugu Fatimu, kćerku Allahovog Poslanika. s.a.v.s.¹⁹⁵ Nije poznato da je iko od ashaba osudio ovaj postupak Alije, r.a.¹⁹⁶ Ova predaja ukazuje na neosnovnost druge verzije u kojoj se navodi da se Fatima, r.a., okupala prije smrti i rekla da je niko nakon toga ne otkriva, niti kupa, pa su tako postupili.¹⁹⁷ Prenosi se od Ibn-Abbasa¹⁹⁸ i Ibn-Mesuda¹⁹⁹ da su dozvoljavali

¹⁹¹ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/71); *Bedaeus-sanaia*, (2/33); *Hašijetut-Tahtavi*, (str. 376) i *Hašijetu Ibn-Abidin*, (2/199).

¹⁹² Uzvišeni Allah je rekao: "Žene su dužne čekati četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa." Prijevod značenja Kur'ana, El-Bekare, (234).

¹⁹³ Ibn-Madže, (2/11/1487); Ahmed, (6/228/25950); Darimi, (1/30/80); Ebu-Jala, (4/140-141/4561); Darekutni, (2/61/1809), sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Mishabuz-zudžadže*, (2/25); *Et-telhisul-habir*, (2/655-656) i *Irvaul-galil*, (3/160-162).

¹⁹⁴ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/27).

¹⁹⁵ Šafija u *El-musned*, (str. 361); Abdur-Rezzak, (3/409-410/6122); Darekutni, (2/66/1833); Ebu-Nuajm, (2/43); Ibn-Sad, (8/28); Dževzekani u *El-ebatil*, (2/81-82/449); Hakim, (3/179/4769). Imam Dževzekani i Zehebi, hafiz Askalani, imam Ševkani i šejh Albani ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *El-ebatil*, (2/82); *Et-telhisul-habir*, (2/711-712); *Nejlul-evtar*, (4/27); *Irvaul-galil*, (3/162) i *Tevdihul-ahkam*, (2/503).

¹⁹⁶ Vidjeti: *El-evsat*, (5/334) i *El-istijeab*, (4/1898).

¹⁹⁷ Ahmed, (6/461-462/27656); Ibn-Sad, (8/27-28); Ebu-Nuajm, (2/43); Abdur-Rezzak, (3/411/6126); Taberani, (22/399/996); Dževzekani u *El-ebatil*, (2/77-81/447-448). Zbog slabosti ove predaje vidjeti: *Et-temhid*, (1/380-381); *El-muhalla*, (5/175); *El-ilelul-mutenahije*, (1/261); *Et-tahkik*, (2/6); *Nasbur-raje*, (2/250); *Tenkihut-tahkik*, (2/125-126) od imama Ibn-Abdul-Hadija,

mužu da okupa svoju ženu. Brojni tabiini kao što su: Džabir b. Zejd,²⁰⁰ Abdur-Rahman b. el-Esved,²⁰¹ Hasan el-Basri,²⁰² Hamad b. Ebi-Sulejman,²⁰³ Sulejman b. Musa,²⁰⁴ Avf b. Ebi-Džemile,²⁰⁵ nisu vidjeli smetnje da muž kupa svoju ženu. Iz citiranih predaja se vidi da je kupanje žene od strane muža bila poznata praksa prvih generacija.

Što se tiče poređenja smrti sa razvodom braka to je vid neprihvatljive analogije, jer nije ispravno porediti živoga sa mrtvim. Također, razvodom braka se prekidaju sve posljedice bračnog ugovora, dok smrću jednog supružnika ostaju neke posljedice tog ugovora punovažećim, npr., nasljedno pravo,²⁰⁶ a Allah najbolje zna.

Način kupanja mejita

Ummu-Atije kaže: "Kada smo kupale kćerku Allahovog Poslanika, s.a.v.s., došao je Vjerovjesnik, s.a.v.s., i rekao: 'Okupajte je vodom i sidrom²⁰⁷ tri ili pet ili više puta ako hoćete. Zadnji put²⁰⁸ pomiješajte sa

El-kavlul-musedded, (str. 100-101); *Tertibul-mevduat*, (str. 319-320/1163); *Et-telhisul-habir*, (2/712); *Medžmeuz-zevid*, (9/211).

¹⁹⁸ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/456/10977) i (3/46/11957); Bejheki, (3/397/6454) i Ibn-Hazm, (5/174), sa slabim lancem prenosilaca.

¹⁹⁹ Bejheki, (3/397/4654) i Begavi u *Šerhus-sunne*, (5/311), sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *lalaus-sunen*, (8/220).

²⁰⁰ Abdur-Rezzak, (3/409/6121) i Ibn-Hazm, (5/175), sa ispravnim lancem prenosilaca.

²⁰¹ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/456/10979) i Bejheki, (3/397/6454), sa slabim lancem prenosilaca.

²⁰² Abdur-Rezzak, (3/410-411/6125); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/456/10978 i 10980) i Ibn-Hazm, (5/175).

²⁰³ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/456/10973); Ibn-Hazm, (5/175) i Ibn-Abdul-Berr u *El-istizkar*, (3/236), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

²⁰⁴ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/456/10983) i Ibn-Hazm, (5/175).

²⁰⁵ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/456/10985) i Ibn-Hazm, (5/175), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

²⁰⁶ Vidjeti: *Et-temhid*, (1/380-381); *El-bejanu vet-tahsil*, (5/130-131); *El-munteka*, (2/454) i *Mugnil-muhtadž*, (1/335).

²⁰⁷ Prethodno smo spomenuli da je sidr plod divljeg lotosa.

²⁰⁸ Razlog upotrebe kafura kod zadnjeg sapiranja je to što kafur hladi tijelo mejita. Vidjeti: *Šerhus-Zurkani*, (2/75).

vodom kafur,²⁰⁹ pa kada završite pozovite me.' Kada smo završile pozvale smo Poslanika, s.a.v.s., pa nam je dao svoj ogrtač i rekao: 'Pokrijte je ovim ogrtačem.'²¹⁰

U drugim verzijama ovoga hadisa imaju izvjesne razlike i dodaci kao:

"...tri ili pet ili sedam puta ili više od toga."²¹¹

"...neparan broj puta."²¹²

"...započnite kupanje s desne strane i od dijelova tijela koji se peru pri abdestu."²¹³

U jednoj verziji Ummu-Atijje kaže: "Potom smo joj raspleli kosu, počesljali je i opleli joj tri pletenice-jednu sprijeda i dvije sa strane, potom smo ih spustile niz njena leđa."²¹⁴ Ibn-Munzir kaže: "Ovaj Ummu-Atijjin hadis o kupanju umrlog je temeljni argument na koga se oslanjaju islamski učenjaci."²¹⁵ Slično ovome navodi Ibn-Abdul-Berr od imama Esrema.²¹⁶

Ibn-Abdul-Berr u biografiji Ummu-Atijje kaže: "Kupala je kćerku Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i prenijela je način kupanja umrlih na najpotpuniji način. Ummu-Atijje je poučila mnoge ashabe i tabiine načinu kupanja umrlih, a njen hadis se smatra osnovnim dokazom u ovoj oblasti."²¹⁷

Ebu-Davud bilježi da je Ummu-Atijje poučila poznatog tabiina Muhammeda b. Sirina načinu kupanja umrlih.²¹⁸

²⁰⁹ Kafur je poznati bijeli miris koji se melje prije upotrebe. Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/354).

²¹⁰ Buhari, (str. 264/1254) i Muslim, (7/3-4/939).

²¹¹ Buhari, (str. 264/1259) i Nesai, (2/25/1887).

²¹² Nesai, (2/25/1888), sa ispravnim lancem prenosilaca.

²¹³ Buhari, (str. 264/1254).

²¹⁴ Buhari, (str. 264-266/1254, 1260 i 1263) i Muslim, (7/5/939).

²¹⁵ Vidjeti: *Fethul-Bari*, (3/127).

²¹⁶ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/233).

²¹⁷ Vidjeti: *El-istizeab*, (4/1947) od Ibn-Abdul-Berra, *Tehzibul-kemal*, (35/316) i *El-isabe*, (8/261).

²¹⁸ Ebu-Davud, (str. 736/3147); Ibn-Abdul-Berr u *Et-temhid*, (1/375); Bejheki, (3/389/6426). Šejh Albani ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu Suneni Ebi-Davud*, (2/287). Imam

Umrlog će okupati osoba koja ima već prethodno iskustvo. U jednoj verziji citiranog hadisa stoji da je Ummu-Atijje rekla: "Kada je umrla jedna od Poslanikovih, s.a.v.s., kćerki, pozvali su me da je okupam..."²¹⁹ Iz ove predaje se može zaključiti da je Ummu-Atijje već ranije imala iskustvo sa kupanjem mejita, jer bi u protivnom Zejnebu kupala njoj bliža osoba. Ibn-Abdul-Berr tvrdi da je Ummu-Atijje bila poznata među ashabijkama po kupanju umrlih muslimanki.²²⁰

U jednom hadisu stoji da je Alija, r.a., nakon kupanja Poslanika, s.a.v.s., gledao da li je ostalo nešto od onoga što izlazi iz tijela mejita prilikom kupanja. Međutim, nije ništa mogao naći.²²¹ Ova predaja, ukazuje da je Alija, r.a., imao već ranijeg iskustva sa kupanjem mejita, jer je znao da nakon kupanja izlazi izmet iz tijela mejita.

Pored iskustva neophodno je da osoba koja kupuje mejita bude bogobojazna, povjerljiva i da prikrije eventualne mahane koje uoči na tijelu mejita.²²² Ebu-Rafia prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko okupa mejita i prikrije ono što je vidio na njegovom tijelu, Allah će mu oprostiti četrdeset puta.*"²²³ U drugoj verziji stoji: "*...Allah će mu oprostiti četrdeset velikih grijeha.*"²²⁴ Ebu-Umame prenosi da je Poslanik, s.a.v.s.,

Nevevi smatra da ova predaja ispunjava Buharijine i Muslimove uvjete. Vidjeti: *Nasbur-raje*, (2/256).

²¹⁹ Nesai, (2/24/1884), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Sahihu Suneni-Nesai*, (2/24).

²²⁰ Vidjeti: *Fethul-Bari*, (3/128); *Šerhuz-Zurkani alel-muvetta*, (2/73); *Tuhfetul-ahvezi*, (4/27) i *Nejlul-evtar*, (4/31).

²²¹ Ibn-Madže, (2/11/1489); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/453/10937); Hakim, (1/515/1339) i (3/61/4397); Bejheki, (3/388/6419); Dija u *El-muhtare*, (2/102/476). Imam Hakim, Zehebi, Busiri i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Misbahuz-zudžadže*, (2/26) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 68).

²²² Vidjeti: *El-ibda'u fi medaril-ibtida*, (str. 218).

²²³ Hakim, (1/505-506/1307) i (1/516/1340) i Bejheki u *Eš-šuab*, (7/9/9265). Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihut-tergib*, (3/368/3492).

²²⁴ Taberani, (1/315/929). Hafiz Ibn-Hadžer je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Ed-diraje*, (1/230). Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ovoga hadisa pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid*, (3/21). Imam Zejlei kaže da ovu predaju bilježi imam Bejheki u *El-marife*. Vidjeti: *Nasbur-raje*, (2/256).

rekao: "Ko okupa mejita i prikrije njegove mahane, Allah će prikriti njegove grijeha."²²⁵ U drugom hadisu, koga prenosi Ibn-Omer, Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Ko prikrije mahane muslimana, Allah će prikriti njegove mahane na Sudnjem danu."²²⁶

U komentaru citiranog hadisa imam Ševkani kaže: "Hadis stimuliše na prikrivanje nedostataka muslimana, bez razlike između živog i mrtvog. Tako, nije dozvoljeno onome koji kupuje mejita da obznanjuje ono što vidi od mahana."²²⁷

Otkrivanje mahana tretira se vrijeđanjem mrtvog, što je svakako zabranjeno. Aiša, r.a., prenosi da je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ne vrijeđajte mrtve."²²⁸

Prije početka radnji vezanih za kupanje, zanijetiće se kupanje mejita. Islamski učenjaci se spore oko propisa nijjeta za kupanje. Hanbelijski i neki drugi pravници smatraju da je donošenje nijjeta obavezno (fard).²²⁹ Šafijski učenjaci i većina drugih pravnikā smatraju da nijjet za kupanje nije obavezan.²³⁰ Međutim, nema dvojbe da je bolje zanijetiti kupanje mejita zbog riječi Poslanika, s.a.v.s.: "Djela se cijene prema namjerama."²³¹

Nakon što se mejit postavi na sto za kupanje, skinuće se sva odjeća sa njega, ako to nije već prethodno učinjeno,²³² ali će se njegovo stidno mjesto (tj. od pupka do ispod koljena) obavezno pokriti.²³³

²²⁵ Taberani, (8/281/8077-8078). Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha*, (5/467/2353) i pripisuje je Ibn-Bišranu u *El-emali*, (2/137/1). Vidjeti također: *Sahihul-džamia*, (2/1093/6403).

²²⁶ Buhari, (str. 507/2442) i Muslim, (16/115/2580).

²²⁷ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/26).

²²⁸ Buhari, (str. 293/1393); Tirmizi, (Et-tuhfe, 6/87/1982); Darimi, (2/193/2511); Ahmed, (4/252); Taberani, (20/420/1013); Ibn-Hibban, (7/290-291/3021) i Begavi, (5/386/1509).

²²⁹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/319); *El-insaf*, (2/487); *El-mubdia*, (2/228); *El-furua*, (2/160); *Keššaful-kināa*, (2/146); *Fikhus-sunne*, (1/377) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/351).

²³⁰ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/126) i *Revdatur-talibin*, (2/99).

²³¹ Buhari, (str. 11/1) i Muslim, (13/46/1907).

²³² Neposredno nakon nastupa smrti, kako smo prethodno spomenuli.

Što se tiče raspremanja mejita dokaz je predaja koju prenosi Aiša, r.a., u kojoj kaže: "Kada su (ashabi) htjeli kupati Poslanika, s.a.v.s., bili su u nedoumici šta da učine. Da li skinuti njegovu odjeću kako to čine sa drugim umrlim muslimanima, ili ga kupati preko odjeće? Nakon toga Allah ih je uspavao tako da su njihove brade dotakle njihove grudi od dubine sna. Tada su svi čuli njima nepoznat glas: 'Kupajte Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u njegovoj odjeći.' Ustali su i okupali Vjerovjesnika, s.a.v.s., trljajući njegovo tijelo preko odjeće."²³⁴

Islamski učenjaci se spore da li je ovaj propis (kupanja u odjeći) vezan eksplicitno za Poslanika, s.a.v.s., ili je opći za sve muslimane. Ebu-Hanife, Ibn-Sirin, imam Malik, po jednoj verziji imam Ahmed b. Hanbel, kao i većina islamskih učenjaka, smatraju da će se skinuti odjeća umrlog prilikom kupanja, a citirani hadis smatraju svojstvenim izričito za Poslanika, s.a.v.s.²³⁵

Imam Ahmed, po drugoj verziji, smatra da će se umrli kupati u odjeći kao što je učinjeno sa Poslanikom, s.a.v.s., iako mnogi hanbelijski pravnici zastupaju mišljenje većine učenjaka.²³⁶ Imam Šafija, također, smatra da će se umrli kupati preko odjeće u kojoj je umro.²³⁷

Međutim, citirani hadis koga prenosi Aiša, r.a., pobija ovo mišljenje, jer jasno aludira da je raspremanje mejita pri kupanju bila poznata praksa

²³³ Vidjeti: *Šerhuz-Zerkeši*, (2/279) od imama Zerkešija.

²³⁴ Ebu-Davud, (str. 735/3141); Ahmed, (6/267/26349); Ibn-Džarud, (str. 235-236/517); Tajalisi, (3/120/1634); Ibn-Hibban, (14/596/6628); Hakim, (3/61-62/4398); Ibn-Abdul-Berr u *Et-temhid*, (2/159); Ibn-Sad, (2/276-277); Bejheki u *Ed-delail*, (7/242). Imam Hakim, Bejheki i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu mevaridiz-zaman*, (2/330/2156) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 66).

²³⁵ Vidjeti: *Bedaeus-sanaia*, (2/24); *El-mugni*, (2/315); *Keššaful-kinaa*, (2/144); *El-munteka*, (2/449) od imama Badžija, *Bidajetul-mudžtehid*, (3/16); *Mevahibul-dželil*, (2/223); *Šerhuz-Zurkani*, (2/72), *Eš-šerhul-mumtia*, (5/346-347) i *Fikhus-sunne*, (1/377).

²³⁶ Vidjeti: *El-mugni*, (2/314).

²³⁷ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/127)

ashaba.²³⁸ Također, kupanje mejita u odjeći je znatno otežano, a ako izađe nešto od nečisti iz njegovog tijela zadržaće se na odjeći ili tijelu.²³⁹

Nakon što se skine odjeća umrlom obavezno se mora pokriti njegovo stidno mjesto, jer je zabranjeno gledanje stidnog mjesta mejita kao i dodir golom rukom, po konsenzusu islamskih učenjaka.²⁴⁰ Imam Nevevi kaže: "Nema razilaženja među islamskim učenjacima o obavezi pokrivanja mejita od pupka do koljena prilikom njegovog kupanja."²⁴¹

Nakon toga, ako je umrla osoba žensko i ima ispletenu kosu, njene pletenice će se rasplesti radi lakšeg pranja kose. Zatim će se glava i trup mejita lagano podignuti skoro u sjedeći položaj i blago će se pritisnuti njegov stomak da se odstrani eventualna nečistoća koja je ostala u tijelu mejita, jer može nakon kupanja ili prilikom nošenja izaći i onečistiti kefine.²⁴²

U jednom slabom hadisu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko bude kupao mejita neka počne sa pritiskanjem njegovog stomaka.*"²⁴³ U drugoj, također slaboj predaji, stoji da je Allahov Poslanik s.a.v.s. rekao: "*Ko bude kupao mrtvu ženu neka počne od njenog stomaka, neka ga lagahno pritisne, osim ako je trudna.*"²⁴⁴ Neki učenjaci²⁴⁵ ovaj postupak

²³⁸ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/58) od imama Serhasija.

²³⁹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/316); *Bedaus-sanaia*, (2/24); *Keššaful-kinaa*, (2/144); *Hašijetu Ibn-Abidin*, (2/195) i *Ahkamul-dženaizi vel-kubur*, (str. 78) od dr. Jasina Gadija.

²⁴⁰ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/228/233); *Et-temhid*, (1/378); *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/577); *El-medžmua*, (5/125); *El-mugni*, (2/315); *Bedaus-sanaia*, (2/25); *Mevahibul-dželil*, (2/212) i *Ahkamul-dženaiz vel-kubur*, (str. 78).

²⁴¹ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/126) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/346).

²⁴² Vidjeti: *El-ihťijar*, (1/120); *Bedaus-sanaia*, (2/27); *El-mugni*, (2/318); *El-medžmua*, (5/136) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/348).

²⁴³ Bejheki, (3/388/6420). Imam Bejheki, Nevevi, Zehebi, Sujuti, Tehanevi i šejh Albani ovaj hadis smatraju slabim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam*, (2/936/3324); *Fejdul-kadir*, (6/228); *lalaus-sunen*, (8/213); *Es-silsiletud-daife*, (10/1/139/4625); *Daiful-džamia*, (str. 823/5713) i *Mevsuatul-ehadisid-daife*, (10/131/25461).

²⁴⁴ Taberani, (25/124-125/304) i Bejheki, (4/4/6556). Imam Bejheki ovu predaju pripisuje imamu Tirmiziju. Međutim, u štampanoj Tirmizijinoj zbirci ovaj hadis nije pristutan, a Allah najbolje zna.

dokazuju predajom u kojoj se navodi da je Alija, r.a., kada je kupao²⁴⁶ Poslanika, s.a.v.s., privio ga na svoje grudi, ali nije ništa izišlo iz tijela Poslanika, s.a.v.s.²⁴⁷ Međutim, u ovoj predaji nije jasno spomenuto pritiskanje stomaka. Ovaj stav zastupaju učenjaci hanefijske,²⁴⁸ malikijske,²⁴⁹ šafijske²⁵⁰ i hanbelijske²⁵¹ pravne škole. Ovo je, također, stav najučenijeg tabiina u propisima kupanja mejita Ibn-Sirina,²⁵² zatim Hasana el-Basrija,²⁵³ Ibrahima en-Nehaija,²⁵⁴ Ševkanija,²⁵⁵ Ibn-Usejmina,²⁵⁶ Sejjida Sabika,²⁵⁷ Mustafe Adevija²⁵⁸ i drugih. Imam Ahmed smatra da će se stomak mejita pritisnuti za vrijeme drugog i trećeg²⁵⁹ a ne za vrijeme prvog pranja.

Neophodno je napomenuti da se stomak trudnice neće pritiskivati, jer postoji mogućnost izlaska djeteta iz majčine utrobe.²⁶⁰

Vidjeti: *Kenzul-ummal*, (15/708/42812). U lancu prenosilaca ovog hadisa ima poznati Lejs b. Ebi-Sulejm koji je nepouzdan kod hadiskih stručnjaka. Vidjeti: *Tehzibul-kemal*, (24/282-285) i *lalaus-sunen*, (8/213).

²⁴⁵ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/59); *Bedaeus-sanaia*, (2/27) i *El-ihitjar*, (1/120).

²⁴⁶ Poslanika s.a.v.s. su kupali: Alija, Abbas i Fadl po konsenzusu učenjaka. Vidjeti: *Et-temhid*, (24/402) i *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/580).

²⁴⁷ Ibn-Hibban, (14/596-597/6628). Šejh Šuajb Arnaut u svojim opaskama na *Sahihu Ibni-Hibban*, kaže da je ova predaja dobra.

²⁴⁸ Vidjeti: *El-ihitjar*, (1/120); *Bedaeus-sanaia*, (2/27) i *El-mebsut*, (2/59).

²⁴⁹ Vidjeti: *Et-temhid*, (1/376); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/223); *El-kavanihul-fikhijje*, (str. 63) i *El-evsat*, (5/329).

²⁵⁰ Vidjeti: *El-umm*, (1/281); *El-medžmua*, (5/131); *Revdatut-talibin*, (2/100) i *El-evsat*, (5/329).

²⁵¹ Vidjeti: *Mesailul-imami Ahmed*, (str. 134/493) od Abdullaha, *El-mugni*, (2/318); *El-mubdia*, (2/227); *El-insaf*, (2/486); *Keššaful-kinaa*, (2/145) i *El-evsat*, (5/329).

²⁵² Ibn-Ebi-Šejbe, (2/452/10934), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

²⁵³ *Ibid*, (2/452/10935).

²⁵⁴ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/450/10906), sa ispravnim lancem prenosilaca.

²⁵⁵ Vidjeti: *Es-sejlul-džerrar*, (1/345).

²⁵⁶ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/353).

²⁵⁷ Vidjeti: *Fikhus-sunne*, (1/377).

²⁵⁸ Vidjeti: *El-gaslu vel-kefen*, (str. 88-91).

²⁵⁹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/318) i *El-mubdia*, (2/227).

²⁶⁰ Vidjeti: *El-mugni*, (2/318); *Keššaful-kinaa*, (2/145) i *Es-sejlul-džerrar*, (1/345).

Što se tiče vode kojom će se kupati mejit, imam Šafija i Ahmed smatraju da je bolje koristiti hladnu vodu, osim ako se na tijelu mejita nalazi prljavština ili nečistoća koja se ne može odstraniti osim toplom vodom, ili ako onaj ko kupava mejita strahuje za vlastito zdravlje koristeći hladnu vodu, posebno zimi.²⁶¹ Ovo mišljenje je, također, odabrao šejh Ibn-Usejmin.²⁶² Imam Malik smatra da nema smetnje kupati mejita toplom ili hladnom vodom.²⁶³ Nema smetnje pomiješati u vodu sidr, kafur ili drugu materiju kao šampon i sl.²⁶⁴

Zatim će se mejitu uzeti abdest. Ovo mišljenje zastupa izrazita većina učenjaka hanefijske,²⁶⁵ malikijske,²⁶⁶ šafijske²⁶⁷ i hanbelijske²⁶⁸ pravne škole i Ibn-Hazm, osnivač bukvalističke pravne škole.²⁶⁹

Dokaz tome su riječi Poslanika, s.a.v.s., u hadisu koji prenosi Ummu-Atiije: "...započnite kupanje s desne strane i dijelova tijela koji se peru pri abdestu."

Dakle, prvo se mejitu uzme abdest, potom se započinje kupanje s desne strane prilikom svakog novog pranja.²⁷⁰ Neposredno prije uzimanja abdesta izgovoriće se bismillah (besmela), zbog općenitosti riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Nema abdesta onaj ko ne spomene Allahovo ime."²⁷¹

²⁶¹ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/126); *Revdatut-talibin*, (2/99); *Umdetul-kari*, (8/36); *Keššaful-kinaa*, (2/149); *El-menhedžul-kavim*, (str. 431) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/354).

²⁶² Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/354).

²⁶³ Vidjeti: *Umdetul-kari*, (8/36).

²⁶⁴ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/355) i *El-gaslu vel-kefen*, (str. 74). Vidjeti, također: *El-mugni*, (2/321).

²⁶⁵ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/59); *Bedaeus-sanaia*, (2/26); *Šerhu fethil-kadir*, (2/109); *El-ihitar*, (1/120) i *Umdetul-kari*, (8/36).

²⁶⁶ Vidjeti: *Et-temhid*, (1/376); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/223) i *Šerhuz-Zurkani*, (2/71).

²⁶⁷ Vidjeti: *El-umm*, (1/265); *El-medžmua*, (5/132); *Revdatut-talibin*, (2/100) i *Fethul-Bari*, (3/130).

²⁶⁸ Vidjeti: *El-mugni*, (2/319) i *Keššaful-kinaa*, (2/146).

²⁶⁹ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/121).

²⁷⁰ Vidjeti: *Avnul-mabud*, (8/292) i *Nejlul-evtar*, (4/32).

²⁷¹ U vezi ovog hadisa vidjeti autorovu knjigu: *Svojstva Poslanikovog, s.a.v.s., namaza*, (str. 18).

Imam Ebu-Hanife i neki drugi učenjaci smatraju da se mejitu neće uzimati abdest.²⁷²

Također, neki islamski pravnici smatraju da će se pri uzimanju abdesta ispirati usta i nos, oslanjajući se na spoljašnje značenje hadisa koji prenosi Ummu-Atije u kome se naređuje abdest umrlom. Ovo mišljenje zastupaju imam Malik i Šafija.²⁷³

Međutim, većina islamskih pravika²⁷⁴ smatra da se umrlom neće ispirati usta i nos. Pored ostalih, ovo mišljenje zastupaju Sufjan es-Sevri, sljedbenici hanefijske i hanbelijske pravne škole.²⁷⁵

Ispiranje usta (el-madmedah) u jezičkom značenju je pokretanje vode u usnoj šupljini, a ispiranje nosa (el-istinšak) je blago ušmrkivanje vode u nosnu šupljinu, potom jačim izdisanjem tjeranje vode iz nosa vani.²⁷⁶ Dakle, vidimo da nije moguće isprati usta i nos mejita na propisan način, pa je preče ostaviti ispiranje usta i nosa, a Allah najbolje zna.

Međutim, neki učenjaci smatraju da se može mokrim prstom očistiti vanjska strana zuba i prednji dio nosnih šupljina.²⁷⁷

Potom se pere kosa, lice i brada mejita.²⁷⁸ Zatim se pere cijela desna strana zbog riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u citiranom hadisu: "...započnite kupanje s desne strane."

²⁷² Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/17).

²⁷³ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/131-132); *Ihtilaful-fukaha*, (str. 215); *Et-temhid*, (1/376) i *Revdatut-talibin*, (2/100).

²⁷⁴ Vidjeti: *El-mugni*, (2/319).

²⁷⁵ Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha*, (str. 215); *El-mugni*, (2/319); *El-ihťijar*, (1/120); *Badaeius-sanaia*, (2/26); *El-mebsut*, (2/59); *Umdetul-kari*, (8/36); *El-medžmua*, (5/131); *Keššaful-kinaa*, (2/146) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/350).

²⁷⁶ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/131); *Ihkamul-ahkam*, (str. 71-72); *El-ialam*, (1/245) i (1/329) i *Umdetul-kari*, (8/36).

²⁷⁷ Vidjeti: *El-mugni*, (2/320); *El-insaf*, (2/488); *El-mubdia*, (2/228); *Keššaful-kinaa*, (2/146) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/350).

Kada se dođe do stidnog mjesta neće se otkrivati, već će se ispod pokrivača omotanom ručnikom oko ruke oprati stidno mjesto mejita,²⁷⁹ potom desnu nogu. Zatim će se oprati lijeva kao što je oprana desna strana.²⁸⁰

Hanefijski pravници smatraju da će se mejit prije početka kupanja okrenuti na lijevi bok, pa će se oprati cijela desna strana sprijeda i s leđa, potom će se okrenuti na desni bok i učiniti isto kao s desnom stranom²⁸¹ tako bi bilo završeno jedno pranje.

Šafijski i hanbelijski pravници smatraju da će se oprati prvo prednja desna strana i bok potom lijeva prednja strana i bok, zatim će se mejit okrenuti na lijevi bok i oprao se desna strana leđa, potom će se okrenuti na desni bok i oprao se lijeva poledina.²⁸² Međutim, Sunnet Poslanika, s.a.v.s., nije precizno pojasnio ovo pitanje. Zato nema smetnje praktikovati bilo koji od dva spomenuta načina, jer se i jednim i drugim postiže cilj kupanja.

Neophodno je da voda dospije na svaki dio tijela što je osnovni uvjet validnog kupanja. Zatim će se ista radnja ponoviti tri, pet, sedam ili više puta ovisno o potrebi, shodno hadisu koji prenosi Ummu-Atije.²⁸³ Bitno je

²⁷⁸ Ovako se započinje kupanje mejita po mišljenju učenjaka četiri pravne škole. Vidjeti: *El-ihitjar*, (1/120); *Badaeus-sanaia*, (2/26); *El-mebsut*, (2/59); *Šerhu fethil-kadir*, (2/109); *Hašijetu Ibn-Abidin*, (2/196); *Et-temhid*, (1/377); *Šerhuz-Zurkani*, (2/77); *El-umm*, (1/265); *El-medžmua*, (5/132); *El-mugni*, (2/320); *El-insaf*, (2/489); *El-mubdia*, (2/230) i *Keššaful-kināa*, (2/147).

²⁷⁹ U jednom hadisu koji ima izvjesne slabosti navodi sa da je Alija, r.a., tako postupio kada je kupao Poslanika, s.a.v.s. Ibn-Ebi-Šejbe, (2/448/10887); Taberani u *El-evsat*, (3/195-196/2908) i Ibn-Abdul-Berr u *Et-temhid*, (2/160-161), sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Medžmeuz-zevid*, (9/36).

²⁸⁰ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/233).

²⁸¹ Vidjeti: *El-ihitjar*, (1/120); *Badaeus-sanaia*, (2/27); *El-mebsut*, (2/59) i *Šerhu fethil-kadir*, (2/109).

²⁸² Vidjeti: *El-umm*, (1/265); *El-medžmua*, (5/132); *Mugnil-muhtadž*, (1/333); *El-mugni*, (2/321); *El-insaf*, (2/490) i *El-furua*, (2/161).

²⁸³ Međutim, imam Ibn-Abdul-Berr kaže da niko od islamskih učenjaka ne smatra da treba mejita kupati više od sedam puta, a Allah najbolje zna. Vidjeti: *Et-temhid*, (1/373) i *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/576).

naglasiti da nije ispravno mejita okrenuti na stomak radi pranja leđa iz poštovanja prema njemu.²⁸⁴

Učenjaci hanefijske,²⁸⁵ šafijske²⁸⁶ i hanbelijske²⁸⁷ pravne škole smatraju da će se pri svakom novom kupanju blago pritisnuti stomak mejita da bi se odstranila eventualna nečistoća koja je dospjela do analnog otvora, jer bi mogla onečistiti kefine. Međutim, razilaze se da li je potrebno obnoviti abdest i gusul mejitu, ako tokom kupanja iziđe nešto na jedan od dva otvora.

Po ovome pitanju imaju tri mišljenja:

Prvo: treba obnoviti gusul i abdest,

Drugo: treba obnoviti samo abdest i

Treće: dovoljno je saprati nečist koja je izišla.²⁸⁸

Najprioritetnije od tri spomenuta je zadnje mišljenje, koje zastupaju imam Malik i hanefijski pravници,²⁸⁹ u protivnom bi se načinila velika poteškoća onome koji kupuje mejita, jer postoji mogućnost da iziđe nečistoća svih sedam ili više puta.²⁹⁰

Potom će se posušiti tijelo mejita ručnikom, kako se ne bi skvasili kefini.²⁹¹ Neki učenjaci smatraju da je ručnik kojim se obriše mejit nečist, i da ga nije dozvoljeno ponovo upotrebljavati. Međutim, ovo mišljenje nema

²⁸⁴ Vidjeti: *El-mugni*, (2/321) i *Keššaful-kināa*, (2/147).

²⁸⁵ Vidjeti: *Beda'us-sana'a*, (2/27); *El-ih'tijar*, (1/120) i *El-mebsut*, (2/59).

²⁸⁶ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/136).

²⁸⁷ Vidjeti: *El-furua*, (2/161); *Keššaful-kināa*, (2/148) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/353).

²⁸⁸ Vidjeti: *El-vesit*, (2/365) od imama Gazalija.

²⁸⁹ Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/19); *Beda'us-sana'a*, (2/27) i *El-ih'tijar*, (1/120-121).

²⁹⁰ Islamski učenjaci su složni da se nakon sedam puta neće obnavljati gusul niti abdest, već će se samo oprati nečistoća sa tijela mejita. Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/19); *El-mubdia*, (2/233) i *Keššaful-kināa*, (2/148).

²⁹¹ Vidjeti: *El-ih'tijar*, (1/121); *El-hidaje šerhul-bidaje*, (1/90); *El-mebsut*, (2/59); *El-medžmua*, (5/137); *Ravdatut-talibin*, (2/102) i *El-furua*, (2/233).

jake osnove, već je ispravno da je čist²⁹² i može se ponovo upotrijebiti u bilo koju svrhu, a Allah najbolje zna.

Potom će se počesljati kosa i brada mejita. Ovo mišljenje zastupaju šafijski učenjaci.²⁹³ Međutim, učenjaci hanefijske²⁹⁴ i hanbelijske²⁹⁵ pravne škole smatraju da nije dozvoljeno česljati kosu i bradu zbog predaje u kojoj se navodi da je Aiša, r.a., vidjela neke žene koje česljaju kosu umrloj ženi, pa ih je ukorila zbog tog postupka.²⁹⁶ Međutim, lanac prenosilaca ove predaje je prekinut između Ibrahima en-Nehaija i Aiše, r.a., kako tvrdi hafiz Askalani.²⁹⁷

Prema tome, nema smetnje počesljati kosu mejita zbog hadisa koji prenosi Ummu-Atije. Brada ima isti propis kao i kosa, a Allah najbolje zna.

Islamski učenjaci se, također, razilaze u mišljenju da li je dozvoljeno mejitu skratiti brkove, odrezati mu nokte i odstraniti dlake sa stidnog mjesta i ispod pazuha. Većina islamskih učenjaka smatra da mejitu ne treba kratiti brkove, rezati mu nokte niti uklanjati dlake sa stidnog mjesta i ispod pazuha. Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske,²⁹⁸ malikijske²⁹⁹ i neki učenjaci šafijske³⁰⁰ pravne škole.

²⁹² Vidjeti: *El-insaf*, (2/496); *Keššaful-kinaa*, (2/151) i *El-furua*, (2/163).

²⁹³ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/146); *Fethul-Bari*, (3/133) i *Avnul-mabud*, (8/291).

²⁹⁴ Vidjeti: *Badaeus-sanaia*, (2/26); *El-hidaje*, (1/90); *El-bahrur-raik*, (2/187) i *Hašijetut-Tahtavi*, (str. 375).

²⁹⁵ Vidjeti: *El-mugni*, (2/324); *El-mubdia*, (2/232); *Keššaful-kinaa*, (2/150) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/357).

²⁹⁶ Abdur-Rezzak, (3/437/6232); Muhammed b. Hassan u *El-asar*, (str. 78/382) i Bejheki u *Es-sunenul-kubra*, (3/390/6428).

²⁹⁷ Vidjeti: *Ed-diraje*, (str. 230); *Et-telhisul-habir*, (2/655); *Nasbur-raje*, (2/260) i *Tenkihul-kelam*, (str. 478).

²⁹⁸ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/59); *Badaeus-sanaia*, (2/26); *El-hidaje*, (1/90) i *El-bahrur-raik*, (2/187).

²⁹⁹ Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra*, (1/256); *El-fevakihud-devani*, (1/286); *El-kavaunul-fikhijje*, (str. 92) i *Et-tadžu vel-iklil*, (2/238).

³⁰⁰ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/141).

Kao dokaz ova skupina islamskih učenjaka koristi logiku. Kažu da su nokti i dlake sastavni dio tijela i da ih ne treba odvajati nakon smrti.³⁰¹ Također, nije nam preneseno, kažu ovi učenjaci, da je Poslanik, s.a.v.s., tako činio ili naredio da se čini.

Druga skupina učenjaka smatra da je lijepo odrezati nokte mejitu, potkratiti brkove i ukloniti dlake sa stidnog mjesta³⁰² i ispod pazuha. Ovo je stav poznatog tabiina Ebu-Mulejha el-Hezlija,³⁰³ učenjaka hanbelijske pravne škole³⁰⁴ i Ibn-Hazma.³⁰⁵ Ovi učenjaci kao dokaz koriste hadis koji prenosi Ebu-Hurejre u kome Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Petero je od čiste ljudske prirode: obrezivanje, depilacija stidnog mjesta i pazuha, rezanje noktiju i potkraćivanje brkova.*"³⁰⁶ Ovi pravnici ne prave razliku između živog i mrtvog, već smatraju da se čovjek treba vratiti svome Gospodaru u najljepšem izgledu. Učenjaci koji smatraju da će se rezati nokti i uklanjati dlake mejita, koriste za dokaz i predaju Sada b. Ebi-Vekkasa u kojoj se navodi da je kupao mejita i uklonio dlake sa njegovog stidnog mjesta.³⁰⁷

Smatram, a Uzvišeni Allah najbolje zna, da je bolje ne kratiti brkove mejita, niti mu rezati nokte, niti mu uklanjati dlake sa stidnog mjesta i ispod pazuha. Ovo je, također, stav poznatog islamskog učenjaka Ibn-Munzira koji o ovom pravnom pitanju kaže: "Draže mi je da se to ne čini, jer je to

³⁰¹ Vidjeti: *El-munteka*, (2/458) od imama Badžija.

³⁰² U svakom slučaju pri depilaciji nije dozvoljeno gledati i golom rukom dodirivati stidno mjesto mejita. Vidjeti: *El-medžmua*, (5/141).

³⁰³ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/454/10950).

³⁰⁴ Vidjeti: *El-mugni*, (2/324); *El-insaf*, (2/494); *El-furua*, (2/162); *El-mubdia*, (2/231); *Keššaful-kinaa*, (2/150) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/356-357).

³⁰⁵ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/177).

³⁰⁶ Buhari, (str. 1272/5891) i Muslim, (3/119-120/257).

³⁰⁷ Abdur-Rezak, (3/437/6235) i Ibn-Ebi-Šejbe, (2/454/10951), sa prekinutim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Tenkihul-kelam*, (str. 475) i *Es-sunenu vel-mubtedeat*, (str. 168-169) od Amra Selima.

obaveza živog, ne mrtvog. Mrtvi će ionako istruhnuti osim jednog djelića kičme³⁰⁸ o kome nas je obavijestio Poslanik, s.a.v.s."³⁰⁹

Što se tiče obrezivanja mejita (koji nije obrezan za svoga života) većina islamskih učenjaka smatra da se neće obrezivati.³¹⁰ Ibn-Hazm i drugi³¹¹ smatraju da će se, također, obrezati. Ispravno je mišljenje da se mejit ipak neće obrezivati. Islamski učenjaci obrezivanje mejita porede sa onim koji ukrade određenu stvar pa umre prije nego se nad njim izvrši propisana kazna. U tom slučaju se neće sjeći ruka mejita po konsenzusu islamskih učenjaka.³¹² Također, onaj koji umre prije nego se obreže, a obrezivanje je obavezno na ovome svijetu kao i odsijecanje ruke kradljivcu, neće se obrezivati nakon smrti, kao što se neće izvršiti šerijatska kazna nad kradljivcem nakon njegove smrti. Sidr pomješan sa vodom

Nakon završenog kupanja pristupa se umotavanju mejita u kefine.

³⁰⁸ Koji se zove عَجَبُ الذَّنْبِ (adžbuz-zenebi) - repnjača.

³⁰⁹ Vidjeti: *El-evšat*, (5/329).

³¹⁰ Vidjeti: *Revdatut-talibin*, (2/108); *El-medžmua*, (5/142); *El-insaf*, (2/495) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/356).

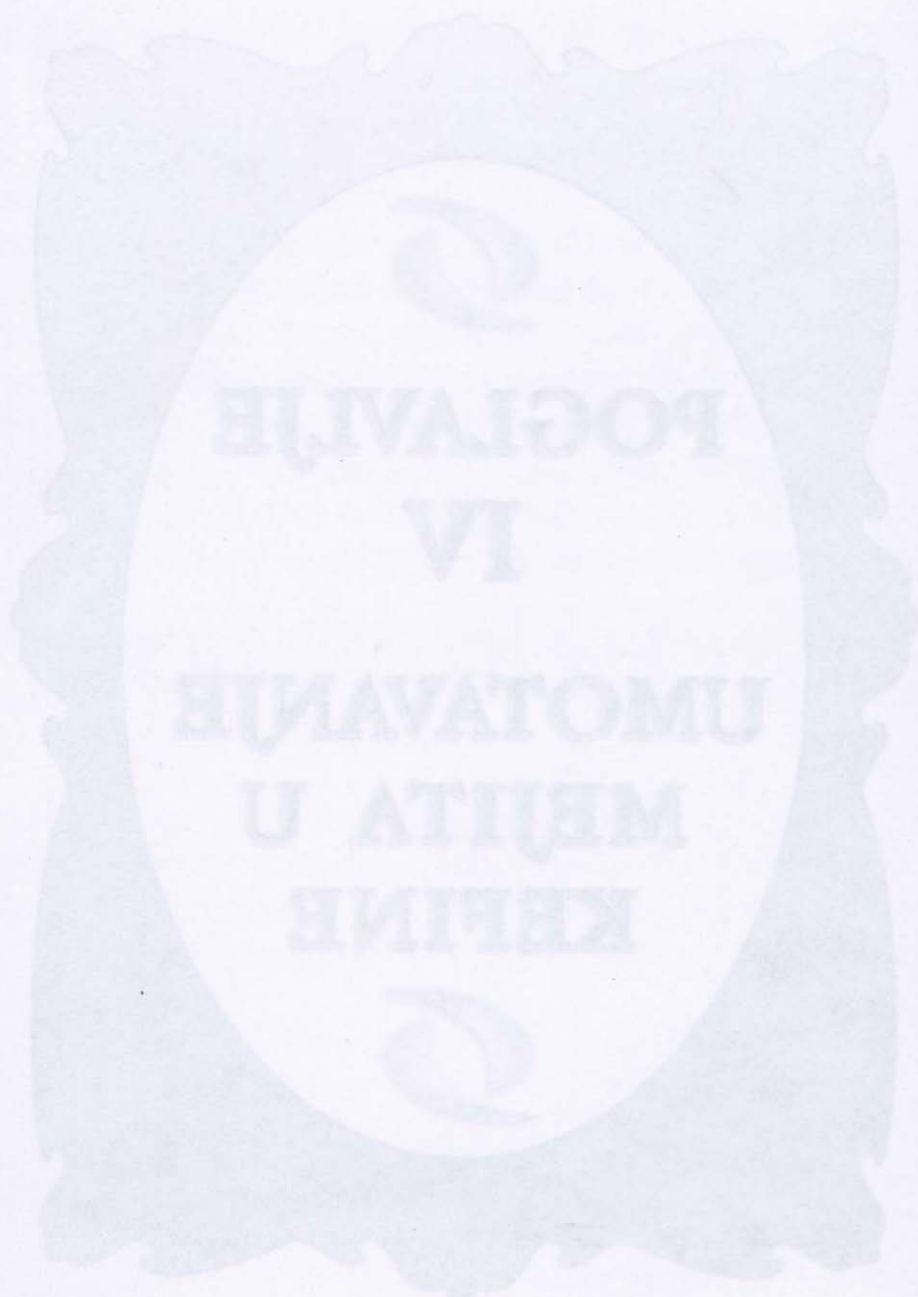
³¹¹ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/177) i *El-medžmua*, (5/142).

³¹² Vidjeti: *El-medžmua*, (5/142) i *El-mugni*, (13/170).

**POGLAVLJE
IV
UMOTAVANJE
MEJITA U
KEFINE**

Umotavanje mejita u kefine

Od vremena Poslanika, s.a.v.s., do današnjih dana muslimani umotavaju svoje umrle u kefine. Nema razilaženja među islamskim učenjacima o obavezi umotavanja umrlog muslimana u kefine.³¹³ Ova obaveza je kolegijalnog karaktera (fardu kifaje). Ako je obavi odgovarajući broj vjernika, spada obaveza sa drugih.³¹⁴

Obaveza je muslimana umotati u lijepe kefine. Džabir, r.a., prenosi da je jedan od ashaba preselio, pa su ga umotali u kratke kefine i ukopali po noći. Kada je to saznao Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "*Kada budete umotali svoga brata, umotajte ga u lijepe kefine.*"³¹⁵ U komentaru citiranog hadisa imam Nevevi kaže: "Ovaj hadis naređuje da se musliman umota u lijepe kefine. Lijepim se smatraju čisti i dovoljno dugi kefini, čiji kvalitet odgovara odjeći koju je obično nosio za vrijeme svoga života. Ne smatraju se lijepim, zanosni i pretjerano skupocjeni kefini."³¹⁶ Prenosi se da je Muaz b. Džebel, r.a., rekao: "Umotajte mrtve u lijepe kefine, jer će biti proživljeni u njima."³¹⁷

Međutim, preče je da kefini budu od skromnog platna, bez obzira na odjeću koju je oblačio za svoga života, jer će platno ionako za kratko vrijeme istruhnuti, a Allah najbolje zna. Aiša, r.a., prenosi da je Ebu-Bekr,

³¹³ Vidjeti: *Meratibul-idžma*, (str. 61); *El-muhalla*, (5/113); *El-iknaa*, (2/566); *El-medžmua*, (5/147) i *Es-sejful-džerrar*, (1/349).

³¹⁴ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/121); *Revdatut-talibin*, (2/109); *El-minhadž*, (7/8); *El-medžmua*, (5/147); *Keššaful-kinaa*, (2/157); *Hašijetu Ibni-Abidin*, (2/202) i *El-fikhul-islamijj*, (2/471).

³¹⁵ Muslim, (7/10/943); Ebu-Davud, (str. 736-737/3148); Ahmed, (3/295/14178); Hakim, (1/523/1364); Ibn-Džad u *Musnedu Ibnil-Džad*, (str. 464/3198); Ibn-Hazm, (5/113); Hatib u *Et-tarih*, (9/52) i Begavi u *Šerhus-sunne*, (5/315/1478).

³¹⁶ Vidjeti: *El-minhadž*, (7/11); *El-medžmua*, (5/155-156) i *Šerhus-sunne*, (5/315).

³¹⁷ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/469/11132) i Ibn-Munzir, (5/359/2983). Hafiz Askalani je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Fethul-Bari*, (11/383). Međutim u jednom hadisu stoji da će mejit biti proživljen u odjeći u kojoj je umro. Ebu-Davud, (str. 729/3114), Hakim, (1/490-491/1260), Ibn-Abdul-Berr, (19/14). Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihul-džamia*, (2/1140/6739) i *Es-silsiletus-sahiha*, (4/234-235/1671).

r.a., rekao: "Operite ovu odjeću koja je na meni i uzmite još dva platna i umotajte me u nju." Aiša, r.a., tada reče: "Tvoja odjeća je pohabana!" "Živi je preči da obuče novu odjeću od mrtvog, jer će ionako istruhnuti", reče Ebu-Bekr.³¹⁸ Prenosi se da je Omer, r.a., pored kefina umotan u odjeću koju je oblačio za svoga života.³¹⁹

Imam Siddik Han kaže: "Nije pohvalno koristiti skupocjene kefine, jer mrtvi nema od njih koristi kao ni živi. Da u vjerskim izvorima ne postoje argumenti koji obavezuju na umotavanje mrtvoga u kefine, taj bi se postupak smatrao rasipanjem imetka."³²⁰

Lijepo je da kefini budu bijele boje. Ibn-Abbas prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Oblačite bijelu odjeću, jer je najljepša odjeća i umotavajte u nju svoje mrtve.*"³²¹ Imam Nevevi navodi konsenzus islamskih učenjaka o legitimnosti umotavanja mrtvih u bijelu odjeću.³²² Ibn-Hazm kaže: "Za muslimana su najbolji trodjelni bijeli kefini."³²³

Pohvalno je da jedno od tri bijela platna bude na pruge. Džabir, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ako nasljednici umrlog budu u mogućnosti neka ga umotaju u jedno platno na pruge.*"³²⁴

³¹⁸ Buhari, (str. 291-292/1387); Abdur-Rezzak, (3/423/6176); Malik, (2/78-79/525); Ahmed, (6/45/24232); Abd b. Humejd, (2/368/1493) i Ibn-Hibban, (7/308/3036). Vidjeti: *Fethul-Bari*, (3/353-354) i *Umdetul-kari*, (8/220).

³¹⁹ Ibn-Ebi-Dunja u *Zikrul-mevt*, (str. 22-23/18) i Ibn-Asakir u *Et-tarih*, (44/448-449).

³²⁰ Vidjeti: *Er-revdatun-nedijje*, (1/436).

³²¹ Ebu-Davud, (str. 888/3878); Tirmizi, (1/508/994) i u *Muhtesaruš-šemail*, (str. 50/54); Nesai, (2/28/1895); Ibn-Madže, (3/189-190/3632); Humejdi u *El-musned*, (1/240/520); Taberani, (12/66/12492); Ibn-Šahin u *En-nasihi vel-mensuh*, (str. 435/605) i Hakim, (1/506/1308). Imam Tirmizi, Ibn-Katan, Hakim, Nevevi, Zehebi, Askalani i Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *El-minhadž*, (7/8); *Fethul-Bari*, (3/135); *Et-telhisul-habir*, (2/589); *Sahihu mevaridiz-zaman*, (2/44) i *Tevdihul-ahkam*, (2/495).

³²² Vidjeti: *El-minhadž*, (7/8).

³²³ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/117).

³²⁴ Ebu-Davud, (str. 737/3150); Ahmed, (3/335); Bejheki, (3/403/6484) i Dejlemi u *Musnedul-firdevs*, (1/284/1116). Hafiz Askalani je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/656). Šejh Albani je smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu Suneni Ebi-Davud*, (2/288).

Sunnet je, po mišljenju apsolutne većine islamskih učenjaka, umotati mejita u trodjelne kefine.³²⁵ Aiša, r.a., je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., umotan je u trodjelne, bijele, pamučne kefine, a ne u košulju niti mu je stavljen poseban pokrivač na glavu (osim kefina)."³²⁶

Međutim, ako ga umotaju u jedno platno koje prekriva cijelo tijelo ispunili su svoju obavezu,³²⁷ a Allah najbolje zna. Također, ako kefini budu druge, mimo bijele boje, smatraće se važećim,³²⁸ iako su bijeli preči i bolji. Neki učenjaci smatraju pogrdnim upotrebu kefina koji imaju više od tri platna, smatrajući to rasipanjem imetka koje je zabranjeno.³²⁹ Kefini moraju biti isključivo od vrste platna koje je mejit mogao oblačiti na ovome svijetu.³³⁰ Ne smiju biti prozirni,³³¹ niti ocrtavati stidna mjesta tijela.³³²

Pohvalno je, po konsenzusu islamskih učenjaka,³³³ staviti lijep miris na kefine. Džabir, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Kada budete mirisali mejita, namirišite ga tri puta.*"³³⁴ U drugoj predaji stoji: "*...namirišite ga neparan broj puta.*"³³⁵ Citirani hadis se odnosi na samljeveni miris koji se zapali pa se njegovim dimom namirišu kefini. U

³²⁵ Vidjeti: *El-minhadž*, (7/8) i *El-mesailul-fikhijje*, (1/306) od Ibrahima Džalu Muhammeda.

³²⁶ Buhari, (str. 267-268/1271) i Muslim, (7/7/941).

³²⁷ Vidjeti: *El-mugni*, (2/339); *El-minhadž*, (7/8); *Tarhut-tesrib*, (3/252); *Umdetul-kari*, (8/50); *Eš-šerhul-mumtia*, (5/387); *Fikhus-sunne*, (1/380) i *El-vedžizu fi fikhis-Sunneti vel-Kitab*, (str. 165).

³²⁸ Vidjeti: *Tarhut-tesrib*, (3/270-271) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/387).

³²⁹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/338) i *El-insaf*, (2/511). Vidjeti, također: *El-medžmua*, (5/153); *El-mebsut*, (2/72) i *Es-sejlul-džerrar*, (1/348).

³³⁰ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/248); *El-medžmua*, (5/156) i *Tarhut-tesrib*, (3/253). Vidjeti, također: *El-idžma*, (str. 50); *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/585) i *Idžmaatu Ibni-Abdil-Berr*, (2/683).

³³¹ Vidjeti: *El-insaf*, (2/508) od imama Merdavija.

³³² Vidjeti: *El-istizkar*, (3/248) i *Idžmaatu Ibni-Abdil-Berr*, (2/684-685).

³³³ Vidjeti: *El-evsat*, (5/369) i *El-idžma*, (str. 50).

³³⁴ Ahmed, (3/331/14580), sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Kenzul-ummal*, (15/576/42241), gdje se ova predaja pripisuje imamu Bejhekiju. Imam Ševkani tvrdi da su prenosiooci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Es-sejlul-džerrar*, (1/357).

³³⁵ Ibn-Hibban, (7/301/3031) i Hakim, (1/506/1310). Imam Hakim, Nevevi, Zehebi i Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua*, (5/155); *Hulasatut-ahkam*, (2/957) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 84).

tom slučaju poželjno je kefine blago poprskati vodom da bi što više mirisa ostalo na njima.³³⁶ Međutim, nema smetnji namirisati kefine bilo kakvim lijepim mirisom, a Allah najbolje zna.

Način umotavanja mejita u kefine

Nakon mirisanja kefini će se prostrijeti jedan preko drugog.³³⁷ Po prvom i drugom kefinu će se poprskati hanut.³³⁸

Ibn-Abbas prenosi da je jedan od ashaba na oprosnom hadždžu dok je boravio na Arefatu pao sa svoje jahalice, slomio vrat i umro. Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada je rekao: "*Okupajte ga vodom i sidrom i umotajte ga u dvodjelne kefine. Ne koristite hanut i ne pokrivajte njegovu glavu, jer će biti proživljen izgovarajući telbiju!*"³³⁹

Imam Buhari i drugi islamski učenjaci iz ovog hadisa zaključuju da je upotreba hanuta za mejita koji nije u ihramu, bila poznata praksa u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s.³⁴⁰

Većina islamskih pravnika smatra da će se po prvom i drugom kefinu poprskati hanut, dok površina zadnjeg, trećeg kefina, treba biti suha.³⁴¹ Ovo je stav učenjaka malikijske,³⁴² šafijske³⁴³ i hanbelijske³⁴⁴ pravne škole.

³³⁶ Vidjeti: *El-mugni*, (2/337); *Keššaful-kinaa*, (2/161) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/387).

³³⁷ Svaki kefin treba biti duži od mejita približno za 30-40 cm. sa obje strane i dovoljno širok da pokrije tijelo kada se obavije u njega. Ako je tijelo mejita široko 30 cm., kefini trebaju biti široki 90 cm. Ako je mejit širok 40 cm., kefini trebaju biti široki 120 cm. Ako je mejit širok 50 cm., kefini trebaju biti široki 150 cm., itd. Vidjeti: *El-vidžaze*, (str. 78) od Abdur-Rahmana Gajsa.

³³⁸ Hanut je vrsta tečnog mirisa koji se pravi izričito za mejita. Vidjeti: *El-medžmua*, (5/157); *Keššaful-kinaa*, (2/161) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/387).

³³⁹ Buhari, (str. 386/1849) i Muslim, (8/102/1206).

³⁴⁰ Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/261) od Ibn Bettala i *Fethul-Bari*, (3/136).

³⁴¹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/337); *Keššaful-kinaa*, (2/161) i *El-vesit*, (2/372).

³⁴² Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra*, (1/187); *El-istizkar*, (3/255); *El-munteka*, (2/467); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/225); *El-fevakihud-devani*, (1/289) i *Mevahibul-dželil*, (2/225).

³⁴³ Vidjeti: *El-umm*, (1/266); *El-vesiti*, (2/372); *El-medžmua*, (5/157); *Mugnil-muhtadž*, (1/339).

Ako se kefini budu razlikovali po svojoj kvaliteti ili veličini onda će najkvalitetniji i najveći biti, prvi prostrti (tj. spoljašnji) kefin.³⁴⁵

Potom će se uzeti komad užeg pamučnog platna koji će se rasjeći po sredini sa obje dužinske strane i staviće se na sredinu kefina. Po sredini toga rasječenog platna posuće se hanut. Zatim će se mejit položiti na kefine,³⁴⁶ tako da njegova stražnjica bude na dijelu platna po kome je posut hanut.

Zatim će se donji rasječeni dio platna provući između butina prema stomaku i pokriće se stidno mjesto mejita. Nakon toga krajevi ovoga platna će se dobro zategnuti da platno dospije do samog analnog otvora. Zavezaće se prednji desni sa zadnjim desnim i prednji lijevi sa zadnjim lijevim krajem. U ovome slučaju mejit će izgledati kao da mu je improvizovan unutrašnji veš.³⁴⁷

Tako će se spriječiti izlazak eventualne nečistoće koja je ostala u tijelu nakon kupanja. Ako ipak nečistoća izađe, zaustaviće se na pamučnom platnu i neće onečistiti kefine. Ovo je način kojim šafijski i hanbelijski pravnici sprečavaju izlazak nečistoće na kefine. Međutim, nema smetnje na bilo koji drugi način osigurati čistoću kefina, budući da u Sunnetu Poslanika, s.a.v.s., ne postoji argument za ovaj postupak niti njegovu kakvoću, već se čini zbog očuvanja čistoće kefina, a Allah najbolje zna.

Potom će se preostali dio hanuta zajedno sa pamučnom gazom staviti na mjesta kojim se čini sedžda; čelo, nos, dlanovi, koljena i donji dio nožnih prstiju.³⁴⁸ Međutim, neki učenjaci smatraju da je bolje staviti hanut

³⁴⁴ Vidjeti: *El-mugni*, (2/337); *El-mubdia*, (2/244); *El-insaf*, (2/511); *Keššaful-kinaa*, (2/161) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/387-388).

³⁴⁵ Vidjeti: *El-umm*, (1/266); *El-mugni*, (2/335); *El-kafi*, (1/363); *El-medžmua*, (5/157) i *Mevahibul-dželil*, (2/225).

³⁴⁶ Vidjeti: *El-mugni*, (2/337); *El-medžmua*, (5/157) i *El-kafi*, (1/363).

³⁴⁷ Vidjeti: *El-vesit*, (2/372); *El-mugni*, (2/337); *El-kafi*, (1/363); *El-medžmua*, (5/157); *El-mubdia*, (2/244); *El-furua*, (2/179); *El-keššaf*, (2/161) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/388-389).

³⁴⁸ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/158-159).

bez gaze.³⁴⁹ Upotreba hanuta po ovim mjestima je stav većine islamskih učenjaka.³⁵⁰ Zastupaju ga šafijski,³⁵¹ hanbelijski³⁵² i apsolutna većina malikijskih³⁵³ pravnika.

Hanefijski³⁵⁴ i neki malikijski³⁵⁵ učenjaci smatraju da će se po ovim mjestima staviti kafur a ne hanut. Cilj ovoga postupka je mirisanje mejita koji se postiže kako hanutom tako i kafurom, a Allah najbolje zna.

Većina islamskih učenjaka smatra da se hanut nanosi pamučnom gazom na očne kapke, nozdrve, uši i usne, jer sprečava ulazak insekata u tijelo mejita nakon ukopa. Ovo mišljenje zastupaju učenjaci malikijske,³⁵⁶ šafijske³⁵⁷ i hanbelijske³⁵⁸ pravne škole. Od hanefijskih pravnika odabrao ga je imam Zufer.³⁵⁹

Neki učenjaci smatraju da je dozvoljeno namirisati cijelo tijelo mejita.³⁶⁰ Kao dokaz koriste predaju u kojoj Nafia kaže da je Ibn-Omer mirisao mejita

³⁴⁹ Vidjeti: *El-furua*, (2/179).

³⁵⁰ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/158-159). Neki islamski pravnici navode konsenzus učenjaka po ovome pitanju. Vidjeti: *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/577-578).

³⁵¹ Vidjeti: *El-umm*, (1/266); *El-vesit*, (2/372); *El-medžmua*, (5/157); *Mugmil-muhtadž*, (1/339).

³⁵² Vidjeti: *El-mugni*, (2/337); *El-kafi*, (1/363); *El-insaf*, (2/511) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/389).

³⁵³ Vidjeti: *Mudevenetul-kubra*, (1/187); *El-istizkar*, (3/255); *El-munteka*, (2/467); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/225) i *El-fevakihud-devani*, (1/289).

³⁵⁴ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/60); *Badaeus-sanaia*, (2/40); *Šerhu fethil-kadir*, (2/110); *El-ihitar*, (1/121) i *El-binaje*, (3/188). Međutim, hanefijski učenjaci smatraju da se po glavi i bradi mejita posipa hanut, smatrajući ih najčasnijim dijelovima tijela. Vidjeti *Ibid*.

³⁵⁵ Vidjeti: *El-munteka*, (2/467) i *Mevahibul-dželil*, (2/226).

³⁵⁶ Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra*, (1/187); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/225); *Mevahibul-dželil*, (2/226) i *El-fevakihud-devani*, (1/289).

³⁵⁷ Vidjeti: *El-vesit*, (2/372); *El-medžmua*, (5/157); *Revdatut-talibin*, (2/113) i *Mugnil-munhadž*, (1/339).

³⁵⁸ Vidjeti: *El-mugni*, (2/338); *El-kafi*, (1/363); *El-mubdia*, (2/244); *El-furua*, (2/179); *El-insaf*, (2/511); *Keššaful-kināa*, (2/161) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/389).

³⁵⁹ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/60); *Badaeus-sanaia*, (2/40) i *El-binaje*, (3/188).

³⁶⁰ Vidjeti: *El-munteka*, (2/467) od imama Badžija.

miskom po cijelom njegovom tijelu.³⁶¹ Ibn-Kudame navodi da je Ibn-Sirin namirisao miskom tijelo Enesa b. Malika od glave do pete.³⁶²

Nakon toga prvi kefin će se prebaciti preko desne ka lijevoj strani, zatim će se isti sa lijeve prebaciti ka desnoj strani tijela.³⁶³ Potom se sa ostala dva kefina čini kao sa prvim.³⁶⁴ Dakle, u ovom slučaju, zamotavanje bi se započelo sa mejitove desne strane, iako neki učenjaci smatraju da će se početi sa njegove lijeve strane.³⁶⁵

Potom će se dio kefina koji prelazi preko glave i stopala usukati i zavezati. Također, nema smetnji zavezati kefine preko cjevanica, butina, stomaka i prsa mejita, shodno potrebi.³⁶⁶ Međutim, ovi čvorovi se odvezuju nakon polaganja mejita u kabur.³⁶⁷

Kefini za ženu

Lejla bintu Kaifin es-Sekafije, kaže: "Bila sam sa ženama koje su kupale Ummu-Kulsum, kćerku Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je umrla. Prvo što nam je Poslanik, s.a.v.s., dao od kefina bilo je el-hika,³⁶⁸ zatim ed-dira,³⁶⁹ zatim el-himar,³⁷⁰ zatim el-milhafa,³⁷¹ potom je cijela obavijena u jedne kefine."³⁷²

³⁶¹ Abdur-Rezzak, (3/314/6140), sa ispravnim lancem prenosilaca. Ibn-Ebi-Šejbe, (2/461/11038) navodi slično tome.

³⁶² Vidjeti: *El-mugni*, (2/342).

³⁶³ Time bi mejitovo tijelo bilo u potpunosti umotano u zadnji prostrti (tj. unutrašnji) kefin.

³⁶⁴ Vidjeti: *El-umm*, (1/266); *El-mugni*, (2/338); *El-kafi*, (1/364); *El-mubdia*, (2/245); *El-insaf*, (2/512).

³⁶⁵ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/160-161); *Revdatur-talibin*, (2/114); *El-mebsut*, (2/60); *Badaeus-sanaia*, (2/40); *Šerhul-fethil-kadir*, (2/115); *Hilijetul-ulema*, (2/340); *El-binaje*, (3/200) i *Mevahibul-dželil*, (2/225).

³⁶⁶ Ovi povezi se uzimaju od širinske strane kefina. Vidjeti: *El-vidžaze*, (str. 78) od Abdur-Rahmana Gajsa.

³⁶⁷ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/60); *El-mugni*, (2/338); *El-kafi*, (1/364); *Badaeus-sanaia*, (2/40); *El-medžmua*, (5/161); *El-binaje*, (3/201); *El-furua*, (2/179); *Hašijetul-Tahtavi*, (str. 380); *Keššeful-kinaa*, (2/162) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/391).

³⁶⁸ El-hika je komad platna koji pokriva tijelo od pupka do stopala.

³⁶⁹ Ed-dira je platno koje pokriva gornji dio tijela osim glave.

Hafiz Askalani citira predaju u kojoj je Ummu-Atije kazala: "...potom smo je (tj. Zejnebu) umotali u pet platana i pokrili njenu glavu kao što se pokriva živa žena."³⁷³

Većina islamskih učenjaka³⁷⁴ smatra da će se žena umotati u petodijelne kefine,³⁷⁵ za razliku od muškaraca. Ovo mišljenje zastupaju; Hasan el-Basri,³⁷⁶ Ibn-Sirin,³⁷⁷ Ibrahim en-Nehaij,³⁷⁸ Eš-Šabi,³⁷⁹ El-Evzai,³⁸⁰

³⁷⁰ El-himar je platno koje prekriva glavu i vrat.

³⁷¹ El-milhafa je platno koje prekriva mejitovo tijelo.

³⁷² Ebu-Davud, (str. 738/3157); Taberani, (25/29/46) i u *El-evsat*, (3/69/2508); Ahmed, (6/380/27179); Ibn-Ebi-Asim u *El-ahadu vel-mesani*, (6/28/3209) i Bejheki, (4/6/6564). Imam Ibn-Mulekkin, i Ebu-Tajjib Abadi su ovu predaju ocijenili dobrom. Vidjeti: *Hulasatul-bedril-munir*, (1/257) i *Avnul-mabud*, (8/301). Međutim, u lancu prenosilaca ovoga hadisa se nalazi Nuh b. Hakim koji ima anonimnu biografiju. Vidjeti: *Mizanul-iatidal*, (7/52/9139); *El-mugni fid-duafa*, (2/465/6676) i *Takribut-tehzip*, (2/313/8111). Imam Ibn-Kattan, Munziri i šejh Albani ovu predaju smatraju slabom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/660); *Nasbur-raje*, (2/363/364); *Muhtesaru Suneni Ebi-Davud*, (4/304); *Daifus-sunen*, (str. 257/3157) i *Tenkihul-kelam*, (str. 480-481).

³⁷³ Hafiz Askalani ovu predaju pripisuje Dževzekijju i kaže da je njen lanac prenosilaca ispravan. Vidjeti: *Fethul-Bari*, (3/133).

³⁷⁴ Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/255) od Ibn-Bettala, *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/585) i *El-ahkam*, (2/203-205) od dr. Ahmeda b. Abdullaha Omerija.

³⁷⁵ Iako među njima ima izvjesnih razilaženja oko izgleda ovih kefina.

³⁷⁶ Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/257) od Ibn-Bettala.

³⁷⁷ Abdur-Rezzak, (3/434/6217) i Ibn-Ebi-Šejbe, (2/465/11089), sa ispravnim lancem prenosilaca.

³⁷⁸ Abdur-Rezzak, (3/433-434/6216) i Ibn-Ebi-Šejbe, (2/465/11091), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

³⁷⁹ Abdur-Rezzak, (3/434/6218) i Ibn-Ebi-Šejbe, (2/465/11086).

³⁸⁰ Vidjeti: *El-evsat*, (5/356) od Ibn-Munzira.

Ishak,³⁸¹ Ebu-Sevr,³⁸² Ibn-Munzir,³⁸³ učenjaci hanefijske,³⁸⁴ šafijske³⁸⁵ i hanbelijske³⁸⁶ pravne škole.

Po mišljenju nekih malikijskih učenjaka žena će se umotati u sedam kefina.³⁸⁷ Međutim, ovaj stav nije zasnovan na autentičnom argumentu, a Uzvišeni Allah najbolje zna. Imam Begavi tvrdi: "Upotreba više od tri kefina za muškarce i pet kefina za žene smatra se rasipanjem imetka."³⁸⁸

Dakle, žena će se umotati u pet kefina shodno hadisu Ummu-Atije. Međutim, u ovome hadisu nije objašnjen izgled kefina oko kojih islamski učenjaci imaju različita mišljenja.

Hanefijski pravnici smatraju da će se žena umotati u jedno platno koje pokriva gornji dio tijela, u drugo koje pokriva donji dio tijela, u treće koje pokriva lice i vrat, u četvrto koje pokriva cijelo tijelo mejita, zatim se jednim platnom koje pokriva grudi i stomak obaviju kefini.³⁸⁹ Međutim, hanefijski pravnici imaju različita mišljenja oko dužine i mjesta vezanja ovoga platna koje se stavlja preko kefina.³⁹⁰

³⁸¹ Vidjeti: *El-evsat*, (5/356) i *El-mugni*, (2/339).

³⁸² Vidjeti: *Ibid*.

³⁸³ Vidjeti: *El-evsat*, (5/356).

³⁸⁴ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/72); *Badaeus-sanaia*, (2/38); *Šeru fethil-kadir*, (2/115-116); *El-ihitjar*, (1/122); *El-binaje*, (3/201); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/21) i *El-evsat*, (5/356).

³⁸⁵ Vidjeti: *El-umm*, (1/267); *El-evsat*, (5/356); *El-muhezzeb*, (El-medžmua, 5/161); *Revdatut-talibin*, (2/111); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/20) i *Tarhut-tesrib*, (3/252-253).

³⁸⁶ Vidjeti: *El-mugni*, (2/339); *El-kafi*, (1/364); *Šerhuz-Zerkeši*, (2/296); *El-insaf*, (2/513); *Keššaful-kinaa*, (2/163); *El-mubdia*, (2/246); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/20) i *El-evsat*, (5/356).

³⁸⁷ Vidjeti: *El-munteka*, (2/461); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/225); *El-kavaninul-fikhijje*, (str. 72) i *Hašijetud-Dusuki*, (1/662).

³⁸⁸ Vidjeti: *Šerhus-sunne*, (5/314) i *El-medžmua*, (5/162).

³⁸⁹ Vidjeti: *Šerhu fethil-kadir*, (2/115-116) i *Badaeus-sanaia*, (2/38).

³⁹⁰ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/72) i *El-binaje*, (3/201).

Učenjaci šafijske³⁹¹ i hanbelijske³⁹² pravne škole smatraju da će se žensko umotati u jedno platno koje pokriva njen trup, u drugo koje pokriva cijeli donji dio, u treće koje pokriva glavu i vrat i u dva jednaka kefina koja prekrivaju cijelo tijelo. Međutim, po mišljenju imama Šafije i njegovih sljedbenika, jednim šestim platnom će se pritegnuti grudi žene. Ovo platno priteže kefine i sprečava njihovo razmotavanje prilikom nošenja mejita i stavljanja u kabur. Nakon toga ono se odvezuje i ostavlja vani, a na mejitu ostaje osnovnih pet kefina.³⁹³

Nema smetnje na bilo koji od spomenutih načina umotati žensko u kefine, jer se u hadisima ne navodi kakvoća umotavanja, a Allah najbolje zna.

³⁹¹ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/162-163); *Revdatut-talibin*, (2/112); *Mugnil-muhtadž*, (1/338) i *El-menhadžul-kavim*, (1/435).

³⁹² Vidjeti: *El-mugni*, (2/339); *El-kafi*, (1/364); *El-furua*, (2/178); *El-mubdia*, (2/246); *El-insaf*, (2/513); *Keššaful-kinaa*, (2/163) i *Zadul-mustaknia*, (El-mumtia, 5/392).

³⁹³ Vidjeti: *El-umm*, (1/267) i *El-medžmua*, (5/163).

POGLAVLJE V

DŽENAZA NAMAZ

Dženaza-namaz

Dženaza-namaz je kolegijalna obaveza, (fardu kifaje).³⁹⁴ Ko porekne njenu legitimnost izlazi iz islama i smatra se otpadnikom od vjere po konsenzusu islamskih učenjaka.³⁹⁵

Dženaza-namaz se shodno načinu obavljanja uveliko razlikuje od propisanih namaza, jer nema rukua, sedžde i tešehuda. Pored toga što je dženaza-namaz djelimična obaveza, njena odlika je veoma značajna i veliki je propust ostaviti dženazu-namaz.

Ebu-Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko prisustvuje dženazi sve dok se ne obavi namaz, njemu pripada kiratun; a ko prisustvuje i ukopu, njemu pripadaju dva kiratuna.*" "Šta su to dva kiratuna?"-upita neko. "*Kao dva velika brda*", reče Poslanik, s.a.v.s.³⁹⁶ U drugoj predaji Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže da je manje od ova dva brda kao Uhud.³⁹⁷ U jednoj verziji stoji: "*...svako od njih je veće od Uhuda.*"³⁹⁸

Ovo je nagrada onima koji klanjaju dženazu-namaz. Što se tiče mejita njemu, također, pripada nagrada zbog dove koju mu čine.

Aiša, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ako jednom muslimanu klanja dženazu-namaz drugih stotinu muslimana, doveći za*

³⁹⁴ Vidjeti: *El-muhalla*, (2/228); *El-mebsut*, (2/68); *El-ihťijar*, (1/122); *El-mugni*, (2/341); *El-medžmua*, (5/169); *El-mubdia*, (1/335); *Hilijetul-ulema*, (2/340); *Mevahibul-dželil*, (2/255); *Ialaus-sunen*, (8/242); *Eš-šerhul-mumtia*, (5/382); *Fikhus-sunne*, (1/382); *El-fikhul-islamijj*, (2/481) i *El-fikhu alel-mezahibil-erbea*, (1/516).

³⁹⁵ Vidjeti: *Medžmuatul-fetava*, (24/307) od Ibn-Tejmijje.

³⁹⁶ Buhari, (str. 278/1325) i Muslim, (7/12/945).

³⁹⁷ Muslim, (7/13/945); Tirmizi, (1/530/1040); Ebu-Davud, (str. 740/3168); Ahmed, (2/498/10473); Abdur-Rezzak, (3/450/6269); Ibn-Džarud u *El-munteka*, (str. 239/526). Uhud je poznati lanac brda koja se nalaze u neposrednoj blizini Medine. U vezi s hadisima koji govore o odlikama Uhuda vidjeti doktorsku desertaciju, *Fedailul-Medine*, (str. 559-579) od dr. Saliha Rifaia.

³⁹⁸ Nesai, (2/57/1996). Šejh Albani ovu predaju smatra dobrom. Vidjeti: *Sahihul-džamia*, (2/1057/6137).

njega, Allah će im primiti njihovu dovu."³⁹⁹ U drugoj verziji koju prenosi Ibn-Abbas stoji: "Ako jednom muslimanu klanja dženazu četrdeset ljudi, koji Allahu ne pripisuju druga, Allah će primiti njihovo zagovorništvo (tj. dovu)."⁴⁰⁰ Malik b. Hubejre kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako nekom muslimanu klanja dženazu tri safa ljudi, Allah će ga uvesti u Džennet." Kada bi Malik b. Hubejre klanjao nekome dženazu sa malo ljudi, podijelio bi ih u tri safa.⁴⁰¹ U jednoj predaji se navodi da je Ebu-Umame rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao dženazu-namaz sa još sedam ljudi. U jednom safu su bila tri čovjeka, a u druga dva po dvojica."⁴⁰²

Imam Ševkani tvrdi: "Safom se smatraju najmanje dvojica, a nema najviše granice."⁴⁰³

Što se tiče samih safova, treba da budu poravnati i upotpunjeni,⁴⁰⁴ kao kod propisanih namaza. Džabir kaže da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dženazu Nedžašiji a ashabi su se poredali iza njega u dva safa.⁴⁰⁵ Na osnovu ovoga hadisa, imam Buhari je u svome "Sahihu" naslovio cjelinu:

³⁹⁹ Muslim, (7/15-16/947); Tirmizi, (1/524/1029); Nesai, (2/55/1991); Ahmed, (6/97/24701); Ebu-Jala, (4/35/4381); Humejdi, (1/108-109/222); Ibn-Hibban, (7/351/3081) i Taberani u *El-evsat*, (6/144-145/6039).

⁴⁰⁰ Muslim, (7/16/948); Ebu-Davud, (str. 740-741/3170); Ahmed, (1/277/2509); Ibn-Hibban, (7/351/3082) i Bejheki, (4/30/6695).

⁴⁰¹ Ebu-Davud, (str. 740/3166); Tirmizi, (Et-tuhfe, 4/70/1028); Ebu-Jala, (6/51/6796); Taberani, (19/299/665); Ibn-Ebi-Asim u *El-ahadu vel-mesani*, (5/289/2816); Buhari u *Et-tarih*, (7/303/1288) i Hakim, (1/516/1341). Imam Hakim i Zehebi su ovu predaju ocijenili ispravnom. Imam Tirmizi, Nevevi i šejh Albani je smatraju dobrom. Vidjeti: *Et-temhid*, (6/329); *El-medžmua*, (5/168); *Sahihu Sunenit-Tirmizi*, (1/523) i *Tahiridžut-tarihil-kebir*, (3/1252-1253/1091) od dr. Muhammeda b. Ubejda.

⁴⁰² Taberani, (8/190/7785). Imam Hejsemi u *El-medžmea*, (3/32) kaže: "U lancu prenosilaca ove predaje ima Ibn-Lehia kome su prigovorili neki islamski učenjaci. Šejh Albani je ovu verziju pojačao s pretodnom predajom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 127).

⁴⁰³ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/55) i *Avnul-mabud*, (8/311).

⁴⁰⁴ O poravnavanju i upotpunjavanju safova vidjeti više u autorovom djelu: *Džuma-namaz*, (str. 64-68).

⁴⁰⁵ Buhari, (str. 277/1320) i Muslim, (7/20/952).

"Safovi za dženazu-namaz."⁴⁰⁶ Slično ovome naslovili su Ebu-Davud⁴⁰⁷ i Nesai.⁴⁰⁸ Ibn-Munzir je naslovio poglavlje: "Naredba stajanja u safove za dženazu."⁴⁰⁹ Imam Attar kaže: "Safovi se ravnaju i zbijaju, kako za propisane namaze, tako i za dženazu-namaz."⁴¹⁰ Ibn-Džarud i Ibn-Kudame kažu: "Sunnet je poravnati safove za dženazu."⁴¹¹

Nacin obavljanja dženaze-namaza

Nakon ravnjanja safova, imam (ili ko klanja dženazu-namaz) stae u pravcu mejitove glave, ako je mejit muško, a u pravcu kukova ako je žensko.

Enes b. Malik prenosi da bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., stao u pravcu glave ako se radi o muškarcu, a u pravcu kukova ako se radi o ženi.⁴¹² Semure b. Džundub, r.a., kaže: "Klanjao sam za Poslanikom, s.a.v.s., dženazu-namaz ženi koja je umrla u nifasu, pa je stao u pravcu njenih kukova."⁴¹³

Ovo mišljenje zastupa većina učenjaka šafijske⁴¹⁴ i učenjaci hanbelijske⁴¹⁵ pravne škole.⁴¹⁶ Ovo je stav imama Ebu-Hanife⁴¹⁷ po jednoj

⁴⁰⁶ Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (7/106) od imama Kermanija.

⁴⁰⁷ Vidjeti: *Bezlul-medžhud*, (14/133).

⁴⁰⁸ Vidjeti: *Es-sunenul-kubra*, (1/639) i *El-mudžteba*, (2/50).

⁴⁰⁹ Vidjeti: *El-evsat*, (5/426).

⁴¹⁰ Vidjeti: *Adabul-hatib*, (str. 150) od imama Alija Attara.

⁴¹¹ Vidjeti: *El-munteka*, (2/473); *El-mugni*, (2/372) i *Es-sejlul-džerrar*, (1/353).

⁴¹² Ebu-Davud, (str. 745-746/3194); Tirmizi, (1/526/527/1034); Ibn-Madže, (2/16-17/1516); Ahmed, (3/118/12201); Tajalisi, (3/607/2263); Tahavi, (1/491) i Bejheki, (4/33/6713). Imam Tirmizi je ovu predaju ocijenio dobrom. Šejh Albani je smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Miškatul-mesabih*, (1/527/1678). Imam Ajni je, također, branio ispravnost ovoga hadisa. Vidjeti: *Umdetul-kari*, (8/136-137) i *Fethul-Bari*, (3/201).

⁴¹³ Buhari, (str. 279/1332) i Muslim, (7/28/964).

⁴¹⁴ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/183) i *Revdatut-talibin*, (2/122). Vidjeti, također: *El-vesit*, (2/381).

⁴¹⁵ Vidjeti: *El-mugni*, (2/341); *El-kafi*, (1/367); *El-mubdia*, (2/249); *El-insaf*, (2/516-517) i *Keššaful-kinaa*, (2/167).

verziji, Ibrahima en-Nehaija,⁴¹⁸ Ibn-Munzira,⁴¹⁹ Tahavija,⁴²⁰ Ibn-Hazma,⁴²¹ Ševkanija,⁴²² Ishaka,⁴²³ Ibn-Usejmina,⁴²⁴ Sejrida Sabika⁴²⁵ i Albanija.⁴²⁶

Što se tiče hanefijske pravne škole, poznato je i odabrano mišljenje da imam stoji u ravnini mejitovih grudi bez obzira na spol.⁴²⁷ Imam Malik smatra da će imam stati u ravnini kukova ako je mejit muškarac, a u ravnini ramena ako je žena.⁴²⁸

Međutim, najpreče od spomenutih je prvo mišljenje koje se zasniva na vjerodostojnom hadisu, dok drugi stavovi nemaju validnih argumenata.⁴²⁹

Za dženazu, kao i za propisane namaze, uvjetuje se nijjet,⁴³⁰ abdest,⁴³¹ okretanje prema kibli,⁴³² pokrivanje stidnih mjesta,⁴³³ čistoća odjeće i mjesta na kome se klanja.⁴³⁴

⁴¹⁶ Međutim, neki hanbelijski pravници smatraju da će imam stati u pravcu grudi ako je mejit muško. Drugi to objašnjavaju da je imam istovremeno usmjeren u pravcu glave i grudi zbog njihove blizine. Vidjeti: *El-insaf*, (2/516) i *Keššaful-kinaa*, (2/167).

⁴¹⁷ Vidjeti: *El-hidaje*, (Šerhu fethil-kadir, 2/126) i *Nasbur-raje*, (2/274).

⁴¹⁸ Vidjeti: *El-binaje*, (3/225).

⁴¹⁹ Vidjeti: *El-evsat*, (5/419).

⁴²⁰ Vidjeti: *Šerhu meanil-asar*, (1/491).

⁴²¹ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/123).

⁴²² Vidjeti: *Nejlul-evtat*, (4/66).

⁴²³ Vidjeti: *Šerhus-sunne*, (5/360).

⁴²⁴ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/398).

⁴²⁵ Vidjeti: *Fikhus-sunne*, (5/360).

⁴²⁶ Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 138).

⁴²⁷ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/65); *Bedaues-sanaia*, (2/49-50); *Šerhu fethil-kadir*, (2/127); *El-ihitjar*, (1/123); *El-binaje*, (3/224) i *Hilijetul-ulema*, (2/340).

⁴²⁸ Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra*, (1/175).

⁴²⁹ Vidjeti: *El-ahkam*, (2/214) od dr. Ahmeda b. Abdullaha Omerija.

⁴³⁰ Nijjet se donosi srcem a ne riječima. Vidjeti, *El-evsat*, (3/71); *El-idžma*, (str. 42/58) i *El-medžmua*, (5/186-187). Vidjeti, također: *Svojstva Poslanikovog, s.a.v.s., namaza*, (str.17 i 68) u kome se opširnije govori o ovom pitanju.

⁴³¹ Vidjeti: *El-ialam*, (1/224-225) od imama Ibn-Mulekkina koji navodi konsenzus po ovome pitanju.

⁴³² Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/305) od Ibn-Bettala, *Et-temhid*, (17/54 i 75); *Medžmuatul-fetava*, (22/215); *El-kafi*, (1/367); *El-medžmua*, (3/193); *Fethul-Bari*, (1/503) i *Umdetul-kari*, (4/136). Ovi učenjaci spominju konsenzus pravnika po ovom pitanju.

Nakon nijjeta dignuće se ruke u ravnini ušiju ili ramena i donijeti početni tekbir.⁴³⁵ Islamski učenjaci su složni na dizanju ruku kod početnog tekbira.⁴³⁶

Zatim će se staviti desna ruka po lijevoj na prsa, o čemu je bilo govora u posebnom djelu.⁴³⁷ Nakon toga će se proučiti El-Fatiha. Talha b. Abdullah b. Avf kaže: "Klanjao sam sa Ibn-Abbasom dženazu-namaz, pa je proučio El-Fatihu i rekao: 'Neka znaju da je učenje El-Fatihe sunnet.'"⁴³⁸ Na osnovu ove predaje imam Buhari je naslovio poglavlje: "Učenje El-Fatihe na dženazi."⁴³⁹ Poznati ashab Ebu-Umame je rekao: "Sunnet je na dženazi-namazu nakon prvog tekbira proučiti El-Fatihu u sebi."⁴⁴⁰

Citirane predaje ukazuju da je učenje El-Fatihe na dženazi sunnet, jer kada ashab kaže da je nešto od sunneta, to se smatra praksom Poslanika, s.a.v.s., po mišljenju izrazite većine učenjaka islamske jurisprudencije.⁴⁴¹ Imam Šafija zapaža: "Kada ashab kaže da je nešto sunnet, onda se to odnosi na Sunnet Poslanika, s.a.v.s."⁴⁴²

⁴³³ Vidjeti: *Et-temhid*, (6/376), (12/171); *Medžmuatul-fetava*, (22/117) i (18/34); *El-medžmua*, (3/171) i *Hašijetu Ibn-Abidin*, (1/404) koji, također, navode konsenzus učenjaka po ovom pitanju.

⁴³⁴ Vidjeti: *Meratibul-idžma*, (str. 54); *Et-temhid*, (22/242); *El-mebsut*, (1/204); *Badaeius-sanaia*, (1/303); *El-medžmua*, (3/158) i *Hašijetu Ibni-Abidin*, (1/501) koji navode konsenzusu učenjaka po ovome pitanju.

⁴³⁵ Vidjeti: *Svojstva Poslanikovog, s.a.v.s., namaza*, (str. 69-70).

⁴³⁶ Vidjeti: *El-idžma*, (str. 51); *El-evsat*, (5/426); *El-mugni*, (2/370) i *Eš-šerhul-kebir*, (2/347).

⁴³⁷ Vidjeti: *Svojstva Poslanikovog, s.a.v.s., namaza*, (str. 71-78).

⁴³⁸ Buhari, (str. 280/1335); Ebu-Davud, (str. 747/3198); Tirmizi, (1/522/1026); Hakim, (1/510/1323); Ibn-Munzir; (5/436-437/3126) i Abdur-Rezzak, (3/489/6427).

⁴³⁹ Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (7/115) od imama Kermanija.

⁴⁴⁰ Nesai, (2/55/1988); Abdur-Rezzak, (3/489/6428); Tahavi, (1/500) i Ibn-Hazm, (5/125). Imam Nevevi i Askalani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam*, (2/975) i *Fethul-Bari*, (3/203-204).

⁴⁴¹ Vidjeti: *Marifetu ulumil-hadis*, (str. 21); *El-kifaje fi ilmir-rivaje*, (str. 421); *El-mustedrek*, (1/510); *El-medžmua*, (5/191); *Fethul-Bari*, (3/204); *En-nuket*, (str. 190-193); *Et-telhisul-habir*, (3/1237); *Tedribur-ravi*, (1/188) i *El-baisul-hasis*, (str. 36).

⁴⁴² Vidjeti: *El-umm*, (1/271).

Neki učenjaci smatraju da se uz El-Fatihuh može učiti i (kratka) sura,⁴⁴³ jer se u jednoj verziji Ibn-Abbasove predaje navodi da je učio El-Fatihuh i suru, potom rekao da je to sunnet i istina.⁴⁴⁴

Imam Ibn-Munzir kaže: "Nakon prvog tekbira uči se El-Fatiha. Ako se prouči i kratka sura lijepo se postupilo."⁴⁴⁵ Učenje El-Fatihe na dženazi je stav skupine ashaba i tabiina.⁴⁴⁶

Zastupaju ga šafijski⁴⁴⁷ i hanbelijski⁴⁴⁸ pravnici. Odabrali su ga: imam Davud⁴⁴⁹ i Ibn-Hazm, osnivači bukvalističke pravne škole,⁴⁵⁰ Ishak,⁴⁵¹ Ševkani,⁴⁵² Abadi,⁴⁵³ Mubarekfuri⁴⁵⁴ i drugi.

Što se tiče učenjaka hanefijske⁴⁵⁵ pravne škole i imama Malika,⁴⁵⁶ oni smatraju da se na dženazi ne uči ništa iz Kur'ana, već se zahvaljuje Allahu i dovi za mejita. Ovo mišljenje, također, zastupa jedna skupina ashaba i

⁴⁴³ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/61).

⁴⁴⁴ Nesai, (254-55/1986); Ibn-Džarud, (str. 241/536) i Bejheki, (4/38/6745) koji je ovu verziju hadisa ocijenio slabom. Međutim, ispravnija je ocjena imama Ibn-Munzira koji kaže da je ova predaja dobra. Vidjeti: *El-evsat*, (5/440). Imam Ibn-Turkmani, Ševkani i šejh Albani je smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *El-dževherun-nekijj*, (4/39); *Nejlul-evtar*, (4/61) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 151).

⁴⁴⁵ Vidjeti: *El-evsat*, (5/440).

⁴⁴⁶ Vidjeti: *El-musannef*, (2/491-492) od Ibn-Ebi-Šejbe, *El-evsat*, (5/437-438); *El-muhalla*, (5/129-130); *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/316) od Ibn-Bettala, *Fethul-Bari*, (3/203); *Nejlul-evtar*, (4/60-62); *Avnul-mabud*, (8/344) i *Tuhfetul-ahvezi*, (4/66-67).

⁴⁴⁷ Vidjeti: *El-umm*, (1/271); *El-medžmua*, (5/191-192) i *Mugnil-muhtadž*, (1/341-342).

⁴⁴⁸ *El-mugni*, (2/366); *Eš-šerhul-kebir*, (2/343); *El-kafi*, (1/368); *El-insaf*, (2/524); *El-keššaf*, (2/169) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/401).

⁴⁴⁹ Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/32) i *Umdetul-kari*, (8/139).

⁴⁵⁰ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/129).

⁴⁵¹ Vidjeti: *El-evsat*, (5/438) i *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/316) od Ibn-Bettala.

⁴⁵² Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/61).

⁴⁵³ Vidjeti: *Avnul-mabud*, (8/344).

⁴⁵⁴ Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi*, (4/68).

⁴⁵⁵ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/64); *Bedaeus-sanaia*, (2/52); *Šerhu fethil-kadir*, (2/122); *El-ihitjar*, (1/124-125); *El-binaje*, (3/215); *Umdetul-kari*, (8/139) i *Hašijetu Ibn-Abidin*, (2/214).

⁴⁵⁶ Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra*, (1/174); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/32); *El-munteka*, (2/480) i *Šerhuz-Zurkani*, (2/90).

tabiina.⁴⁵⁷ Međutim, hanefijski pravници dozvoljavaju učenje El-Fatihe sa namjerom dove, a ne sa namjerom učenja Kur'ana.⁴⁵⁸

Učenjaci koji ne dozvoljavaju učenje El-Fatihe dokazuju to predajom u kojoj se navodi da je Ibn-Mesud rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ukazao na učenje Kur'ana na dženazi."⁴⁵⁹ Ova, dakako, slaba predaja negira učenje Kur'ana na dženazi-namazu, dok verzije Ibn-Abbasa i Ebu-Umame to potvrđuju. Svakako da onaj ko potvrđuje ima dodatno znanje koje je skriveno onome koji negira. Također, predaja Ibn-Mesuda ne može se kategorički pripisati Poslaniku, s.a.v.s., za razliku od predaja Ibn-Abbasa i Ebu-Umame koji su kazali da je učenje Kur'ana (El-Fatihe) na dženazi sunnet.

Smatram, a Uzvišeni Allah najbolje zna, da je dozvoljeno učenje El-Fatihe na dženazi-namazu. Onaj ko uz El-Fatih u prouči i kratku suru postupio je, također, po vjerodostojnom sunnetu, kako kaže Ibn-Munzir,⁴⁶⁰ iako je kod islamskih učenjaka uglavnom poznato učenje samo El-Fatihe.

Što se tiče učenja dove prije El-Fatihe,⁴⁶¹ većina učenjaka hanefijske pravne škole,⁴⁶² Sufjan es-Sevri i Ishak,⁴⁶³ to smatraju pohvalnim.

⁴⁵⁷ Vidjeti: *El-musannef*, (2/492-493) od Ibn-Ebi-Šejbe, *El-evsat*, (5/438-439); *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/316-317) od Ibn-Bettala, *El-munteka*, (2/480); *Umdetul-kari*, (8/139); *El-binaje*, (3/215) i *Šerhuz-Zurkani*, (2/90).

⁴⁵⁸ Vidjeti: *Šerhu fethil-kadir*, (2/122); *El-binaje*, (3/215); *Hašijetu Ibni-Abidin*, (2/214) i *Ilaus-sunen*, (8/246).

⁴⁵⁹ Taberani, (9/320-321/9604 i 9606). Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioци ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevid*, (3/32). Međutim, u njenom lancu prenosilaca ima Šerik b. Abdullah en-Nehai kome se poremetilo pamćenje pa je puno griješio. Vidjeti: *Takribut-tehziib*, (1/337).

⁴⁶⁰ Vidjeti: *El-evsat*, (5/440).

⁴⁶¹ Subhaneke ili neke druge dove koje se uče nakon tekbara, a prije El-Fatihe.

⁴⁶² Vidjeti: *Beda'us-sana'a*, (2/51); *El-ihitjar*, (1/24); *Šerhu fethil-kadir*, (2/121) i *El-binaje*, (3/215-216).

⁴⁶³ Vidjeti: *El-evsat*, (5/436).

S druge strane, većina šafijskih⁴⁶⁴ i hanbelijskih⁴⁶⁵ pravnika smatraju da se ova dova neće učiti. Ibn-Munzir kaže: "Nema predaja da su Poslanik, s.a.v.s., ashabi ili tabiini učili ovu dovu nakon tekbira. Ko je prouči, ne zaslužuje ukor; a ko je ostavi, također, ne zaslužuje ukor."⁴⁶⁶ Učenje ili ostavljanje ove dove ne utječe na ispravnost dženaze-namaza, iako je po mome mišljenju, preče ostaviti njeno učenje, jer to nisu praktikovale odabrane generacije, a Allah najbolje zna.

Nakon proučene El-Fatihe (i sure ko želi), donijeće se drugi tekbir sa ponovnim dizanjem ruku, kao kod početnog tekbira. U jednom hadisu stoji da je Ibn-Omer rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., dizao je svoje ruke pri svakom tekbiru kada bi klanjao dženazu."⁴⁶⁷ Međutim, ispravno je, kako tvrde hadiski stručnjaci, da je Ibn-Omer dizao svoje ruke pri svakom tekbiru dženaze,⁴⁶⁸ s tim da nema ispravnog hadisa koji potvrđuje ili negira dizanje ruku na dženazi.⁴⁶⁹ Prenosi se od Ibn-Abbasa da je, također, dizao svoje ruke pri svakom tekbiru dženaze-namaza.⁴⁷⁰ Dizanje ruku pri svakom tekbiru prenosi se također od Omera⁴⁷¹ i Enesa,⁴⁷² ali sa slabim lancem

⁴⁶⁴ Vidjeti: *El-vesit*, (2/383); *Revdatur-talibin*, (2/125) i *El-medžmua*, (5/193).

⁴⁶⁵ Vidjeti: *El-mugni*, (2/366); *Eš-šerhul-kebir*, (2/343); *El-kafi*, (1/369); *Keššaful-kinaa*, (2/167) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/400).

⁴⁶⁶ Vidjeti: *El-evsat*, (5/436).

⁴⁶⁷ Taberani u *El-evsat*, (8/208/8417) i Darekutni u *El-ilel*, (Nasbur-raje, 2/285) i (Et-telhisul-habir, 2/716). Imam Darekutni i Ibn-Hadžer kažu da je ovo postupak Ibn-Omera i da je sporno pripisivanje ove predaje Poslaniku s.a.v.s. Vidjeti, također: *El-mežmea*, (3/32) i *Tenkihul-kelam*, (str. 481).

⁴⁶⁸ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/491/11388); Buhari u *Refeul-jedejini*, (str. 154-155/183); Bejheki, (4/44/6784); Ibn-Munzir, (5/426/3130) i Abdur-Rezzak, (3/470/6360). Hafiz Askalani i šejh Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/716); *Ed-diraje*, (str. 236); *Es-silsiletud-daife*, (3/150) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 148).

⁴⁶⁹ Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi*, (4/139).

⁴⁷⁰ Seid b. Mensur u *Es-sunen*, (Et-telhisul-habir, 2/717). Hafiz Askalani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom.

⁴⁷¹ Ibn-Munzir, (4/282/2172) i Bejheki, (3/293/5984) koji je ovu predaju ocijenio slabom. Šejh Albani je, također, potvrdio slabost ove predaje. Vidjet: *Irvaul-galil*, (3/112).

⁴⁷² Bejheki, u *Es-sunenu vel-asar*, (3/170/2154). Vidjeti, također: *Es-sunenul-kubra*, (4/44). U lancu prenosilaca ove predaje imaju dvije mahane.

prenosilaca. Ovo mišljenje zastupaju brojni tabiini kao što su: Kajs b. Ebi-Hazim,⁴⁷³ Nafia b. Džubejr,⁴⁷⁴ Ibn-Sirin,⁴⁷⁵ Hasan el-Basri,⁴⁷⁶ Ata,⁴⁷⁷ Mekhul,⁴⁷⁸ Ez-Zuhri,⁴⁷⁹ Omer b. Abdul-Aziz,⁴⁸⁰ Vehbe b. Munebbih⁴⁸¹ i drugi.

Imam Tirmizi kaže: "Islamski učenjaci se razilaze po ovom pitanju. Većina ashaba i drugih učenjaka smatraju da se dižu ruke pri svakom tekbiru dženaze-namaza."⁴⁸² Pored spomenutih ovo mišljenje zastupaju: Imam Ebu-Hanife⁴⁸³ (po jednoj verziji),⁴⁸⁴ imam Malik⁴⁸⁵ (iako neki malikijski učenjaci u drugim verzijama prenose suprotno tome⁴⁸⁶), El-Evzai,⁴⁸⁷ Šafija,⁴⁸⁸ Ahmed,⁴⁸⁹ Ibn-Mubarek,⁴⁹⁰ Ishak,⁴⁹¹ Ibn-Munzir,⁴⁹² učenjaci šafijske⁴⁹³ i hanbelijske⁴⁹⁴ pravne škole.

⁴⁷³ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/491/11385); Buhari u *Refeul-jedejni*, (str. 156/185); i Abdur-Rezzak, (3/469-470/6359), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁴⁷⁴ Buhari u *Refeul-jedejni*, (str. 156/187), sa dobrim lancem prenosilaca.

⁴⁷⁵ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/491/11398), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁴⁷⁶ Buhari u *Refeul-jedejni*, (str. 161/198), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁴⁷⁷ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/491/11382) i Abdur-Rezzak, (2/469/6358), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

⁴⁷⁸ Buhari u *Refeul-jedejni*, (str. 157/189), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁴⁷⁹ Abdur-Rezzak, (3/469/6357) i Buhari u *Refeul-jedejni*, (str. 157/191), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁴⁸⁰ Buhari u *Refeul-jedejni*, (str. 156-157/188).

⁴⁸¹ Buhari u *Refeul-jedejni*, (str. 157/190), sa slabim lancem prenosilaca.

⁴⁸² Vidjeti: *Aridatul-ahvezi*, (2/436).

⁴⁸³ Ovako ga Ibn-Hazm pripisuje Ebu-Hanifi. Vidjeti: *El-munhalla*, (5/128).

⁴⁸⁴ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/62).

⁴⁸⁵ Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra*, (1/176) i *El-munteka*, (2/472).

⁴⁸⁶ Vidjeti: *El-evsat*, (5/427-428) i *Et-tadžu vel-iklil*, (2/227).

⁴⁸⁷ Vidjeti: *El-evsat*, (5/427).

⁴⁸⁸ Vidjeti: *El-umm*, (1/271) i *El-havil-kabir*, (3/222).

⁴⁸⁹ Vidjeti: *El-mesail*, (str. 139/518) od Abdullaha b. Ahmeda.

⁴⁹⁰ Vidjeti: *Aridatul-ahvezi*, (2/436).

⁴⁹¹ Vidjeti: *El-evsat*, (5/427-428).

⁴⁹² *Ibid*.

⁴⁹³ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/188-189); *Revdatul-talibin*, (2/125) i *Mugnil-munhadž*, (1/342).

⁴⁹⁴ Vidjeti: *El-mugni*, (2/184); *El-insaf*, (2/523); *Šerhuz-Zerkeši*, (2/314) i *Keššaful-kinaa*, (2/125).

Drugi dio islamskih učenjaka smatra da se neće dizati ruke osim pri početnom tekbiru. Dokazuju to hadisom u kome Ebu-Hurejre kaže da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dženazu i digao svoje ruke pri početnom tekbiru, zatim stavio desnu po lijevoj ruci.⁴⁹⁵ Pored svoje slabosti, ova predaja nije jasno potvrdila da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., digao ruke izričito pri početnom tekbiru. Od Ibn-Abbasa se prenosi također sa slabim lancem prenosilaca, da je Poslanik, s.a.v.s., dizao svoje ruke na dženazi samo pri početnom tekbiru.⁴⁹⁶ Ovo mišljenje zastupaju Ibrahim en-Nehai,⁴⁹⁷ Hasan b. Ubejdullah en-Nehai,⁴⁹⁸ Suvejd,⁴⁹⁹ Eban b. Osman⁵⁰⁰ i drugi tabiini. Ovo je, također, stav imama Sufjana es-Sevrija,⁵⁰¹ većine učenjaka hanefijske pravne škole,⁵⁰² Ibn-Hazma⁵⁰³ i Ševkanija.⁵⁰⁴ Od savremenih učenjaka odabrao ga je šejh Albani.⁵⁰⁵

Nakon citiranih mišljenja sa dokazima, smatram, da je poželjno dizati ruke pri svakom tekbiru kod dženaze-namaza, zbog vjerodostojnih predaja od ashaba,⁵⁰⁶ a Allah najbolje zna.

Zatim će se (nakon drugog tekbira), donijeti salavati na Poslanika, s.a.v.s. Ebu-Uname prenosi da je jedan od ashaba rekao: "Sunnet je na

⁴⁹⁵ Tirmizi, (Et-tuhfe, 4/138/1077); Darekutni, (2/62/1813) i Bejheki, (4/38/6744). Ova predaja je potpuno ništavna. Vrhunski hadiski stručnjaci je smatraju slabom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/717); *Hulasatul-ahkam*, (2/984); *Nasbur-raje*, (2/285); *Tuhfetul-ahvezi*, (4/139) i *Tenkihul-kelam*, (str. 482).

⁴⁹⁶ Darekutni, (2/62/1814). Imam Ukajli, Nevevi, Askalani i drugi ovu predaju smatraju slabom. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam*, (2/984); *Nasbur-raje*, (2/285) i *Et-telhisul-habir*, (2/717).

⁴⁹⁷ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/491/11386), sa dobrim lancem prenosilaca.

⁴⁹⁸ *Ibid*, (2/491/11387), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁴⁹⁹ *Ibid*, (2/491/11390), sa slabim lancem prenosilaca.

⁵⁰⁰ Buhari u *Refeul-jedejini*, (str.156/186), sa slabim lancem prenosilaca.

⁵⁰¹ Vidjeti: *El-evsat*, (5/428) i *Aridatul-ahvezi*, (2/436).

⁵⁰² Vidjeti: *El-mebusut*, (2/64-65); *Beda'us-sanaia*, (2/53) i *El-ihitijar*, (1/123).

⁵⁰³ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/128).

⁵⁰⁴ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/62-63).

⁵⁰⁵ Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 148).

⁵⁰⁶ Vidjeti: *El-evsat*, (5/428) od Ibn-Munzira i *El-mesailul-fikhijje*, (1/310-311) od Ibrahima Džalu Muhammeda.

dženazi-namaz u proučiti nakon prvog tekbira El-Fatih u sebi, zatim donijeti salavate na Poslanika, s.a.v.s., potom dovit mejitu iskrenom dovom nakon ostalih tekbira, ali ne učiti na njima ništa iz Kur'ana, potom preselamiti tiho u sebi.⁵⁰⁷ U verziji koju prenosi imam Hakim stoji: "...potom će preselamiti na jednu stranu."

Što se tiče samih salavata od Poslanika, s.a.v.s., nije prenesena njihova forma. Najbolje je učiti "Es-salavatul-Ibrahimije" (salavati koji se uče na tešehudu), jer su oni najpotpuniji i najvrijedniji.⁵⁰⁸ Ako bi se proučili neki drugi, kraći salavati, namaz bi, također, bio ispravan.⁵⁰⁹

Nakon toga donijeće se treći tekbir i doviće se mejitu. Dokaz tome je prethodna predaja Ebu-Umame i hadis koga prenosi Ebu-Hurejre u kome Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Kada budete klanjali dženazu dovit mejitu iskrenom dovom.*"⁵¹⁰ Od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prenosi se nekoliko dova koje je učio na dženazi.

❖ Avf b. Malik kaže da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dženazu i dovio: "*Gospodaru moj, sačuvaj ga, oprosti mu i smiluj mu se. Podari mu počašćeno i široko mjesto (u kaburu). Očisti ga (od grijeha) vodom, snijegom i gradom. Očisti ga od grijeha kao što se bijela odjeća čisti od prljavštine. Podari mu bolje od njegovog prebivališta, porodicu bolju od njegove porodice i bračnog druga boljeg od njegovog. Uvedi ga u Džennet*

⁵⁰⁷ Šafija u *El-musned*, (str. 359) i u *El-umm*, (1/270); Hakim, (1/512-513/1331) i Bejheki, (4/39/6750). Imam Hakim, Zehebi, Ibn-Kajjim i Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Dželaul-efham*, (str. 52) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 155).

⁵⁰⁸ Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 156).

⁵⁰⁹ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/402).

⁵¹⁰ Ebu-Davud, (str. 747/3199); Ibn-Madže, (2/17/1519); Bejheki, (4/40/6755) i Ibn-Hibban, (7/345-346/3076). Šejh Albani i Šuajb Arnaut su ovu predaju ocijenili dobrom. Vidjeti: *Irvaul-galil*, (3/179), *Sahihu mevaridiz-zaman*, (1/333) i Arnautove opaske na *El-ihsan*, (7/346).

i zaštititi ga kaburske patnje." Avf b. Malik potom reče: "Poželio sam da budem mejit kome dovi Poslanik, s.a.v.s."⁵¹¹

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مَدْخَلَهُ وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ
وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ
دَارِهِ وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ.

"Allahumme, igfir lehu verhamhu ve afihi vafu anhu, ve ekrim nuzulehu ve vessia mudhalehu. Vegsilhu bil-mai ves-seldži vel-beredi, ve nekkihi minel-hataja kema nekkajte es-sevbel-ebjeda mined-denes. Ve ebdilhu daren hajren min darihi, ve ehlen hajren min ehlihi ve zevdžen hajren min zevdžihi, ve edhilhul-Džennete ve eizhu min azabil-kabr."

❖ Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., na dženazi učio sljedeću dovu: "Gospodaru moj, ovo je tvoj rob, potomak tvoga roba. Svjedočio je da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed tvoj rob i poslanik, a Ti ga najbolje poznaješ. Ako je bio dobar, povećaj mu njegovo dobročinstvo; a ako je bio loš, oprosti mu. Ne uskrati nam nagradu (za naše prisustvovanje i klanjanje dženaze-namaza) i ne iskušaj nas nakon njega."⁵¹²

اللَّهُمَّ عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ،
وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ، وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا، فَاعْفُ عَنْهُ، وَلَا
تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ.

⁵¹¹ Muslim, (7/27/963); Nesai, (2/53/1982); Ibn-Džarud, (str. 241-242/538); Tajalisi, (2/340-341/1092); Taberani, (18/44/78) i u *Ed-dua*, (3/1346-1347/1162); Bejheki, (4/40/6756); Ibn-Hibban, (7/344/3075) i Begavi, (5/356/1495).

⁵¹² Malik, (2/88-89/536); Abdur-Rezzak, (3/488/6425); Ibn-Hibban, (7/342/3073) i Bejheki, (4/40/6754). Hafiz Askalani tvrdi da je ova predaja vjerodostojna. Vidjeti: *El-metalibul-alije*, (3/142). Imam Hejsemi i Busiri kažu da su njeni prenosioci pouzdani. Vidjeti: *El-medžmea*, (3/33) i *Ithaful-hajeretil-mehera*, (3/232).

"Allahumme abduke vebnu abdike kane ješhedu en la ilahe ilellah ve enne Muhammeden abduke ve resuluke, ve ente ealemu bihi minni. In kane muhsinen fe zid fi ihsanihi ve in kane musien fagfir lehu ve la tahrimna edžrehu ve la teftinna badehu."

❖ Vasile b. el-Eskea kaže da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao jednom čovjeku dženazu i dovio: *"Gospodaru moj, taj i taj, (pa je spomenuo mejita po imenu) u Tvome okrilju prepušten je Tvojim milosti. Spasi ga kaburskih iskušenja i vatre džehennemske. Ti si Istiniti koji ispunjava svoje obećanje, Tebi svaka hvala pripada. Gospodaru moj, oprosti mu i smiluj mu se, o Milostivi koji mnogo praštaš."*⁵¹³

اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانًا بَنَ فُلَانٍ فِي ذِمَّتِكَ وَحَبْلٍ جَوَارِكَ فَقِهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ فَاغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.

"Allahumme inne fulanebe fulanin fi zimmetike ve habli dživarike fekihi min fitnetil-kabri ve azabin-nar, ve Ente ehlul-vefai vel-hamd. Allahumme fagfir lehu verhamhu innke Ente El-Gafurur-Rahim."

❖ Ebu-Hurejre kaže da je Poslanik, s.a.v.s., dovio na dženazi sljedećom dovom: *"Gospodaru moj, oprosti našima živima i mrtvima, prisutnima i odsutnima, malima i velikima, muškarcima i ženama. Gospodaru moj, koga poživiš od nas, poživi ga u imanu, a koga usmrtiš od nas usmrti ga u islamu. Gospodaru moj, nagradi nas za pravo vjerovanje i nemoj nas odvesti na stranputicu."*⁵¹⁴

⁵¹³ Ebu-Davud, (str. 748/3202); Ibn-Madže, (2/18/1521); Ahmed, (3/491); Taberani, (22/89/214) i u *Musneduš-šamijjine*, (2/160/1107), sa dobrim lancem prenosilaca. Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu Suneni Ebi-Davud*, (2/300) i *Sahihu mevaridiz-zaman*, (1/334). Šejh Šuajb je smatra dobrom. Vidjeti opaske Arnauta na *El-ihsan*, (7/343) i *Sahihul-vabillis-sajjib*, (str. 269).

⁵¹⁴ Ebu-Davud, (str. 747-748/3201); Ibn-Madže, (2/17-18/1520) i ovo je njegova verzija. Tirmizi, (1/521/1024); Ibn-Munzir, (5/440/3171); Hakim, (1/511/1326); Ibn-Džarud, (str. 242/541); Abdur-Rezzak, (3/486/6419); Ibn-Ebi-Šejbe, (6/99/29768) i Taberani u *Ed-dua*, (3/1349/-

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا. اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِيمَانِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ. اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ.

"Allahumme, igfir lihajjina ve mejjitina ve šahidina ve gaibina, ve sagirina ve kebirina ve zekerina ve unsana. Allahumme men ahjejtuhu minna feahjihi alel-imani, ve men teveffejtuhu minna fetevffihī alel-islam. Allahumme, la tahrinna edžrehu ve la tudillena badehu."

❖ Jezid b. Rukane prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., dovio na dženazi: *"Gospodaru moj, ovo je Tvoj rob potomak Tvoje ropkinje, Tebi ne koristi njegovo kažnjavanje. Ako je bio dobar, povećaj mu njegovu nagradu, a ako je bio grješnik, oprosti mu njegove grijehe."*⁵¹⁵

اللَّهُمَّ عَبْدُكَ وَابْنُ أَمَتِكَ أَحْتَاجُ إِلَى رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِهِ فَإِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ.

"Allahumme, abduke vebnu emetike ihtadže ila rahmetike, ve Ente ganijun an azabihi. Fe in kane muhsinen fe zid fi ihsanihi ve in kane musien fetedžavez anhu."

Učenje jedne od dova je glavni uvjet (rukn) dženaze-namaza po konsenzusu učenjaka.⁵¹⁶

1353/1166-1177). Imam Tirmizi, Hakim, Zehebi, Busiri i Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Ithaful-hajeretil-mehere*, (3/233-234); *Miškatul-mesabih*, (1/527/1675) i *Sahihul-vabilis-sajjib*, (str. 268-269).

⁵¹⁵ Taberani, (22/249/647); Ibn-Ebi-Asim u *El-ahadu vel-mesani*, (1/324/444) i Hakim, (1/511/1328). Hakim, Zehebi i Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 159). Međutim, Ebu-Hatim je prigovorio ovome hadisu. Vidjeti: *El-ilel*, (1/341) od Ibn-Ebi-Hatima.

⁵¹⁶ Vidjeti: *Fikhus-sunne*, (1/384). Vidjeti, također: *El-medžmua*, (5/195).

Nakon toga učiniće se četvrti tekbir i ponovo doviti. Prenosi se da je Abdullah b. Ebi-Evfa klanjao dženazu-namaz, donio je četiri tekbira i nakon toga dovio. Kada je završio namaz upitao je prisutne: "Da li ste pomislili da ću učiniti peti tekbir?" "Nismo," - kazaše. Abdullah reče: "Poslanik, s.a.v.s., donosio je četiri tekbira na dženazi."⁵¹⁷ Iz citirane predaje se može zaključiti da je ovaj ashab dovio nakon četvrtog tekbira, ugledajući se na Poslanika, s.a.v.s., U drugoj verziji ovoga hadisa navodi se da je Abdullah b. Ebi-Evfa ovaj postupak pripisao Poslaniku, s.a.v.s.⁵¹⁸

Ako se klanja dženaza djetetu nema smetnje učiti narednu dovu: "Gospodaru moj, učini ga zalogom nama i nagradom." Ova dova se prenosi od Ebu-Hurejre,⁵¹⁹ Enesa b. Malika⁵²⁰ i Hasana el-Basrija,⁵²¹ kao njihove riječi (mevkufen).

اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا سَلَفًا وَفَرَطًا وَذَخْرًا

"Allahumme, idžalhu lena selefen ve feretan ve zehren."

Međutim, oko učenja dove nakon četvrtog tekbira islamski učenjaci imaju podjeljena mišljenja. Većina šafijskih,⁵²² neki hanbelijski,⁵²³

⁵¹⁷ Bejheki, (4/35/6728). Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 160). Ovu predaju bilježi i imam Bezzar u *El-musned*, (8/277/3342).

⁵¹⁸ Ibn-Madže, (2/19/1525); Ahmed, (4/383); Hakim, (1/512/1330) i Bejheki, (4/42-43/6772). Imam Busiri je ovu predaju ocijenio slabom. Šejh Albani je smatra dobrom. Vidjeti: *Misbahuz-zudžadže*, (2/32) i *Sahihu Suneni Ibni-Madže*, (2/19).

⁵¹⁹ Bejheki, (4/9/6585). Šejh Albani je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 160-161).

⁵²⁰ Dejlemi u *Musnedul-firdevs*, (1/497/2029).

⁵²¹ Sufjan u *El-džamia*, (Et-telhisul-habir, 2/681) i (Taglikut-talik, 2/484).

⁵²² Vidjeti: *El-medžmua*, (5/199) i *Mugnil-muhtadž*, (1/344).

⁵²³ Vidjeti: *El-mugni*, (2/369); *Eš-šerhul-kebir*, (2/346); *El-kafi*, (1/369); *El-mubdia*, (2/254); *Šerhuz-Zerkeši*, (2/314); *Keššaful-kinaa*, (2/172) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/423-424). Međutim, imam Maverdi spominje da je prioritetnije po mišljenju hanbelijske pravne škole ne učiti dovu nakon četvrtog tekbira. Vidjeti: *El-insaf*, (2/522).

hanefijski⁵²⁴ i malikijski⁵²⁵ pravnici smatraju učenje ove dove pohvalnim postupkom. Odabrao ga je, također, imam Ibn-Munzir,⁵²⁶ Ševkani,⁵²⁷ šejh Sejjid Sabik,⁵²⁸ Albani⁵²⁹ i Ibn-Usejmin.⁵³⁰

Neki učenjaci kažu da je na ovome mjestu lijepo učiti sljedeću dovu: "Gospodaru moj, podari nam na ovome i budućem svijetu svako dobro i sačuvaj nas džehenemske patnje."⁵³¹ To je dova koju je Allahov Poslanik, s.a.v.s., općenito najviše učio.

اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

"Allahumme, Rabbena atina fid-dunja haseneten vekina azaben-nar."

Što se tiče dova koje se uče na dženzazi-namazu najbolje je praktikovati ono što je preneseno od Vjerovjesnika, s.a.v.s. Međutim, ako Sunnetom nije pojašnjena sama forma dove, onda vrijedi pravilo slobodnog izbora.

Imam Ševkani kaže: "U fikhskim djelima se nalaze brojne dove koje nisu prenesene u Sunnetu Poslanika s.a.v.s.. Najbolje je praktikovati ono što je navedeno u vjerodostojnim predajama."⁵³² Slično ovome rekli su šejh Muhammed Šekiri i Ibn-Usejmin.⁵³³

⁵²⁴ Vidjeti: *El-mebsut*, (2/64); *Šerhu fethil-kadir*, (2/123); *El-ihitar*, (1/124); *Beda'us-sanaia*, (2/51) i *El-binaje*, (3/217). Većina hanefijskih pravnika smatra da će se neposredno nakon četvrtog tekbara predati selam.

⁵²⁵ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/265); *El-munteka*, (2/472); *Mevahibul-dželil*, (2/216); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/214) i *Hašijetud-Dusuki*, (1/654). Po prioritetnijem mišljenju malikijskih pravnika ova se dova ne uči. Zastupa ga prvenstveno imam Malik. Vidjeti: *El-istizkar*, (3/265) i *Bidajetul-mudžtehid*, (3/32).

⁵²⁶ Vidjeti: *El-evsat*, (5/442).

⁵²⁷ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/65) i *Es-sejlul-džerrar*, (1/353).

⁵²⁸ Vidjeti: *Fikhus-sunne*, (1/385).

⁵²⁹ Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 161).

⁵³⁰ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/424).

⁵³¹ Buhari, (str. 1361/6389) i Muslim, (17/15/2690).

⁵³² Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/64).

⁵³³ Vidjeti: *Es-sunenu vel-mubtedeat*, (str. 108) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/408).

Da li je dozvoljeno učiniti više od četiri tekbira za dženazu

Ibn-Ebi-Lejla kaže: "Kada bi Zejd b. Erkam klanjao dženazu donio bi četiri tekbira. Jedanput je klanjao i učinio je pet tekbira. Upitao sam ga zbog čega je tako postupio? Odgovorio je: 'Tako je činio Allahov Poslanik, s.a.v.s.'"⁵³⁴ Imam Nevevi u komentaru citiranog hadisa kaže: "Ovaj hadis je dokinut. O njegovom dokidanju svjedoči konsenzus učenjaka."⁵³⁵ Ibn-Abdul-Berr kaže: "Islamski pravници su složni da se dženaza-namaz sastoji od četiri tekbira, a ne više od toga."⁵³⁶ Ovaj konsenzus navode, također, imam Maverdi,⁵³⁷ Kasim⁵³⁸ i Ševkani.⁵³⁹

Međutim, poznato je da su se ashabi razišli po ovom pitanju. Vidimo da je Zejd b. Erkam ponekad donosio pet tekbira.⁵⁴⁰ Ibn-Abbas je klanjao dženazu-namaz i učinio tri tekbira.⁵⁴¹ Od Enesa b. Malika⁵⁴² i Ibn-Sirina⁵⁴³ se navodi da su donosili tri tekbira za dženazu-namaz. Prenosi se da je Alija, r.a., kada bi klanjao dženazu učesnicima Bedra donosio šest tekbira. Kada bi klanjao ashabima donosio bi pet tekbira, a drugim ljudima bi

⁵³⁴ Muslim, (7/23/957).

⁵³⁵ Vidjeti: *El-minhadž*, (7/23).

⁵³⁶ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/262); *El-temhid*, (6/334) i *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/586-589).

⁵³⁷ Vidjeti: *El-havil-kebir*, (3/55).

⁵³⁸ Vidjeti: *Bedaeus-sanaia*, (2/50).

⁵³⁹ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/58).

⁵⁴⁰ Tako je činio i Huzejfe b. el-Jeman. Vidjeti: *Hilijetul-ulema*, (2/347).

⁵⁴¹ Abdur-Rezzak, (3/481/6402); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/496/11455) i Ibn-Munzir, (5/429/3133). Imam Ibn-Hazm i Askalani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *El-muhalla*, (5/127) i *Fethul-Bari*, (3/202).

⁵⁴² Ibn-Ebi-Šejbe, (2/496/11456) i Ibn-Munzir, (5/429/3135). Ibn-Hazm ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-muhalla*, (5/127) i *El-fikhul-islamijj*, (2/488)..

⁵⁴³ Vidjeti: *Hilijetul-ulema*, (2/347).

klanjao sa četiri tekbira.⁵⁴⁴ Ibn-Mesud, također, nije vidio smetnje u donošenju petog tekbira.⁵⁴⁵

Nakon ovih predaja⁵⁴⁶ vidi se da ashabi nisu imali jednoglasno mišljenje oko broja tekbira, čak ni u vrijeme Omera i Ibn-Mesuda, r.a., kako to tvrde neki pravници,⁵⁴⁷ jer su Alija, Enes i drugi ashabi nakon njih donosili više od četiri tekbira. Ibn-Rušd kaže: "Ashabi su se uveliko razišli oko broja tekbira za dženazu-namaz."⁵⁴⁸

Šejhul-islam Ibn-Kajjim, nakon što je spomenuo neke od prethodnih predaja, kaže: "Poslanik, s.a.v.s., nije zabranio da se donese više od četiri tekbira, već je donosio više od toga, kao i njegovi ashabi nakon njega. Zato nema opravdanog razloga za odbacivanje i ostavljanje rada po ovim predajama."⁵⁴⁹

Prema tome, dozvoljeno je ponekad učiniti pet tekbira za dženazu-namaz, a ako se već treba ograničiti na jednu formu onda će se ograničiti na četiri tekbira, jer je to bila najčešća praksa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kao i većine ashaba i tabiina.

Što se tiče tri, šest i sedam tekbira, radi se o postupcima ashaba, pa je preče ograničiti se na Sunnet Poslanika, s.a.v.s., a Allah najbolje zna.

⁵⁴⁴ Darekutni, (2/60/1805) i Bejheki, (4/37/6735). Ibn-Kajjim i Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *Zadul-mead*, (1/403) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 144). Prvi dio ove predaje bilježi Ibn-Hazm i smatra je vjerodostojnom. Vidjeti: *El-muhalla*, (5/126).

⁵⁴⁵ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/496/11451) i Ibn-Munzir, (5/432/3148). Slično ovome bilježi Ibn-Hazm u *El-muhalla*, (5/126) i ocijenio ju je vjerodostojnom.

⁵⁴⁶ U vezi s razilaženjem prvih generacija o ovom pravnom pitanju vidjeti: *El-evsat*, (5/429-435); *El-musannef*, (2/496-497) od Ibn-Ebi-Šejbe, *El-muhalla*, (5/124-128) od Ibn-Hazma i *El-medžmua*, (5/189),

⁵⁴⁷ Vidjeti: *Et-temhid*, (6/334); *El-istizkar*, (3/262); *Bedaeus-sanaia*, (2/50) i *Šerhu meanil-asar*, (1/496).

⁵⁴⁸ Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/27).

⁵⁴⁹ Vidjeti: *Zadul-mead*, (1/403) i *Es-sunenu vel-mubtedeat*, str. (104).

U jednom hadisu se navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao dženazu Hamzi, r.a., i donio devet tekbira.⁵⁵⁰ Međutim, ne poznajemo nikoga od islamskih učenjaka da je radio po ovome hadisu, a Allah najbolje zna. Što se tiče predaje u kojoj se navodi da je Poslanik, s.a.v.s., klanjajući Hamzi, r.a., dženazu-namaz donio deset tekbira, ona je potpuno ništavna.⁵⁵¹

Zatim će se preselamiti na desnu i lijevu stranu. Ibn-Mesud, r.a., je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., praktikovao je tri stvari koje su ljudi zapostavili. Jedna od tih stvari je preselamiti na dženazi, kao na propisanim namazima."⁵⁵² Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske⁵⁵³ i neki učenjaci šafijske⁵⁵⁴ pravne škole.

Većina učenjaka iz ranijih i potonjih generacija smatra da će se preselamiti samo na jednu (desnu) stranu.⁵⁵⁵

Ovaj postupak dokazuju predajom u kojoj Ebu-Hurejre kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao je dženazu, donio je četiri tekbira i preselamio na jednu (desnu) stranu."⁵⁵⁶ Citirani hadis potvrđuje predaja u kojoj Ebu-Umame kaže: "Sunnet je na dženazi-namazu ... preselamiti tiho u sebi na desnu stranu."⁵⁵⁷

⁵⁵⁰ Tahavi, (1/503). Šejh Albani ovu predaju smatra dobrom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str.106).

⁵⁵¹ Darekutni, (4/65-66/4164); Ahmed u *El-ilel*, (3/402) i Ukajli u *Ed-duafa*, (1/240). Vidjeti: *Tenkihul-kelam*, (str. 486).

⁵⁵² Taberani, (10/82/10022) i Bejheki, (4/43/6780). Imam Nevevi i šejh Albani ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *El-medžmua*, (5/198); *Hulasatul-ahkam*, (2/982) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 162). Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid*, (3/34).

⁵⁵³ Vidjeti: *El-ihitjar*, (1/124); *Šerhu fethil-kadir*, (2/123); *El-binaje*, (3/217) i *Ihtilaful-fukaha*, (str. 212/78).

⁵⁵⁴ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/200) i *Revdatut-talibin*, (2/127).

⁵⁵⁵ Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha*, (str. 212/78); *El-evsat*, (5/444); *El-istizkar*, (3/264) i *Bidajetul-mudžtehid*, (3/36).

⁵⁵⁶ Darekutni, (2/59/1799); Hakim, (1/513/1332) i Bejheki, (4/43/6773). Šejh Albani je ovu predaju zbog mnoštva puteva ocijenio dobrom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str.163).

⁵⁵⁷ Abdur-Rezzak, (3/489-490/6428) i Ibn-Munzir, (5/445/3181), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

Prenosi se od skupine ashaba da su na dženazi predavali selam samo na jednu stranu, kao što su: Ibn-Omer,⁵⁵⁸ Ebu-Umame b. Sehl,⁵⁵⁹ Vasile b. el-Eskan.⁵⁶⁰ Imam Hakim kaže: "Prenosi se u vjerodostojnim predajama da su: Alija b. Ebi-Talib, Abdullah b. Omer, Abdullah b. Abbas, Džabir b. Abdullah, Ibn-Ebi-Evfa i Ebu-Hurejre predavali selam na samo jednu stranu."⁵⁶¹ Ovo je, također, stav Ibn-Sirina, Hasana el-Basrija, Seida b. Džubejra, Ataa, Džabira b. Zejda, Mekhula, Ibrahima en-Nehaija, Sufjana es-Sevrija, Ibn-Ujejne, Ibn-Mubareka, Ahmeda, Ishaka, Vekia,⁵⁶² učenjaka hanbelijske pravne škole,⁵⁶³ Ibn-Munzira⁵⁶⁴ i većine islamskih učenjaka iz prvih i potonjih generacija.⁵⁶⁵

Nakon citiranih dokaza vidimo da su oba mišljenja zasnovana na autentičnim argumentima. Možemo odabrati mišljenje imama Šafije koji smatra da je ispravno preselamiti na jednu ili na obadvije strane.⁵⁶⁶ Međutim, ipak je bolje preselamiti samo na desnu stranu, zbog prakse prvih generacija.⁵⁶⁷

Islamski učenjaci se razilaze da li će imam preselamiti tihim ili povišenim glasom? Prethodna predaja Ebu-Umame ukazuje da je sunnet preselamiti tiho u sebi. Prenosi se da je Ibn-Abbas, kada bi klanjao

⁵⁵⁸ Malik, (2/93-94/544); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/499/11491) i Ibn-Munzir, (5/445/3189), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁵⁵⁹ Abdur-Rezzak, (3/493/6443) i Ibn-Munzir, (2/445/3181), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁵⁶⁰ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/500/11505) i Ibn-Munzir, (5/446/3185), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁵⁶¹ Vidjeti: *El-mustedrek*, (1/513) i *El-istizkar*, (3/264).

⁵⁶² Vidjeti: *El-mušanef*, (2/499-500/11491-11508) od Ibn-Ebi-Šejbe, *El-evsat*, (5/447); *El-istizkar*, (3/264) i *El-mugni*, (2/370)

⁵⁶³ Vidjeti: *Eš-šehrul-kebir*, (2/346); *El-kafi*, (1/370); *El-insaf*, (2/525); *Keššaful-kinaa*, (2/172) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/424).

⁵⁶⁴ Vidjeti: *El-evsat*, (5/448).

⁵⁶⁵ Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/316) od Ibn-Bettala.

⁵⁶⁶ Vidjeti: *El-umm*, (1/271).

⁵⁶⁷ Vidjeti: *El-evsat*, (5/448) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/424).

dženazu, preselamio prigušenim glasom.⁵⁶⁸ Ovo mišljenje zastupaju: Alija b. Ebi-Talib, Ebu-Uname, Seid b. Džubejr, Ibrahim en-Nehai,⁵⁶⁹ neki hanefijski pravnici,⁵⁷⁰ imam Šafija,⁵⁷¹ Ahmed⁵⁷² i imam Malik⁵⁷³ po jednoj verziji.

Drugi dio učenjaka smatra da će imam predati selam da ga čuju muktedije koje su neposredno iza njega. Ovo mišljenje zastupaju: Ibn-Omer,⁵⁷⁴ Ebu-Hurejre,⁵⁷⁵ Ibn-Sirin,⁵⁷⁶ Hasan el-Basri,⁵⁷⁷ Ebu-Hanife i neki hanefijski pravnici,⁵⁷⁸ Sufjan es-Sevri,⁵⁷⁹ El-Evzai,⁵⁸⁰ imam Malik⁵⁸¹ po drugoj verziji, i drugi. Neki hanefijski učenjaci smatraju da će svaki saf preselamiti glasom koga čuje naredni saf.⁵⁸²

Obavljanje dženaze-namaza u džamiji

Islamski učenjaci po ovom pitanju imaju dva mišljenja. Većina pravnika dozvoljava klanjanje dženaze u džamiji.⁵⁸³ Kada je umro Sad b. Ebi-Vekkas, Aiša, r.a., kazala je: "Unesite ga u džamiju i klanjajte mu dženazu." Neki osudiše klanjaje dženaze u džamiji. Kada je to čula Aiša,

⁵⁶⁸ Bejhkei, (4/43/6781) Šejh Albani ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 165).

⁵⁶⁹ Vidjeti: *Šerhu meanil-asar*, (1/272); *El-istizkar*, (3/291); *Šerhuz-Zurkani*, (2/94) i *El-musannef*, (2/499/11492) od Ibn-Ebi-Šejbe.

⁵⁷⁰ Vidjeti: *El-binaje*, (3/217-218) i *Hašijetut-Tahtavi*, (str. 387).

⁵⁷¹ Vidjeti: *El-umm*, (1/271).

⁵⁷² Vidjeti: *El-mugni*, (2/371) i *Eš-šerhul-kebir*, (2/347).

⁵⁷³ Vidjeti: *El-munteka*, (2/489); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/217) i *Šerhuz-Zukani*, (2/93-94).

⁵⁷⁴ Malik, (2/93-94/544) a njegovim putem Bejhkei, (4/44/6783), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁵⁷⁵ Vidjeti: *Šerhuz-Zurkani*, (2/93).

⁵⁷⁶ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/500/11499). Uporediti: *Šerhuz-Zurkani*, (2/93).

⁵⁷⁷ Vidjeti: *Taglikut-talik*, (2/484) i *El-istizkar*, (3/291).

⁵⁷⁸ Vidjeti: *El-binaje*, (3/217-218); *Hašijetut-Tahtavi*, (str. 387) i *El-istizkar*, (3/291).

⁵⁷⁹ Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha*, (str. 212/78) i *El-istizkar*, (3/291).

⁵⁸⁰ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/291) i *Šerhuz-Zurkani*, (2/93).

⁵⁸¹ Vidjeti: *El-munteka*, (2/489) i *Et-tadžu vel-iklil*, (2/217).

⁵⁸² Vidjeti: *El-binaje*, (3/218) i *Hašijetut-Tahtavi*, (str. 387).

⁵⁸³ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/283); *El-minhadž*, (7/35); *Fethul-Bari*, (3/199); *Bulugul-emani*, (7/249); *Bezlul-medžhud*, (14/158) i *Šerhuz-Zurkani*, (2/92).

r.a., rekla je: "Tako mi Allaha, Poslanik, s.a.v.s., klanjao je dženazu Suhejlu b. Bejdau i njegovom bratu u džamiji."⁵⁸⁴ Neki učenjaci smatraju da je ovaj hadis dokinut ili da je klanjanje dženaze u džamiji, vrijedilo izričito za Suhejla i njegovog brata.⁵⁸⁵ Međutim, postupak ashaba ukazuje da ovaj hadis nije dokinut niti da se izričito odnosi na Suhejla i njegovog brata, jer se vjerodostojnim putevima navodi da su ashabi klanjali dženazu Ebu-Bekru⁵⁸⁶ i Omeru u džamiji.⁵⁸⁷ Ibn-Abdul-Berr i Askalani kažu da ove predaje ukazuju na konsenzus ashaba po ovom pitanju.⁵⁸⁸

Neki učenjaci, tumačeći prethodni hadis koga prenosi Aiša, r.a., kažu da je dženaza-namaz obavljena u džamiji, ali je mejit bio van džamije, što je dozvoljeno po konsenzusu islamskih učenjaka. Međutim, ovo mišljenje nije jako, jer je Aiša, r.a., na osnovu postupaka Allahovog Poslanika, s.a.v.s., tražila da se mejit unese u džamiju. U protivnom, ne bi joj bilo ispravno dokazivati ovim hadisom.⁵⁸⁹

Što se tiče hadisa koga prenosi Ebu-Hurejre u kome Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Ko klanja dženazu u džamiji nema ništa*", u nekim primjerima Ebu-Davudove hadiske zbirke stoji: "*...nema grijeha*,"⁵⁹⁰ njegovoj vjerodostojnosti su prigovorili vrhunski hadiski eksperti.⁵⁹¹ Ako bismo ipak prihvatili mišljenje učenjaka koji citiranu predaju ocjenjuju

⁵⁸⁴ Muslim, (7/35-36/973); Tirmizi, (1/526/1033); Ebu-Davud, (str. 744/3189); Nesai, (2/49/1966-1967); Ibn-Madže, (2/22/1540); Ahmed, (6/261/26288); Tahavi, (1/492); Malik, (2/91-92/541); Abdur-Rezzak, (3/526/6578) i Bejheki u *Es-sugra*, (1/361/1119).

⁵⁸⁵ Vidjeti: *Šerhu meanil-asar*, (1/493) i *El-mufhim*, (2/629).

⁵⁸⁶ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/47/11966-11967) i Ibn-Sad, (3/206), sa dobrim lancem prenosilaca.

⁵⁸⁷ Malik, (2/93/542); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/47/11970); Ibn-Munzir, (5/415/3113) i Bejheki, (4/52/6830), sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam*, (2/965).

⁵⁸⁸ Vidjeti: *Fethul-Bari*, (3/199); *Šerhuz-Zurkani*, (2/93) i *Bezlul-medžhud*, (14/159).

⁵⁸⁹ Vidjeti: *Ibid* i *El-istizkar*, (3/282-286).

⁵⁹⁰ Ebu-Davud, (str. 745/3191); Abdur-Rezzak, (3/527/6579) i Ibn-Ebi-Šejbe, (3/47/11971).

⁵⁹¹ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/283); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/52); *Nasbur-raje*, (2/275); *Hulasatul-ahkam*, (2/966); *El-evsat*, (5/416); *El-minhadž*, (7/35); *Tenkihut-tahkik*, (1/304) od imama Zehebija i *Zadul-mead*, (1/398).

vjerodostojnom,⁵⁹² ona bi značila, da onaj ko klanja u džamiji nema ništa od grijeha,⁵⁹³ a Allah najbolje zna. Što se tiče tumačenja ovog hadisa postoje i druga mišljenja.⁵⁹⁴

Dakle, dozvoljeno je obaviti dženazu u džamiji, naročito ako postoji opravdanje (zbog nepogodnog terena, vremenskih nepogoda i sl.). U protivnom, bolje je klanjati dženazu-namaz na otvorenom prostoru, što je bila pretežna praksa Allahovog Poslanika, s.a.v.s.⁵⁹⁵ Dokaz tome je osuda Aišinog postupka od nekih ashaba, što ukazuje da dženaza-namaz nije uglavnom obavljena u džamiji, jer bi u protivnom svi poznavali taj propis. Također, Aiša, r.a., nije kazala da je to bila stalna Poslanikova, s.a.v.s., praksa, već je navela jedan (rijetki) slučaj Poslanikovog, s.a.v.s., obavljanja dženaze u džamiji.⁵⁹⁶

⁵⁹² Vidjeti: *El-mufhim*, (2/629); *Tehzibus-sunen*, (8/333); *Zadul-mead*, (1/398); *Bulugul-emani*, (7/249); *Sahihul-džamia*, (2/1087/6354) i *Es-silsiletus-sahiha*, (5/462-466/2351).

⁵⁹³ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/283); *Zadul-mead*, (1/399); *Bulugul-emani*, (7/249-250) i *Avnul-mabud*, (8/333).

⁵⁹⁴ Vidjeti: *El-minhadž*, (7/35-36); *Zadul-mead*, (1/398-399) i *Avnul-mabud*, (8/333).

⁵⁹⁵ Vidjeti: *Tevdihul-ahkam*, (2/517) i *El-vedžiz*, (str. 168).

⁵⁹⁶ Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/52); *Zadul-mead*, (1/399); *Fethul-Bari*, (3/199) i *Bulugul-emani*, (7/250).

POGLAVLJE VI

UKOP

Ukop

Nakon dženaze-namaza mejit će se ponijeti prema kaburu. Ukopavanje mrtvih u zemlju je kolegijalna obaveza, (fardu kifaje), po konsenzusu islamskih učenjaka.⁵⁹⁷ Ljudi su stvoreni od zemlje i u nju se moraju vratiti. U tom smislu Uzvišeni Allah kaže: **"Od nje (tj. Zemlje) vas stvaramo, u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas ponovo proživiti."**⁵⁹⁸ U komentaru citiranog ajeta, imam Kurtubi kaže: "Ovaj ajet ukazuje na obavezu ukopavanja mrtvih u zemlju."⁵⁹⁹

Ishak b. Rahavej bi proučio citirani ajet, potom bi kazao: "Zemlja je naša majka."⁶⁰⁰ Šejhul-islam Ibn-Kajim kaže: "Allah je stvorio čovjeka od zemlje, u nju će ga ponovo vratiti i iz nje ga ponovo proživiti. Ona je njegova majka i otac, njegovo porijeklo i prekid (u kome boravi do ponovnog proživljenja). Boravi na njenoj površini za vrijeme života i u njenoj utrobi nakon svoje smrti."⁶⁰¹

Ko bude nosio mejita lijepo je da to učini sa sve četiri strane.⁶⁰² Počeće od prednje desne, potom zadnje desne mejitove strane. Zatim će s lijeve strane učiniti isto. Nakon toga, ako želi može još nositi mejita.⁶⁰³ Ovako se prenosi od Ibn-Omera,⁶⁰⁴ Ibn-Abbasa,⁶⁰⁵ Ebu-Derdaa⁶⁰⁶ i Ebu-Hurejre⁶⁰⁷ da

⁵⁹⁷ Vidjeti: *El-idžma*, (str. 51), *Revdatur-talibin*, (2/98) i *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/591).

⁵⁹⁸ Prijevod značenja Kur'ana, Taha, (55).

⁵⁹⁹ Vidjeti: *El-džamii li ahkamil-Kur'an*, (19/161) od imama Ebu-Abdullaha Kurtubija.

⁶⁰⁰ Vidjeti: *El-iršad*, (3/911) od Ebu-Jale El-Halilija El-Kazvinija.

⁶⁰¹ Vidjeti: *Es-salatu ve hukmu tarikih*a, (str. 143) od Ibn-Kajjima.

⁶⁰² Vidjeti: *El-kavaninul-fikhijje*, (str. 73).

⁶⁰³ Ovako se navodi u hadisu koga prenosi Ibn-Mesud, ali u njegovom lancu prenosilaca ima mahana. Bilježe ga: Ibn-Madže, (str. 115/1500); Tajalisi, (1/260)330; Abdur-Rezzak, (3/512/6516); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/481/11281); Taberani, (9/319/9598) i Bejheki, (4/19/6625). Zbog slabosti ove predaje vidjeti: *Il-elud-Darekutni*, (5/305); *Misbahuz-zudžadže*, (2/28) i *Daifus-sunen*, (str. 115).

⁶⁰⁴ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/480/11277) i Abdur-Rezzak, (3/513/6520), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁶⁰⁵ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/7481/11279), sa slabim lancem prenosilaca.

su nosili mejita. U jednoj slaboj predaji Abdullah b. Mesud kaže da je od sunneta nositi mejita sa sve četiri strane.⁶⁰⁸ Međutim, ko bi počeo sa lijeve ili bi nosio dženazu samo sa jedne strane, ne zaslužuje ukor, a Allah najbolje zna.

U Sunnetu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nema validnog hadisa koji precizira samu kakvoću nošenje mejita, ali praksa prvih generacija ukazuje da se mejit nosi na ramenima.⁶⁰⁹

Imam Buhari je u svome "Sahihu" jednom poglavlju dao naslov: "Ko bude pratio dženazu neka ne sjedne sve dok je ne spuste sa ramena."⁶¹⁰

Praćenje dženaze

Što se tiče praćenja dženaze islamski učenjaci imaju podjeljena mišljenja. Učenjaci malikijske,⁶¹¹ šafijske⁶¹² i hanbelijske⁶¹³ pravne škole smatraju da se ide ispred dženaze. Hanefijski⁶¹⁴ pravници i Ibn-Hazm⁶¹⁵ smatraju da treba ići iza dženaze.

⁶⁰⁶ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/481/11283), sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Tenkihul-kelam*, (str. 506). Međutim imam Ibn-Turkmani ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *El-dževherun-nekijj*, (4/20).

⁶⁰⁷ Abdur-Rezzak, (3/512/6581) i Ibn-Ebi-Šejbe, (2/481/11282), sa slabim lancem prenosilaca.

⁶⁰⁸ Ibn-Madže, (str. 115/1500); Talalisi, (1/260/330); Abdur-Rezzak, (3/512/6517); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/481/11281) i Taberani, (9/319-320/9597-9598 i 9599-9600). U vezi sa slabošću ove predaje vidjeti: *El-dževherun-nekijj*, (4/20); *Hulasatul-bedril-munir*, (1/258); *Es-silsiletud-daife*, (10/1/32-33); *Ahkamul-dženaiz*, (str. 154); *Daifus-sunen*, (str. 115) i *Tenkihul-kelam*, (str. 505). Vidjeti, također: *El-metalibul-alije*, (3/125).

⁶⁰⁹ Vidjeti: *El-musannef*, (3/511-513) od Abdur-Rezzaka, *El-musannef*, (2/481/11280) od Ibn-Ebi-Šejbe i *Tabirur-ruija*, (str. 262) od Ibn-Kutejbe.

⁶¹⁰ Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/294) od Ibn-Betalla.

⁶¹¹ Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra*, (1/177); *Bidajetul-mudžtehid*, (3/15); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/227) i *Mevahibul-dželil*, (2/228).

⁶¹² Vidjeti: *El-umm*, (1/271-272); *El-vesit*, (2/374); *El-medžmua*, (5/233) i *Revdatut-talibin*, (2/115).

⁶¹³ Vidjeti: *El-mugni*, (2/174); *El-insaf*, (2/541) i *Keššaful-kinaa*, (2/129).

⁶¹⁴ Vidjeti: *Šerhu meanil-asar*, (1/485); *El-mebsut*, (2/26-27) i *Bedaues-sanaia*, (2/61).

⁶¹⁵ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/164).

Prva skupina učenjaka koristi sljedeće dokaze:

Prenosi se od Ibn-Omera da je rekao: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., Ebu-Bekra i Omera da idu ispred dženaze."⁶¹⁶ Sehl b. Ebi-Salih prenosi od svoga oca da je rekao: "Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., su išli ispred dženaze."⁶¹⁷ Kaže Rebia b. Abdullah Et-Tejmi: "Vidio sam Omera b. El-Hattaba kako govori ljudima da idu ispred dženaze."⁶¹⁸ Hišam b. Urve kaže: "Nisam nikada vidio moga oca (tj. Urveta b. Ez-Zubejra b. El-Avvama), osim da ide ispred dženaze. Kada bi stigao do Bekie (medinskog mezarja), sjeo bi i sačekao da prođe dženaza."⁶¹⁹ Ovo mišljenje zastupaju i neki drugi ashabi i tabiini.⁶²⁰

Druga skupina učenjaka koristi sljedeće dokaze:

Prenosi se da je El-Bera b. Azib rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio sedam, a zabranio sedam stvari: 'Naredio nam je da pratimo dženazu ...'"⁶²¹ Ovi učenjaci koriste i druge, svakako autentične hadise koji se nalaze u najvjerodostojnijim hadiskim zbirkama, u kojima se spominje praćenje dženaze, a koje se može ostvariti samo ako se ide iza dženaze. Ibn-Mesud kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dženaza se treba pratiti, a ne treba da prati ljude, neka niko ne prolazi ispred dženaze."⁶²² Ovi

⁶¹⁶ Tirmizi, (1/514/1007); Ibn-Hibban, (7/317-319/3045-3047) i Bejheki, (4/23/6648). Imam Ibn-Munzir, Ibn-Hibban, Bejheki, Ibn-Dževzi, Nevevi i Albani ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Vidjeti: *El-mugni*, (2/175); *El-medžmua*, (5/233); *Et-tahkik*, (2/11); *Et-telhisul-habir*, (2/662); *Hulasatu bedril-munir*, (1/258) i *Irvaul-galil*, (3/187). Međutim, neki hadiski stručnjaci su prigovorili ovome hadisu. Vidjeti: *Ed-diraje*, (str. 238).

⁶¹⁷ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/477/11228).

⁶¹⁸ Malik, (1/225/526) i Abdur-Rezzak, (3/445/6260), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁶¹⁹ Malik, (1/225/528), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁶²⁰ Vidjeti: *El-musannef*, (2/476-478) od Ibn-Ebi-Šejbe, *Džamiut-Tirmizi*, (1/515) i *El-mugni*, (2/175).

⁶²¹ Buhari, (str. 285/1406) i Muslim, (7/20/952).

⁶²² Tirmizi, (Et-tuhfe, 4/50-51/1011); Ahmed, (1/394/3734) i Ibn-Abdul-Berr, (12/98). Imam Buhari, Tirmizi i šejh Albani ovaj hadis smatraju slabim. Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi*, (4/51) i *Daifus-sunen*, (str. 253/3168).

učenjaci također koriste analogiju, pa kažu: "Praćenje dženaze je bolje, jer gledanje u dženazu ostavlja dublje tragove na onoga koji je prati."⁶²³

Nakon spomenutih predaja vidimo da su obadva mišljenja zasnovana na autentičnim dokazima, tako da nema smetnje praktikovati jedno od dva mišljenja, a najbolje je kombinovati. Ovo potvrđuje predaja u kojoj Enes b. Malik kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., Ebu-Bekr i Omer su ponekad išli ispred dženaze, a ponekad iza nje."⁶²⁴

Bez obzira da li je mejit muško ili žensko nosiće ga isključivo muškarci.⁶²⁵

Sunnet je da se okupa onaj koji je kupao mejita, a da se abdesti onaj koji ga je nosio. Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko bude kupao mejita neka se okupa, a ko ga bude nosio neka se abdesti.*"⁶²⁶

Bez obzira na naredbu koja se spominje u ovom hadisu, niko od islamskih učenjaka⁶²⁷ nije kazao da je ovo kupanje ili uzimanje abdesta obavezno.⁶²⁸ Ibn-Abbas prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko okupa mejita nije obavezan kupati se. Vaši mrtvi (muslimani) nisu nečisti;*

⁶²³ Vidjeti: *Bedaueus-sanaia*, (2/62).

⁶²⁴ Tahavi u *Šerhu meanil-asar*, (1/481). Šejh Albani smatra da ova predaja ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 95).

⁶²⁵ Vidjeti: *Tarhut-tesrib*, (3/270-271).

⁶²⁶ Ebu-Davud, (str. 739/3161); Tirmizi, (1/507/993); Ibn-Hibban, (3/435-436/1161); Tajalisi, (4/75/2433); Hatib u *Muveddihul-evham*, (2/178); Ahmed, (2/454/9862); Ibn-Džad, (str. 404/2754) i Ibn-Šahin u *En-nasihu vel-mensuh*, (str. 80/31). Islamski učenjaci se spore oko vjerodostojnosti ovoga hadisa. Jedni ga smatraju slabim, drugi dobrim, a treći vjerodostojnim. Vidjeti: *El-evsat*, (1/181) i (5/351); *Ilelud-Darekutni*, (9/293); *Hulasatul-bedril-munir*, (1/219); *Tenkihul-tahkik*, (1/73-74) od imama Zehebija, *Et-telhisul-habir*, (1/205-207); *Šerhu ilelit-Tirmizi*, (1/325); *Hulasatul-ahkam*, (2/941-942); *Subulus-selam*, (1/69-70); *Tahridžut-tarihil-kebir*, (2/676-678); *Irvaul-galil*, (1/173-175); *Es-semerul-mustetab*, (1/12) i *Sahihul-džamia*, (2/1028/5918) i (2/1093/6402 i 6404).

⁶²⁷ Osim Ibn-Hazma. Vidjeti: *El-muhalla*, (1/250).

⁶²⁸ Vidjeti: *Šerhu ilelit-Tirmizi*, (1/325) od hafiza Ibn-Redžeba.

dovoljno vam je oprati ruke."⁶²⁹ Prenosi se da je Ibn-Omer nosio Seida b. Zejda, klanjao mu dženazu, zatim ušao u džamiju i klanjao a nije se abdestio.⁶³⁰ U drugoj predaji Ibn-Omer, r.a., kaže: "Kupali smo mejita, pa su se neki kupali, a neki nisu."⁶³¹ Slično se prenosi od Ibn-Mesuda,⁶³² Aiše⁶³³ i drugih ashaba.

Kada se mejit donese do mezara staviće se u njega bez iščekivanja, jer je sunnet, kako smo već spominjali, požuriti sa ukopom mejita.

Sunnet je da mezar bude dubok i dovoljno širok da se bez poteškoća mejit spusti u njega. Nakon bitke na Uhudu Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se iskopaju duboki i (dovoljno) široki mezari i da se u svaki mezar stave po dvojica ili trojica šehida.⁶³⁴ Imam Ebu-Davud je u svome "Sunenu" na osnovu ovoga hadisa naslovio cjelinu: "Kopanje dubokog mezara."⁶³⁵ U komentaru citiranog hadisa, imam Seharenfuri kaže: "Neophodno je iskopati duboki mezar, jer je Poslanik, s.a.v.s., naredio ashabima da tako učine."⁶³⁶ Imam Ševkani zapaža: "U ovome hadisu je dokaz da mezar treba

⁶²⁹ Hakim, (1/543/1426). Imam Hakim, Ibn-Mulekkin i Zehebi ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Hafiz Askalani i šejh Albani su je ocijenili dobrom. Vidjeti: *Hulasatul-bedril-munir*, (1/219); *Et-telhisul-habir*, (1/208) i *Sahihul-džamia*, (2/952/5408). Ibn-Šahin, (str. 83/39) i Bejheki, (1/306/1358) ovu predaju bilježe kao riječi Ibn-Abbasa (mevkufen).

⁶³⁰ Abdur-Rezzak, (3/408/6115); Ibn-Sad, (3/384) i Bejheki, (1/306/1364), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁶³¹ Darekutni, (2/60/1802) i Bejheki, (1/306/1363). Hafiz Askalani i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (1/208) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 72).

⁶³² Ibn-Ebi-Šejbe, (2/469/11138) i Abdur-Rezzak, (3/406/6105), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁶³³ Ibn-Ebi-Šejbe, (2/469/11141) i Ibn-Munzir, (5/349-350/2964), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

⁶³⁴ Ebu-Davud, (str. 750/3215); Nesai, (2/60/2009); Ahmed, (4/20); Taberani, (22/172/447) i Hatib u *Tarihu Bagdad*, (8/69). Šejh Albani je ovaj hadis ocijenio ispravnim. Vidjeti: *Irvaul-galil*, (3/194-195) i *Sahihul-džamia*, (1/101).

⁶³⁵ Vidjeti: *Bezlul-medžhud*, (14/184).

⁶³⁶ Vidjeti: *Ibid*, (14/185).

biti dubok.⁶³⁷ Ebu-Musa el-Ešari je oporučio da mu se iskopa dubok kabur.⁶³⁸

U jednom hadisu Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je ustajanje kada prolazi dženaza i zabranio onome ko prati dženazu da sjedne prije nego se spusti. Ebu-Seid el-Hudri kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Kada vidite dženazu ustanite, a ko je bude pratio neka ne sjedne dok se ne spusti.*"⁶³⁹ (Tj. dok se ne spusti na zemlju a ne u mezar).⁶⁴⁰ Međutim, islamski učenjaci se spore da li je ovaj propis važeći ili je dokinut. Imam Ebu-Hanife, Malik, Šafija⁶⁴¹ i većina islamskih učenjaka općenito⁶⁴² ovaj propis smatraju dokinutim. Kao dokaz koriste predaju u kojoj Alija, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., stajao je na dženazi, zatim je sjedio nakon toga."⁶⁴³ Ova predaja ima nekoliko različitih verzija.⁶⁴⁴

Druga skupina islamskih učenjaka smatra ovaj propis važećim, obrazlažući da ostavljanje nekog djela ne znači njegovo dokidanje.⁶⁴⁵ Imam Nevevi smatra da je moguće usaglasiti ove argumente, i da nije ispravno tražiti, dokinuti i dokidajući dokaz. Poslanik, s.a.v.s., sjeo je na dženazi da pojasni ashabima da naredba u prvom hadisu nije stroga obaveza već lijep postupak.⁶⁴⁶ Ibn-Hazm kaže: "Poslanik, s.a.v.s., je sjeo nakon što je naredio ashabima da ustanu, čime je pojasnio da je ovo ustajanje lijepo, ali

⁶³⁷ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/78); *Avnul-mabud*, (9/25) i *Tuhfetul-ahvezi*, (5/305).

⁶³⁸ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/16-17/11657-11658), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁶³⁹ Buhari, (str. 279/1310) i Muslim, (7/24-25/959).

⁶⁴⁰ Vidjeti: *Fethul-Malik*, (4/318); *Fethul-Bari*, (3/178) i *Tehzibus-sunen*, (8/316)

⁶⁴¹ Vidjeti: *El-umm*, (1/279); *El-evsat*, (5/394-395); *El-istizkar*, (3/304-305); *Fethul-Malik*, (4/320); *El-munteka*, (2/498); *Šerhus-sunne*, (5/330); *El-mufhim*, (2/619-620); *El-minhadž*, (7/25); *Umdetul-kari*, (8/107) i *Šerhuz-Zurkani*, (2/100).

⁶⁴² Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid*, (3/25).

⁶⁴³ Muslim, (7/26/962); Ebu-Davud, (str. 742/3175); Tirmizi, (1/532/1044); Malik, (2/99-100/552) i Tahavi, (1/488).

⁶⁴⁴ Vidjeti: *Mevsuatul-menahiš-šeraije*, (2/30-31).

⁶⁴⁵ Vidjeti: *El-evsat*, (5/395); *El-mufhim*, (2/620); *El-minhadž*, (7/25); *Šerhuz-Zurkani*, (2/100); *Avnul-mabud*, (8/316-317); *Nejlul-evtar*, (4/74-75) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/449).

⁶⁴⁶ Vidjeti: *El-minhadž*, (7/26).

ne i obavezno. Nije ispravno smatrati vjerodostojne hadise dokinutim, osim uz ispravan i jasan argument koji ukazuje na dokidanje. Dokidajući argumenti treba da budu u formi zabrane ili ostavljanja rada po određenom dokazu uz zabranu činjenja dotičnog djela."⁶⁴⁷

Ebu-Hurejre, r.a., jedanput je bio na dženazi sa Mervanom, pa su sjeli prije nego je mejit spušten. Tada je prišao Ebu-Seid el-Hudri uzeo Mervana za ruku i rekao: "Ustani, tako mi Allaha, ovaj (tj. Ebu-Hurejre) zna da nam je Poslanik, s.a.v.s., to zabranio." Ebu-Hurejre reče: "Istinu je kazao."⁶⁴⁸ Ebu-Hazim kaže: "Išao sam sa Hasanom b. Alijem, Ebu-Hurejrom i Ebu-Zubejrom. Kada smo došli do kabura stali su i razgovarali sve dok se mejit nije spustio. Zatim su sjeli."⁶⁴⁹

Ove predaje ukazuju da neki ashabi nakon Poslanikove, s.a.v.s., smrti nisu sjedali dok se mejit ne spusti i ovaj propis nisu smatrali dokinutim. Što se tiče hadisa koji prenosi Alija, r.a., nije potpuno jasan dokaz o derogaciji ovog postupka, a Allah najbolje zna.

Dženazu prate isključivo muškarci. Ummu-Atije kaže: "Zabranjeno nam je da pratimo dženazu, ali ne strogom (kategoričnom) zabranom."⁶⁵⁰ Na osnovu ovoga hadisa, većina učenjaka smatra pokuđenim da žene prate dženazu.⁶⁵¹

Kada se stigne do kabura mejit će se spustiti u lehd. Lehd je posebna udubina koja se iskopa na dnu kabura u njegovoj dužini, sa strane koja je bliža kibli. Također, ne smeta položiti mejita u šekk. Šekk je udubina koja se iskopa na sredini kabura u njegovoj dužini, kao usko korito.

⁶⁴⁷ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/154).

⁶⁴⁸ Buhari, (str. 275/1309); Ibn-Džad, (str. 414-415/2834) i Bejheki, (4/26/6664).

⁶⁴⁹ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/3/11516) i (2/477/11232) i Ibn-Munzir, (5/392/888), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁶⁵⁰ Buhari, (str. 269/1278) i Muslim, (7/3/938).

⁶⁵¹ Vidjeti: *El-evsat*, (5/387-389); *El-mugni*, (2/360); *El-medžmua*, (5/237); *El-minhadž*, (7/3); *Tehzibus-sunen*, (9/42); *Fethul-Bari*, (3/145); *El-insaf*, (2/542); *Subulus-selam*, (2/108) i *El-ahkam*, (2/219) od dr. Ahmeda b. Abdullaha Omerija.

Enes b. Malik kaže: "Kada je umro Poslanik, s.a.v.s., u Medini su bila dva grobara. Jedan je kopao lehd, a drugi šekk. Ashabi su bili u nedoumici šta da učine, pa su kazali: "Pozvaćemo obojicu pa koji dođe prije neka kopa mezar. Čovjek koji je kopao lehd došao je prije, pa su Poslanika, s.a.v.s., stavili u lehd."⁶⁵²

Ibn-Omer prenosi da je Poslaniku, s.a.v.s., Ebu-Bekru i Omeru iskopan lehd.⁶⁵³ Sad b. Ebi-Vekkas je oporučio: "Kada umrem iskopajte mi lehd i poredajte na njega čerpiće, kao što je učinjeno Poslaniku, s.a.v.s."⁶⁵⁴

Ubejj b. Kab kaže: "Kada je Adem, a.s., umro okupali su ga meleki i umotali u kefine. Zatim su mu iskopali mezar i lehd, klanjali mu dženazu, stavili ga u lehd i zatvorili čerpićima. Potom su izašli iz kabura i zatrpali ga zemljom, zatim su kazali: 'Ovako činite, o Ademovi potomci.'"⁶⁵⁵

Dakle, dozvoljeno je ukopati mejita u lehd ili šekk. Imam Nevevi po ovom pitanju navodi konsenzus učenjaka.⁶⁵⁶ Međutim, islamski pravnici

⁶⁵² Ibn-Madže, (2/32/1579); Ahmed, (3/139/12438); Ibn-Ebi-Šejbe, (3/14/11631) i Abdur-Rezzak, (3/476/6383). Imam Busiri i Ibn-Mulekkin ovu predaju smatraju ispravnom. Hafiz Nevevi, Ibn-Hadžer i Sanani su je ocijenili dobrom. Vidjeti: *Misbahuz-zudžadže*, (2/39); *Hulasatul-bedril-munir*, (1/268); *Hulasatul-ahkam*, (2/1011-1012); *Et-telhisul-habir*, (2/688) i *Subulus-selam*, (2/110).

⁶⁵³ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/14/116349). Ova predaja u svome lancu prenosilaca ima slabost. Međutim, Ibn-Hadžer kaže da je prenesena drugim vjerodostojnim putem. Vidjeti: *Ed-diraje*, (1/239).

⁶⁵⁴ Muslim, (7/30/966); Nesai u *El-kubra*, (1/648/2134); Ibn-Madže, (2/32/1578); Ahmed, (1/169/1450); Bejheki, (3/407/6507); Bezzar, (3/309/1101); Ibn-Hazm, (5/132) i Ibn-Sad, (2/297).

⁶⁵⁵ Ahmed, (5/136/21278); Abdur-Rezzak, (3/400-401/6086 i 6088) i Hakim, (2/595/4004) u nešto skraćenom obliku sa spomenom lehda. Imam Hakim, Zehebi i Ibn-Kesir ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-bidaje ven-nihaje*, (1/100). Vidjeti, također: *Sahihul-džamia*, (2/924/5207) i *Es-silsiletud-daife*, (6/403-407/2872). Ova predaja je u propisu riječi Poslanika, s.a.v.s., jer ashab ovako nešto ne govori osim preko Poslanika, s.a.v.s. U nekim verzijama ova predaja se pripisuje Vjerovjesniku, s.a.v.s.

⁶⁵⁶ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/251) i *El-minhadž*, (7/30).

smatraju da je lehd bolji od šekka, jer je Poslanik, s.a.v.s., ukopan u lehd.⁶⁵⁷

Imam Nevevi je na veoma lijep način pojasnio i razgraničio ovo pravno pitanje kazavši: "Ako je zemljište kabura suho i tvrdo (tj. neće se osipati po tijelu mejita), onda je bolji lehd. Ako je, pak, zemljište mehko i osipljivo, tada je bolji šekk."⁶⁵⁸ Slično ovome kazao je šejh Ibn-Usejmin.⁶⁵⁹

Što se tiče redanja čerpića po šekku, redaju se poprijeko za razliku od lehda kada se postavljaju ukoso.

Mejita će u lehd ili šekk spustiti odgovarajući broj (njemu bližnjih) osoba, shodno potrebi. Ibn-Abbas kaže da su Poslanika, s.a.v.s., u kabur spuštali: Abbas, Alija i Fadl.⁶⁶⁰ Ako je mejit žena nju će, također, u kabur spuštati muškarci iz nekoliko razloga:

Prvo: jer se tako postupalo u vrijeme Poslanika, s.a.v.s.,

Drugo: jer su muškarci snažniji,

Treće: ako bi žene to činile, bilo bi neminovno da se otkrije nešto od tijela, koje nije dozvoljeno otkriti u prisustvu stranih muškaraca.⁶⁶¹

Mužu je dozvoljeno spustiti svoju mrtvu suprugu u kabur, jer nema autentičnog dokaza koji to brani. Ako mu je dozvoljeno da je okupa, dozvoljeno mu je i spuštanje u kabur. Također, spoljašnje značenje hadisa koga prenosi Aiša, r.a., u kome joj Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Ne smeta ako preseliš prije mene - okupaću te, zamotati u kefine, klanjati ti dženazu i*

⁶⁵⁷ Vidjeti: *Et-temhid*, (22/297); *El-muhalla*, (5/132); *El-minhadž*, (7/30); *El-džamii li ahkamil-Kur'an*, (6/144) i (10/381); *Et-tadžu vel-iklil*, (2/233); *Fethul-Bari*, (3/318); *El-ihsaf*, (5/545); *Subulus-salam*, (2/110); *Nejlul-evtar*, (4/79-80) i *Avnul-mabud*, (9/19).

⁶⁵⁸ Vidjeti: *El-medžmua*, (5/251).

⁶⁵⁹ Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/452).

⁶⁶⁰ Ibn-Hibban, (14/600/6633) i Ibn-Džarud, (str. 244/547). Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu mevaridiz-zaman*, (2/331/2161). Vidjeti, također: *Medžmeuz-zevaid*, (9/37).

⁶⁶¹ Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 186).

ukopati te,"⁶⁶² ukazuje da je mužu dozvoljeno spustiti svoju suprugu u kabur, a Allah najbolje zna.

Neki učenjaci smatraju da je pokuđeno čovjeku koji je imao odnos sa svojom ženom prethodne noći da spušta žensko u kabur. Kao dokaz koriste hadis, u kome Enes b. Malik kaže: "Prisustvovali smo dženazi jednoj od kćerki Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Vidio sam njegove uplakane oči dok je sjedio pored kabura. Poslanik, s.a.v.s., tada reče: '*Ko od vas nije imao odnos prošle večeri?*'"⁶⁶³ Ebu-Talha reče: 'Nisam ja.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., mu reče: '*Sidi u mezar*', pa je sišao."⁶⁶⁴ Ovakvo značenje hadisa pojačava druga verzija ove predaje u kojoj stoji: "*Neka ne ulazi u kabur čovjek koji je (prethodne večeri) imao odnos sa svojom ženom.*"⁶⁶⁵ U svakom slučaju, preče je da čovjek koji je imao odnos prethodne večeri, ne ulazi u kabur, zbog mogućeg značenja ovoga hadisa, a Allah najbolje zna.

Mejit se spušta u kabur sa strane do koje nakon polaganja bivaju stopala. Dakle, prvo glavom, zatim tijelom. Haris je oporučio da mu dženazu klanja Abdullah b. Jezid. Klanjao mu je dženazu, potom ga je spustio u kabur sa strane na kojoj bivaju stopala, a zatim je rekao: "Ovako je sunnet."⁶⁶⁶ Ibn-Sirin kaže: "Bio sam sa Enesom b. Malikom na dženazi, pa je naredio da se mejit spusti u kabur sa strane do koje će biti noge."⁶⁶⁷

⁶⁶² Lanać prenosilaca ovoga hadisa je dobar. Spomenuli smo njegove izvore u poglavlju: "Kupanje mejita."

⁶⁶³ U hadisu se nalazi glagol يُقَارِفُ (jugarifu) oko koga se vodi spor. Neki učenjaci kažu da je značenje ovoga hadisa: "Neka siđe u kabur čovjek koji nije zgriješio prošle večeri." Imam Tahavija kaže da je ova riječ iskrivljena i da je pravi izraz يُقَاوِلُ (jukavilu) što znači onaj koji se nije sa drugima prepirao. Vidjeti: *Umdetul-kari*, (8/76) i *Fethul-Bari*, (3/158).

⁶⁶⁴ Buhari, (str. 270/1285); Ahmed, (3/126/12297); Hakim, (4/52/6853) i Bejheki, (4/53/6837).

⁶⁶⁵ Ahmed, (3/229/13422) i (3/270/13880); Hakim, (4/51/6852) i Ibn-Hazm, (5/145). Imam Hakim i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 189). U vezi s ovim hadisom vidjeti: *El-istijab*, (4/1841); *El-muhalla*, (5/144-145); *Fethul-Bari*, (3/158-159) i *El-isabe*, (7/649).

⁶⁶⁶ Ebu-Davud, (str. 750/3211); Ibn-Sad, (6/169); Bejheki, (4/54/6844) i u *Es-sugra*, (1/363/1128). Imam Bejheki i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu Sunen Ebi-*

Sunnet je prilikom spuštanja mejita u kabur kazati: "*U ime Allaha i po Sunnetu Poslanika, s.a.v.s.!*" ili "*U ime Allaha i po vjeri Poslanika, s.a.v.s.!*"⁶⁶⁸

بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ili بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ

"Bismillahi ve ala Sunneti Resulillah.!" ili "Bismillahi ve ala milleti Resulillahi.!"

Mejit će se staviti u lehd⁶⁶⁹ na njegovu desnu stranu, usmjerenu licem i prednjim dijelom tijela prema kibli.⁶⁷⁰ Imam Ibn-Hazm kaže: "Mejit će se postaviti na desnu stranu u kaburu. Ovako postupaju muslimani od vremena Poslanika, s.a.v.s., do današnjih dana i tako izgledaju svi (muslimanski) mezari na zemaljskoj kugli."⁶⁷¹ Ibn-Usejmin navodi konsenzus učenjaka po ovom pitanju.⁶⁷² Ovaj postupak se argumentuje hadisom, koga prenosi Umejir b. Katade u kome Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Sveti hram (El-Bejtul-haram) vaša je kibla, kada ste živi i mrtvi.*"⁶⁷³ Međutim, neki učenjaci, tumačeći citirani hadis, kažu da se san,⁶⁷⁴ također,

Davud, (2/302). Hafiz Ibn-Hadžer i Ševkani tvrde da su njeni prenosioci pouzdani. Vidjeti: *Ed-diraje*, (1/240) i *Tevdihul-ahkam*, (2/540).

⁶⁶⁷ Ahmed, (1/429/4081) i Ibn-Ebi-Šejbe, (3/18/11676). Šejh Albani ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 192). Šejh Ahmed Šakir ovu predaju, također, smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Opaske Ahmeda Šakira na El-musned*, (4/137).

⁶⁶⁸ Tirmizi, (1/533/1046) i ocijenio ih je dobrim. Ibn-Madže, (2/31/1572); Ahmed, (2/59/5233); Taberani, (22/62/151); Ibn-Suni, (str. 206-207/584); Ibn-Hibban, (7/376/3110); Taberani u *Ed-dua*, (3/1364-1365/1207), sa isparavnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Sahihul-džamia*, (2/870/4796). Međutim, neki učenjaci smatraju da su ovo riječi Ibn-Omera a ne Poslanika, s.a.v.s. Vidjeti: *Nasbur-raje*, (2/301); *Bulugul-meram*, (str. 103); *Ed-diraje*, (1/241) i *Udžaletur-ragibil-mutemenni*, (2/661-662).

⁶⁶⁹ Najbolje je da ženu u kabur spuštaju muškarci iz uže rodbine (tj. njeni mahremi), po konsenzusu islamskih učenjaka. Vidjeti: *El-mugni*, (2/378).

⁶⁷⁰ Vidjeti: *El-kavaninul-fikhijje*, (str. 74).

⁶⁷¹ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/173).

⁶⁷² Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, (5/455).

⁶⁷³ Ovaj hadis je spomenut sa cjelokupnim izvorima u prvom poglavlju.

⁶⁷⁴ Vidjeti: *Prijevod značenja Kur'ana*, El-Enam, (60) i Ez-Zumer, (42).

naziva smrću, a Poslanik, s.a.v.s., je naredio da čovjek spava na desnoj strani.⁶⁷⁵

Neki pravnici smatraju da će se staviti čerpić ili manji kamen kao jastuk mejitu i da će mu se otkriti lice. Međutim, koliko znamo, u Sunnetu ne postoje validni argumenti koji podupiru ovo mišljenje, a Allah najbolje zna.

Zatim će se sa uspravljenim čerpičima zatvoriti lehd ili sa položenim šekk.

Sunnet je da svako ko je neposredno blizu mezara iz šake tri puta baci zemlju od glave ka stopalima. Ebu-Hurejre kaže: "Poslanik, s.a.v.s., je klanjao dženazu, potom je prišao kaburu i tri puta bacio zemlju iz šake, počevši od glave."⁶⁷⁶ Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske,⁶⁷⁷ malikijske,⁶⁷⁸ šafijske⁶⁷⁹ i hanbelijske⁶⁸⁰ pravne škole.

Nakon toga kabur će se prekriti zemljom. Nije ispravno izdizati kabur više od jednog pedlja. Džabir, r.a., prenosi da je kabur Poslanika, s.a.v.s., bio izvišen otprilike za jedan pedalj.⁶⁸¹ Imran b. Husajn je oporučio da mu se kabur izvisi u visinu za četiri prsta.⁶⁸² Ovo izvišenje se odnosi na sredinu kabura, dok će sa strana padati ka zemlji. Izgledaće, dakle, kao luk

⁶⁷⁵ Buhari, (str. 69/247) i Muslim, (17/29/2710).

⁶⁷⁶ Ibn-Madže, (2/34-35/1587) i Taberani u *El-evsat*, (5/63/4673). Imam Busiri i šejh Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Imam Nevevi je smatrao dobrom. Na njeno pojačavanje ukazali su imam Ševkani i Sanani. Vidjeti: *Misbahuz-zudžadže*, (2/41); *El-medžmua*, (5/257); *Et-telhisul-habir*; (2/692-693); *Subulus-selam*, (2/112); *Es-sejlul-džerrar*, (1/364-365) i *Irvaul-galil*, (3/200-202).

⁶⁷⁷ Vidjeti: *Hašijetu Ibn-Abidin*, (2/236-237).

⁶⁷⁸ Vidjeti: *Et-tadžu vel-iklil*, (2/228).

⁶⁷⁹ Vidjeti: *El-vesit*, (2/389); *El-medžmua*, (5/259) i *Mugnil-muhtadž*, (1/353).

⁶⁸⁰ Vidjeti: *El-mugni*, (2/376); *Eš-šerhul-kebir*, (2/386-387) i *Keššaful-kinaa*, (2/197).

⁶⁸¹ Ibn-Hibban, (14/602/6635) i Bejheki, (3/410/6527). Imam Ibn-Hibban citirani hadis smatra vjerodostojnim. Šejh Albani i Arnaut su ovu predaju ocijenili dobrom, pojačavajući je drugim verzijama. Vidjeti: *Bulugul-meram*, (str. 103); *Ahkamul-dženaiz*, (str. 195) i opaske šejha Arnauta na *El-merasil*, (str. 303) od imama Ebu-Davuda.

⁶⁸² Ibn-Ebi-Šejbe, (3/24-25/11746) i Ibn-Sad, (7/11), sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe*, (2/574).

od strijele. Tako je izgledao kabur Poslanika, s.a.v.s.,⁶⁸³ Ebu-Bekra i Omera.⁶⁸⁴ Alija, r.a., kaže da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Uništi svakog kipa koga vidiš i poravnaj svaki izvišeni kabur.*"⁶⁸⁵ Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske,⁶⁸⁶ malikijske,⁶⁸⁷ šafijske⁶⁸⁸ i hanbelijske⁶⁸⁹ pravne škole. Imam Ševkani ima posebnu studiju u kojoj je nepobitno dokazao zabranu izdizanja kaburova više od jednog pedlja.⁶⁹⁰

Nema smetnje staviti kamen i sl. iznad glave, kako bi se znalo za mezar. Tako je postupio Poslanik, s.a.v.s., kada je umro Osman b. Mezun.⁶⁹¹

Nakon što se mejit ukopa prisutni će mu svako zasebno doviti. Hani, sluga Osmana b. Affana, kaže: "Nakon ukopa Allahov Poslanik, s.a.v.s., stao bi iznad kabura i rekao: '*Tražite oprost za vašeg brata i molite za njegovo učvršćenje jer je sada pitan.*'"⁶⁹²

⁶⁸³ Buhari, (str. 292/1390) i Bejheki, (4/3/6551).

⁶⁸⁴ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/23/11733). Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/694).

⁶⁸⁵ Muslim, (7/33/969); Tirmizi, (1/535/1049); Ebu-Davud, (str. 751/3218); Ahmed, (1/96/741); Tajalisi, (1/95/97) i Ebu-Jala, (1/179/338).

⁶⁸⁶ Vidjeti: *El-ihitjar*, (1/126); *Bedaeus-sanaia*, (2/65); *El-binaje*, (3/257); *El-bahrur-raik*, (2/209); opaske na *Šerhu fethil-kadir*, (2/140) i *Hašijetul-Tahtavi*, (str. 405). Hanefijski pravници dozvoljavaju izvišenje kabura nešto više od jednog pedlja.

⁶⁸⁷ Vidjeti: *El-kavaninul-fikhijje*, (str. 74).

⁶⁸⁸ Vidjeti: *El-umm*, (1/277); *El-vesit*, (2/389); *El-medžmua*, (5/264); *Revdatut-talibin*, (2/136) i *Mugnil-muhtadž*, (1/353).

⁶⁸⁹ Vidjeti: *El-mugni*, (2/380); *Eš-šerhul-kebir*, (2/388); *El-furua*, (2/212); *El-mubdia*, (2/272); *Keššaful-kinaa*, (2/198) i *Eš-šerhul-mumtia*, (5/457).

⁶⁹⁰ Ova studija se zove: *Šerhus-suduri bi tahirimi refeil-kubur*.

⁶⁹¹ Ebu-Davud, (str. 749/3206) i Bejheki, (3/412/6535). Hafiz Askalni i šejh Albani ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/696) i *Sahihu Suneni Ebi-Davud*, (2/301).

⁶⁹² Ebu-Davud, (str. 751/3221); Bezzar, (2/91/445); Abdullah b. Ahmed u *Es-sunne*, (2/598/1425); Ibn-Abdul-Berr, (23/270) i Hakim, (1/526/1372). Hakim, Zehebi i Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Imam Nevevi je ocjenjuje dobrom. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam*, (2/1027-1028); *Sahihul-džamia*, (2/865/4760) i *Sahihus-sunen*, (2/305).

Lijepo je da se odgovarajuća osoba obrati prisutnima kratkim govorom⁶⁹³-da ih podsjeti na smrt, Sudnji dan, polaganje računa itd., jer su to idealni momenti da se shvati stvarnost smrti i rastanak sa ovim svijetom. Tako bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., obraćao svojim ashabima nakon ukopa.⁶⁹⁴

Vrijeme ukopavanja mejita

Budući da je sunnet požuriti sa pripremom i ukopavanjem mejita je dozvoljeno ukopati u bilo koje doba dana ili noći.⁶⁹⁵ Međutim, oko samog ukopa po noći vodi se manji spor među islamskim učenjacima. Prenosi se da je Enes b. Malik rekao: "Ukopavanje po noći je kao ukopavanje po danu."⁶⁹⁶

Ibn-Abbas kaže da je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored kabura i upitao: "*Kada je ukopan ovaj mejit?*" "Sinoć", kazali su. Poslanik upita: "*Zbog čega me niste obavijestili?*" "Ukopali smo ga po noćnoj tami dok si spavao. Ustručavali smo se da te probudimo", rekoše. Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada poreda ashabe u safove i klanjaše mejitu dženazu.⁶⁹⁷ U predaji kod Ibn-Ebi-Šejbe stoji, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ne činite to, već me pozovite na dženazu.*"⁶⁹⁸ Džabir kaže: "Neki ljudi ugledaše vatru na

⁶⁹³ Međutim, ovo podsjećanje ne treba biti u obliku klasičnog predavanja niti džumanske hutbe. Vidjeti: *El-bidau vel-muhdesat*, (str. 370-374) i *Šerhu rijadis-salihin*, (3/113) od Ibn-Usejmina.

⁶⁹⁴ Ahmed, (4/287); Ebu-Davud, (str. 1084/4753); Tajalisi, (2/114-119/789); Abdullah b. Ahmed u *Es-sunne*, (2/603-604/1438); Ibn-Mende, (2/941-944/1064); Abdur-Rezzak, (3/580-582/6737); Taberi u *Džamiul-bejan*, (13/254); Hakim, (1/93-95/107); Ibn-Ebi-Šejbe, (3/57-59/12058) i Adžurri u *Eš-šeria*, (2/190-192/919). Hakim, Zehebi, Ibn-Kajjim, Albani i drugi ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Vidjeti: *Tehzibus-sunen*, (13/63) i *Sahihus-sunen*, (3/165-166).

⁶⁹⁵ Izuzimajući tri zabranjena vremena, o čemu će biti posebnog govora inša-Allah.

⁶⁹⁶ Ibn-Šahin u *En-nasihu vel-mensuh*, (str. 290/321). Vidjeti: *El-musannef*, (3/33/11835) od Ibn-Ebi-Šejbe.

⁶⁹⁷ Buhari, (str. 277/1321) i Muslim, (7/22/954) u skraćenoj verziji.

⁶⁹⁸ Ibn-Ebi-Šejbe u *El-musned*, (El-metalibul-aliye, 3/134-135). Imam Busiri i Ibn-Hadžer ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *Ithaful-hajeretil-mehere*, (3/249).

mezarju i dođoše da vide šta se zbiva. Kada su stigli vidjeli su Poslanika, s.a.v.s., da stoji u kaburu i govori: "*Spustite mi mejita*."⁶⁹⁹

Na osnovu ovoga hadisa Ebu-Davud je naslovio poglavlje: "Ukopavanje tokom noći."⁷⁰⁰ Šejhul-islam Ibn-Kajjim kaže: "Ova vatra je upaljena da bi se njome osvijetlio kabur. Zbog toga je Ebu-Davud jednom poglavlju dao naslov: 'Ukopavanje tokom noći.'"⁷⁰¹ Imam Tahavi je, također, ovim hadisom dokazivao da je ukopavanje tokom noći legitiman postupak.⁷⁰²

U drugom hadisu stoji da je Poslanik, s.a.v.s., ukopao jednog ashaba po noći i da je njegov kabur osvijetlio sa svjetiljkom.⁷⁰³

Također, brojni ashabi su ukopani tokom noći. Tako je učinjeno sa Ebu-Bekrom,⁷⁰⁴ Osmanom b. Affanom,⁷⁰⁵ Ibn-Mesudom...⁷⁰⁶ U jednoj predaji se navodi, da je Aiša, r.a., ukopana tokom noći.⁷⁰⁷ Alija, r.a., ukopao je svoju

⁶⁹⁹ Ebu-Davud, (str. 739/3164); Hakim, (2/375/3318); Tahavi, (1/513); Taberani, (2/182/1743); Bejheki; (4/53/6836) i u *Šuabul-iman*, (1/418/584). Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Imam Nevevi tvrdi da ovaj hadis ispunjava Buharijene i Muslimove kriterije. Međutim, šejh Albani ga smatra slabim. Vidjeti: *El-medžmua*, (5/271) i *Daifu Suneni Ebi-Davud*, (str. 259/3164).

⁷⁰⁰ Vidjeti: *Bezlul-medžhud*, (14/131).

⁷⁰¹ Vidjeti: *Tehzibus-sunen*, (8/308).

⁷⁰² Vidjeti: *Šerhu meanil-asar*, (1/513).

⁷⁰³ Tirmizi, (El-arida, 2/422/1059); Ibn-Madže, (2/23/1542) i Bejheki, (4/55/6849). Imam Tirmizi i šejh Albani ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 180).

⁷⁰⁴ Buhari, (str. 291-292/1387); Ibn-Ebi-Šejbe, (3/33/11828); Abdur-Rezzak, (3/423/6175) i (3/520-521/6552); Tahavi, (1/515) i Bejheki, (3/399/6465). Nema razilaženja među islamskim učenjacima da je Ebu-Bekr ukopan tokom noći. Vidjeti: *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/593).

⁷⁰⁵ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/33/11832); Ibn-Munzir, (5/461/3270); Ibn-Sad, (3/77); Bejheki, (4/31/6702) i Ibn-Šahin, (str. 290). Također, nema razilaženja među islamskim učenjacima da je Osman ukopan tokom noći. Vidjeti: *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/593) i *Tehzibus-sunen*, (8/309).

⁷⁰⁶ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/33/11829) i Ibn-Sad, (3/160). Vidjeti, također: *El-istizkar*, (3/298) i *Tehzibus-sunen*, (8/309).

⁷⁰⁷ Ibn-Munzir, (5/461/3219); Ibn-Sad, (8/80) i Taberani, (23/28-29/71-72), sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Medžmuz-zevid*, (9/228). U ovom smislu se navodi i jedna druga verzija koju bilježi Ibnul-Earabi u *El-muadžemu*, ali je njen lanac prenosilaca potpuno slab. Vidjeti: *Tehzibut-tehzib*, (12/463).

suprugu Fatimu po noći.⁷⁰⁸ Ovo je učinjeno za vrijeme Ebu-Bekra, Omera, Osmana, mnogih učesnika Bedra i drugih ashaba. Međutim, niko nije osudio ovaj Alijin niti posupak drugih ashaba koji su ukopavali mrtve tokom noći.⁷⁰⁹

Hafiz Ibn-Hadžer kaže: "Ovi postupci podrazumijevaju konsenzus ashaba o dozvoli ukopavanja tokom noći."⁷¹⁰ Imam Nevevi tvrdi: "Ukopavanje tokom noći je dozvoljeno po konsenzusu, međutim, bolje je ukopati mejita tokom dana, osim ako postoji neki razlog koji to sprečava."⁷¹¹ Ako je imam Nevevi mislio na konsenzus ashaba o ovom pitanju, onda se to može uzeti u obzir, u protivnom, neki učenjaci smatraju da je ukopavanje tokom noći pokuđeno.

Prenosi se od skupine poznatih tabiina da su dozvoljavali ili su ukopani po noći, kao: Ibrahim en-Nehai,⁷¹² Ibn-Musejib,⁷¹³ Ata b. Ebi-Rebah,⁷¹⁴ Ikrima⁷¹⁵ i drugi. Sufjan es-Sevri je, također, dozvoljavao ukopavanje tokom noći.⁷¹⁶

Ovo mišljenje zastupaju imami četiri pravne škole,⁷¹⁷ i većina islamskih učenjaka iz prvih i kasnijih generacija.⁷¹⁸

⁷⁰⁸ Muslim, (12/63-65/1759); Abdur-Rezzak, (3/521/6554-6556); Ibn-Ebi-Šejbe, (3/33/11825-11826); Ibn-Sad, (8/29); Tahavi, (1/514) i Taberani, (22/398/989).

⁷⁰⁹ Uporediti: Šerhu meanil-asar, (1/514-515); El-medžmua, (5/272) i Tenkihut-tahkik, (2/125) od imama Ibn-Abdul-Hadija.

⁷¹⁰ Vidjeti: Fethul-Bari, (3/208).

⁷¹¹ Vidjeti: El-minhadž, (12/63).

⁷¹² Buhari u Et-tarihul-kebir, (1/333/1052); Ibn-Ebi-Šejbe, (3/33/11836); Ibn-Sad, (6/284) i Ebu-Nuajm u El-hilje, (4/220).

⁷¹³ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/33/11834).

⁷¹⁴ Abdur-Rezzak, (3/520/6548). Vidjeti, također: El-evsat, (5/460); Tehzibus-sunen, (8/309) i El-binaje, (3/261).

⁷¹⁵ Abdur-Rezzak, (3/520/6550) i Ibn-Sad, (2/304).

⁷¹⁶ Ibn-Munzir, (5/460); Ebu-Nuajm, (6/372) i Hatib u Tarihu Bagdad, (9/171). Vidjeti: Tehzibus-sunen, (8/309).

⁷¹⁷ Vidjeti: El-insaf, (2/547).

Hasan el-Basri i Katade smatraju ukopavanje tokom noći pokudenim, osim ako za to postoji prijeka nužda.⁷¹⁹ Ovo mišljenje zasnivaju na hadisu koji prenosi Džabir da je Poslanik, s.a.v.s., ukorio ljude koji su umotali jednog ashaba u kratke kefine i ukopali ga po noći. Nakon što je osudio ovaj postupak, osim u nuždi,⁷²⁰ Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "*Ko bude umotavao svoga brata, ako je u mogućnosti, neka ga umota u lijepe kefine.*"⁷²¹

Vidimo da je Poslanik, s.a.v.s., zabranio ukopavanje po noći iz razloga što su neki ashabi umotali mejita u kratke kefine. To potvrđuju riječi Poslanika, s.a.v.s.: "*Ko bude umotavao svoga brata neka ga umota u lijepe kefine.*"⁷²²

Također, ako se ukopava noću tada će broj ljudi koji klanjaju dženazu biti daleko manji nego tokom dana.⁷²³

Govoreći o zaključku ovog pravnog pitanja, šejhul-islam Ibn-Kajjim kaže: "Ako se da puno pravo mejitu koje mu pripada (propisano umotavanje u kefine, odgovarajući broj klanjača i sl.), dozvoljeno ga je ukopati po noći, u protivnom je zabranjeno."⁷²⁴

Dakle, neophodno je prilikom ukopavanja tokom noći ispuniti prava koja pripadaju mejitu, a Allah najbolje zna.

⁷¹⁹ Vidjeti: *El-istizkar*, (3/297); *Šerhu Sahihil-Buhari*, (3/235-326) od Ibn-Bettala, *El-medžmua*, (5/271-272); *Aridatul-ahvezi*, (2/422); *El-binaje*, (3/261) i *El-minhadž*, (7/10).

⁷¹⁹ Ibn-Ebi-Šejbe, (3/34/11837); Tahavi, (1/513) i Ibn-Munzir, (5/461). Vidjeti: *El-istizkar*, (3/297); *El-medžmua*, (5/271) i *Tehzibus-sunen*, (8/309).

⁷²⁰ Vidjeti: *Sahihul-džamia*, (2/1216/7268).

⁷²¹ Muslim, (7/10/943); Ebu-Davud, (str. 736-737/3184); Ahmed, (3/295/14178); Ibn-Džarud, (str. 244/546); Ibn-Hibban, (7/371/3103); Tahavi, (1/514) i Bejheki, (3/403/6486).

⁷²² Vidjeti: *Fethul-Bari*, (3/208).

⁷²³ Vidjeti: *El-mufhim*, (2/601-602).

⁷²⁴ Vidjeti: *Tehzibus-sunen*, (8/309).

Klanjanje dženaze i ukopavanje mejita u tri zabranjena vremena

Ukbe b. Amir el-Džuheni kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio nam je da klanjamo u tri vremena i da u tim vremenima ukopavamo mrtve: u vrijeme izlaska sunca sve dok ne odskoči, kada se nađe u zenitu sve dok ne prijeđe na drugu stranu i kada se približi horizontu sve dok ne zađe."⁷²⁵

Citirani hadis svojim općim značenjem ukazuje na zabranu dženaze-namaza u tri spomenuta vremena. Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ovako su razumjeli ovu zabranu. Kada je umrla Zejneb bintu Ebi-Seleme donijeli su je na medinsko mezarje nakon sabaha. Ibn-Omer je tada rekao porodici umrle: "Klanjajte sada dženazu-namaz, ili sačekajte da sunce odskoči."⁷²⁶ U drugoj predaji stoji da je Ibn-Omer rekao: "Može se klanjati dženaza-namaz nakon sabaha i ikindije-namaza ako se klanja u prvom vremenu (tj. prije izlaska i zalaska sunca)."⁷²⁷

Jedne prilike je donesen mejit na mezarje u Basri. Sunce je već bilo pocrvenilo i približavalo se zalasku. Ashab Ebu-Berze, nije htio klanjati dženazu-namaz sve dok sunce nije zašlo. Među prisutnima bili su Enes b. Malik i drugi ashabi."⁷²⁸

Imam Hattabi kaže: "Islamski učenjaci se razilaze oko klanjanja dženaze i ukopavanja mejita u ovim vremenima. Većina pravnika smatra da je pokuđeno klanjati dženazu-namaz u njima. To je stav Ibn-Omera, Ataa, En-Nehaija, El-Evzaija, Es-Sevrija, učenjaka hanefijske pravne škole, Ahmeda i Ishaka. Imam Šafija smatra da je dozvoljeno klanjati dženazu i ukopati mejita u bilo koje doba dana ili noći bez iznimke. Međutim,

⁷²⁵ Muslim, (6/94/831); Ebu-Davud, (str. 745/3192); Nesai, (1/188-189/559); Tirmizi, (1/524/1030); Darimi, (1/249/1432); Tajalisi, (2/343/1094); Taberani, (17/289/797) i Ibn-Abdul-Berr, (4/27).

⁷²⁶ Malik, (2/90-91/539); Ibn-Sad, (8/461) i Bejheki, (4/32/6706), sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Ithaful-hajeretil-mehere*, (3/240).

⁷²⁷ Malik, (2/91/540), sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁷²⁸ Bejheki, (4/32/6707). Šejh Albani ovu predaju smatra dobrom. Vidjeti: *Ahkamul-dženaiz*, (str. 166).

mišljenje većine učenjaka je prihvatljivije, jer odgovara hadisu (Ukbe b. Amira).⁷²⁹

Nakon ovih riječi vidi se slabost stava onih učenjaka koji tvrde da je dozvoljeno klanjati dženazu-namaz u ovim vremenima, po konsenzusu pravnika.⁷³⁰

Ovim se završavaju svi propisi vezani za mejita. Što se tiče telkina nakon ukopa, koga praktikuju brojni muslimani, on se smatra uvedenim djelom koga nisu praktikovale odabrane generacije. Hadis kojim se podupire ovo mišljenje je potpuno ništavan o čemu je već bilo govora.

⁷²⁹ Vidjeti: *Muhteseru Suneni Ebi-Davud*, (4/327) od imama Munzirija i *Tenkihut-tahkik*, (1/312) od imamba Zehebija.

⁷³⁰ Vidjeti: *El-minhadž*, (6/95).

POGLAVLJE VII

NAKON DŽENAZE

Nakon dženaze

1. Obilazak i utjeha porodice umrlog

Enes b. Malik kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko utješi (podstakne na strpljivost) svoga brata muslimana u nedaći koja ga zadesi, Allah će ga na Sudnjem danu ogrnuti u zeleni ogrtač na kome će mu zavidjeti ljudi.*"⁷³¹

Lijepo je porodicu umrlog utješiti narednim riječima: "*Allahu pripada ono što je uzeo i dao. Svaka stvar kod Allaha ima svoj određen rok. Strpite se i očekujte nagradu od Allaha!*"⁷³²

إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَلَهُ مَا أُعْطِيَ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى فَاصْبِرْ وَاحْتَسِبْ

"Inne lillahi ma ehaze ve lehu ma eata, ve kullu šejin indehu bi edželin musemma, fasbir vehtesib."

Međutim, ne smeta drugim vlastitim riječima utješiti porodicu umrlog. Burejde b. el-Husejn prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obišao ženu ensarijku kada joj je umro sin jedinac. Podsticao ju je na bogobojaznost i strpljenje.⁷³³

Bitno je naglasiti da je strogo zabranjeno u ovakvoj nedaći, a i općenito, ružno govoriti o Uzvišenom Allahu, jer On ima puno pravo da uzima koga hoće, gdje hoće i kada hoće, a robovi trebaju biti zadovoljni odredbom svoga Gospodara.

⁷³¹ Bejheki u *Šuabul-iman*, (7/13/9282); Hatib u *Et-tarih*, (7/397) i Dejlemlu u *Musnedul-firdevs*, (3/555/5738). Šejh Albani ovu predaju smatra dobrom. Vidjeti: *Irvaul-galil*, (3/217).

⁷³² Buhari, (str. 270/1284) i Muslim, (6/188/923).

⁷³³ Ibn-Madže, (2/45/1624) i Hakim, (1/540/1416). Imam Hakim i Zehebi ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Imam Hejsemi ovu predaju pripisuju Bezzaru i kaže da su njeni prenosioci pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevid*, (3/8).

2. Priprema hrane za porodicu umrlog

Sunnet je pripremiti hranu za porodicu umrlog. Abdullah b. Džafer kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Pripremite hranu za Džaferovu porodicu. Snašla ih je nevolja.*"⁷³⁴ Na osnovu ovoga hadisa imam Ebu-Davud je naslovio poglavlje: "Priprema hrane za obitelj umrlog."⁷³⁵ Imam Ibn-Madže je naslovio cjelinu: "Hrana koja se šalje porodici umrlog."⁷³⁶ Imam Bejheki je jednom poglavlju dao naslov: "Šta se priprema od hrane za porodicu umrlog."⁷³⁷ Dakle, lijepo je pripremiti hranu, a pogrdan je običaj odlaziti na ručak porodici umrlog. Takav postupak je kontradiktoran sa vjerodostojnom praksom Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Veliki hanefijski pravnik Ibn-Hummam kaže: "Pokuđeno je ići na obrok porodici umrlog, jer se gozba priprema u veselju a ne u žalosti. Ovakva gozba je ružna novotarija."⁷³⁸ Slično ovome rekao je hanefijski hadiski stručnjak Seharenfuri.⁷³⁹ Imam Ibn-Abidin, nakon što je potvrdio da je sunnet pripremanje hrane za porodicu umrlog, kaže: "To je dobročinstvo i poštovanje porodice umrlog. Treba ih uporno nagovarati da jedu, jer će njihova tijela usljed žalosti klonuti."⁷⁴⁰ Imam Zerkeši kaže: "Pohvalno je pripremiti hranu porodici umrlog, a njima nije dozvoljeno pripremati hranu drugima."⁷⁴¹ Poznati ashab Džerir b. Abdullah el-Bedželi kaže: "Smatrali smo iskupljanje svijeta kod porodice umrlog i pripremu hrane

⁷³⁴ Ebu-Davud, (str. 733/3132); Tirmizi, (1/510/998); Darekutni, (2/73/1861); Ahmed, (1/205/1751); Humejdi, (1/247/537); Ebu-Jala, (6/38/6768); Hakim, (1/527/1377) i Šafija u *El-musned*, (str. 361). Imam Hakim, Zehebi i Ibn-Seken ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, (2/704) i *Ahkamul-dženaiz*, (str. 211).

⁷³⁵ Vidjeti: *Bezlul-medžhud*, (14/99).

⁷³⁶ Vidjeti: *Sunenu Ibni-Madže*, (2/47).

⁷³⁷ Vidjeti: *Es-sunenul-kubra*, (4/61).

⁷³⁸ Vidjeti: *Šerhu fethil-kadir*, (2/142).

⁷³⁹ Vidjeti: *Bezlul-medžhud*, (14/99).

⁷⁴⁰ Vidjeti: *Hašijetu Ibni-Abidin*, (2/240).

⁷⁴¹ Vidjeti: *Šerhuz-Zerkeši*, (2/357-358).

naricanjem."⁷⁴² Allahov Poslanik, s.a.v.s., strogo je zabranio naricanje. Islamski učenjaci su složni da je naricanje haram.⁷⁴³

3. Da li je dozvoljeno učenje Kur'ana na mezaru

Učenje Kur'ana je djelo kojim se čovjek približava svome Gospodaru. Svako djelo kojim se želi nagrada od Uzvišenog Allaha mora ispunjavati dva uvjeta:

Prvo: da se čini sa iskrenom namjerom i

Drugo: da se čini na način koga je praktikovao, Poslanik, s.a.v.s.

Ako se razmisli o drugom uvjetu, zapaziće se da je zabranjeno činiti nešto od obredoslovlja, osim ako postoji vjerski validan dokaz za činjenje dotičnog djela.⁷⁴⁴ U protivnom, ljudi bi po vlastitim željama izmišljali obredoslovlja i udaljavali se od izvornog islama. Što se tiče učenja Kur'ana na mezarjima, u Sunnetu se navodi nekoliko hadisa koji ukazuju na legitimnost ovoga postupka. Međutim, svi ovi hadisi su ništavni i ne vrijede kao dokaz.

❖ Ebu-Bekr kaže, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko posjeti mezare svojih roditelja petkom i prouči suru Jasin, biće mu oprošteno.*"⁷⁴⁵

⁷⁴² Ibn-Madže, (2/48/1635). Imam Ibn-Hummam, Ali Kari, Seharenfuri, Mubarekfuri i Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Šerhu fethil-kadir*, (2/142); *Tuhfetul-ahvezi*, (4/38); *Bezlul-medžhud*, (14/99) i *Sahihu Suneni Ibni-Madže*, (2/48).

⁷⁴³ Vidjeti: *Et-temhid*, (17/284); *El-istizkar*, (3/312); *El-minhadž*, (6/197); *El-medžmua*, (5/281) i *El-iknaa fi mesailil-idžma*, (2/600).

⁷⁴⁴ Vidjeti: *Medžmuatul-fetava*, (29/17).

⁷⁴⁵ Ibn-Adi u *El-kamil*, (5/151) i Ibn-Dževzi u *El-mevduat*, (Et-tertib, str. 307/1108). Nakon što je zabilježio citiranu predaju Ibn-Adi kaže: "Ovaj hadis je potpuno ništavan (batil)." Imam Ibn-Dževzi, Zehebi, Ševkani i Albani ovu predaju smatraju apokrifnom. Vidjeti: *Mizanul-iatidal*, (5/316); *El-feva'idul-medžmua*, (str. 271/202); *Fejdu'l-kadir*, (6/173-174) i *Es-silsiletud-daife*, (1/66/50). U lancu prenosilaca ove predaje ima Amr b. Zijad es-Sevbani koga Darekutni i drugi hadiski eksperti smatraju lažovom. Vidjeti: *Ed-duafau vel-metrukin*, (str. 346/391) od Darekutnija, *El-mugni fid-duafa*, (2/145/4659) i *Lisanul-mizan*, (4/364/1068).

❖ Ebu-Umame kaže: "Kada je Ummu-Kulsum, kćerka Allahovog Poslanika, s.a.v.s., stavljena u kabur, Vjerovjesnik, s.a.v.s., je proučio sljedeći ajet⁷⁴⁶: **'Od zemlje vas stvaramo i u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas ponovo proživiti.'**"⁷⁴⁷

Pored svoje ništavnosti ovaj hadis nije validan dokaz za učenje Kur'ana na kaburu, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., (pod pretpostavkom validnosti ovoga hadisa) proučio jedan ajet da ljude podsjeti na povratak Allahu, a nije došao na kabur izričito radi učenja Kur'ana. Vidimo da je Poslanik, s.a.v.s., proučio ovaj ajet neposredno nakon ukopa. Možda je to učinio obraćajući se ashabima što je običavao činiti nakon ukopa. Ako bi čovjek u tom slučaju proučio ajet, dva ili više, obraćajući se prisutnima da ih podsjeti na smrt i proživljenje, u tome nema smetnje, jer se takav postupak ne smatra klasičnim učenjem Kur'ana na kaburu, a Allah najbolje zna.

Imam Ahmed, koji je zabilježio ovaj hadis, nije prihvatio rad po njemu. Abdullah sin imama Ahmeda kaže: "Pitao sam babu o čovjeku koji nosi Kur'an na kabur da uči mrtvima?" Rekao je: "To je novotarija." Abdullah ponovo upita: "Ako pamti nešto od Kur'ana, da li će učiti?" "Neće, već će poselamiti mrtve i činiti im dovu,"⁷⁴⁸ odgovori imam Ahmed. Također, citirani hadis, po mišljenju imama Ahmeda, ne ukazuje na učenje Kur'ana

⁷⁴⁶ Prijevod značenja Kur'ana, Taha, (55).

⁷⁴⁷ Ahmed, (5/254/22241); Hakim, (2/411/3433) i Bejheki, (3/409/6517). Hafiz Zehebi kaže: "Imam Hakim je prešutio ovaj hadis, a on je ništavan, jer u njegovom lancu prenosilaca ima Ali b. Jazid koji je potpuno nepouzdan. Vidjeti: *Telhisul-mustedrek*, (2/411). Šejh Albani ovu predaju smatra ništavnom. Hafiz Hejsemi i Askalani je smatraju slabom. Vidjeti: *Medžmeuz-zevid*, (3/43); *Et-telhisul-habir*, (2/691) i *Fethul-gafur*, (str. 42). U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima Ubejdullah b. Zahr koji prenosi od Alije b. Jezida. Imam Darekutni kaže: "Ubejdullah b. Zahr prenosi lažni hadiski primjerak od Alije b. Jezida." Vidjeti: *El-duafau vel-metrukin*, (str. 336/327) od Darekutnija. Ibn-Hibban za njega tvrdi da prenosi lažne hadise. Vidjeti: *El-medžruhin*, (2/62). Ako u lancu prenosilaca jednog hadisa ima jedan potpuno nepouzdan prenosilac (Ali b. Jezid) i drugi za koga je rečeno da prenosi lažne hadise (Ubejdullah b. Zahr, a naročito od Alije b. Jezida), shodno hadiskoj terminologiji, takav se hadis smatra apokrifnim.

⁷⁴⁸ Vidjeti: *El-mesail*, (str. 145/544).

na kaburu, jer kada je pitan o ovom postupku rekao je: "Ne znam hadis o tome."⁷⁴⁹

❖ Alija, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ko prođe pored mezarja i prouči suru Kul huvallahu ehad jedanaest puta, zatim to pokloni mrtvima, dobiće nagradu shodno broju mrtvih u mezarju.*"⁷⁵⁰

❖ Alija, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Svaki vjernik i vjernica koji prouče Ajetul-kursiju, zatim te sevabe poklone mrtvima, Allah će zbog toga osvijetliti sve mezare na zemaljskoj kugli i proširiti ih od istoka do zapada, a njemu će dati desetorostruku nagradu shodno broju meleka i upisaće mu nagradu sedamdeset šehida.*"⁷⁵¹ Pored apokrifnog lanca prenosilaca sam kontekst ovoga hadisa je veoma čudan i ništavan. Uz to, ova predaja ne ukazuje da se radi o učenju na kaburu već općenitom učenju Kur'ana mrtvima.

❖ Prenosi se od Ibn-Omera, r.a., da je oporučio da mu se nakon ukopa iznad glave prouči početak i kraj sure El-Bekare.⁷⁵² Ova predaja kada bi

⁷⁴⁹ Vidjeti: *Fethul-gafur*, (str. 39).

⁷⁵⁰ Hallal u *El-kiraetu indel-kabur*, (2/201 ق). Preuzeto iz djela *Ahkamul-dženaiz*, (str. 245). Imam Adžluni kaže da ovu predaju bilježi imam Rafi u *Et-tarih*. Vidjeti: *Kešful-hafa*, (2/371). U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima Abdullah b. Ahmed, b. Amir. Imam Zehebi kaže da je Abdullah ili njegov otac Ahmed, izmislio (manju) zbirku hadisa preko Alije, r.a. Vidjeti: *Mizanul-iatidal*, (4/59). Dakle, svi hadisi koje prenosi Abdullah od svoga oca do Alije, r.a., lažni su i nije dozvoljeno dokazati ovim predajama. Ibn-Dževzi kaže: "Prenosi lažnu zbirku hadisa od ehlul-bejta." Vidjeti: *Ed-duafau vel-metrukin*, (2/115).

⁷⁵¹ Dejlemi u *Musnedu-firdevs*, (4/28/6086). U ovome lancu prenosilaca ima Alija b. Osman b. Hattab Magribi, koji je pokvareni lažov i kao i njegov otac Osman od koga prenosi ovaj hadis. Vidjeti: *Mizanul-iatidal*, (5/174) i (8/160). Vidjeti, također: *Fethul-gafur*, (str.45)

⁷⁵² Ibn-Mein u *Et-tarih*, (4/449/5238); Taberani, (19/220/491) i Bejheki, (4/56/6860). U lancu prenosilaca ove predaje ima Abdur-Rahman b. el-Ledžladž čija je biografiju anonimna. Niko od hadiskih stručnjaka Abdur-Rahmana ne smatra pouzdanim, osim Ibn-Hibbana koji je poznat po ocjenjivanju nepoznatih prenosilaca povjerljivim. Vidjeti: *Es-sikat*, (7/90/9144); *Et-tarihul-kebir*, (5/335); *Tehzibul-kemal*, (17/332) i *Mizanul-iatidal*, (4/305). Hafiz Askalani kaže da se njegove predaje ne prihvataju, osim ako se isti hadisi prenose drugim putevima. Vidjeti: *Takribut-tehzib*, (1/28) i (1/459). Međutim, ova predaja nema drugih verzija koje bi je mogle pojačati.

bila ispravna ukazivala bi na učenje Kur'ana na kaburu neposredno nakon ukopa a ne općenito.

❖ Poznati tabiin Eš-Šabi kaže: "Medinjani (ensarije) bi učili Kur'an svojim mrtvima na kaburu."⁷⁵³

Vidimo da su svi hadisi koji govore o učenju Kur'ana na kaburu lažni ili potpuno ništavni, a predaje koje se pripisuju ašhabima nisu vjerodostojne. Odgovorno tvrdimo da učenje Kur'ana na kaburu nije bio običaj prvih najboljih generacija.⁷⁵⁴ Njihova praksa je prenesena u brojnim zbirkama kao: "El-musannef" djelo Ibn-Ebi-Šejbe, "El-musannef" djelo Abdur-Rezzaka, "El-evsat" djelo imama Ibn-Munzira, "Es-sunenu-kubra" djelo imama Bejhekija, "El-muhalla" djelo Ibn-Hazma. Međutim, nigdje se ne navodi (osim dvije citirane predaje), da su učili Kur'an mrtvima na kaburu. Kur'an je objava i uputa samo živima, a nakon smrti prestaje pisanje dobrih djela osim onoga što je potvrđeno vjerski validnim argumentima. Sve što nisu praktikovali ašhabi i tabiini ne smatra se vjerom, bez obzira što to ljudi smatraju lijepim. Ibn-Kajjim kaže: "Nije bio Poslanikov, s.a.v.s., običaj učiti Kur'an na kaburu. To je ružna novotarija."⁷⁵⁵

S druge strane, u Sunnetu se navode hadisi koji ukazuju da kabur nije mjesto za učenje Kur'ana. Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Ne činite od svojih kuća mezarja. Šejtan, uistinu, bježi od kuće u kojoj se uči sura El-Bekare.*"⁷⁵⁶ U citiranom hadisu, Poslanik, s.a.v.s.,

⁷⁵³ Hallal u *El-kiraetu indel-kabur*, (str.8). Preuzeto iz djela *Fethul-gafur*, (str.46). Istim putem ovaj hadis bilježi Ibn-Ebi-Šejbe, (2/445/10848), ali spominje samo učenje Kur'ana, ne spominje kabur.

U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima Mudžalid b. Seid el-Hemdani koji je nepouzdan kod hadiskih stručnjaka. Vidjeti: *El-medžruhin*, (3/10); *Tehzibul-kemal*, (27/221-221) i *Takribut-tehzib*, (2/237).

⁷⁵⁴ Vidjeti: *Iktidaus-siratil-mustekim*, (2/264) od šejhu-islama Ibn-Tejmije.

⁷⁵⁵ Vidjeti: *Zadul-mead*, (1/422).

⁷⁵⁶ Muslim, (6/57/780); Tirmizi, (3/152/2877); Ahmed, (2/284/7808); Nesai u *Ameul-jevm*, (str. 535/965); Ibn-Hibban, (3/62/783); Begavi, (4/455-456/1192) i Bejheki u *Šuabul-iman*, (2/454/2381).

zabranjuje da se od kuća prave mezarja i ukazuje da su kuće mjesta za učenje Kurana, što znači da se na mazarjima ne uči Kur'an.

4. Propis hodanja između mezarja u obući

Obaveza je svih vjernika da lijepo postupaju sa mrtvim muslimanima i da čuvaju njihovu nepovredivost. Jedan od načina kojim se iskazuje poštovanje prema mrtvim muslimanima je izuvanje obuće prilikom hodanja kroz mezarje.

Bešir b. el-Hasasije kaže, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio jednog čovjeka koji hoda kroz mezarje u papučama, pa mu je rekao: "*Teško ti se, izuj svoje papuče*", i to je ponovio dva ili tri puta. Kada je čuo ovaj ukor od Poslanika, s.a.v.s., izuo je svoje papuče i bacio ih.⁷⁵⁷

Poznati hadiski stručnjak Abdur-Rahman b. Mehdi kaže: "Bio sam sa Abdullahom b. Osmanom na dženazi. Kada smo prišli mezarju citirao sam mu ovaj hadis, (tj. hadis koji prenosi Bešir b. el-Hasasije), pa je rekao: 'To je lijep hadis', potom je izuo svoje papuče i hodao bos kroz mezarje."⁷⁵⁸

Imam Ahmed je naređivao skidanje papuča prilikom hodanja kroz mezarje. Jedne prilike je vidio svoga komšiju koji hoda u papučama kroz mezarje, pa ga je oštro pogledao koreći time njegov postupak.⁷⁵⁹

⁷⁵⁷ Nesai, (2/71/2047); Ebu-Davud, (str. 753/3230); Ibn-Madže, (2/35-36/1590); Ibn-Ebi-Šejbe, (3/68/12141); Ahmed, (5/224/22003); Tajalisi, (2/446-447/1220); Buhari u *El-edebul-mufred*, (str. 289-290/775); Tahavi, (1/510); Taberani, (2/43/1230); Ibn-Ebi-Asim u *El-ahadu vel-mesani*, (3/270/1651); Ibn-Hibban, (7/441-442/3170); Bejheki, (4/80/7008); Ibn-Hazm, (5/137) i Hakim, (1/529/1381). Imam Hakim, Zehebi i Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Imam Ahmed i Nevevi ovaj hadis smatraju dobrim. Vidjeti: *El-mugni*, (2/424); *El-medžmua*, (5/288); *Tehzibus-sunen*, (9/37); *Irvaul-galil*, (3/211); *Sahihul-džamia*, (2/1310) i *Udžaletur-ragibil-mutemenni*, (1/453). Ibn-Kajjim tvrdi da niko od islamskih učenjaka nije prigovorio ovome hadisu. Vidjeti: *Tehzibus-sunen*, (9/38).

⁷⁵⁸ Vidjeti: *El-ihsan*, (7/442) od imama Ibn-Belbana.

⁷⁵⁹ Vidjeti: *El-mesail*, (str. 143-144/533-534) od Abdullaha, *Et-temhid*, (21/80) i *Sijeru ealamin-nubela*, (11/298).

Hafiz Ibn-Hadžer kaže: "Hadis koga prenosi Bešir b. el-Hasasije aludira da je pokuđeno hodati kroz mezarje u papučama (tj. u obući)."⁷⁶⁰ Imam Ševkani, nakon što je spomenuo hadis koji prenosi Bešir b. el-Hasasije, kaže: "Citirani hadis ukazuje na zabranu hodanja kroz mezarje u papučama."⁷⁶¹

Međutim, većina islamskih učenjaka⁷⁶² smatra da je dozvoljeno hodati u obući kroz mezarja. Ovaj stav zasnivaju na hadisu koga prenosi Enes b. Malik a u kome Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "*Kada mejita spuste u kabur, on čuje udaranje papuča onih koji odlaze nakon ukopa.*"⁷⁶³ Slično se prenosi od Ebu-Hurejre.⁷⁶⁴

U citiranom hadisu nije jasno naznačeno da se radi o hodanju kroz mezarja. Poslanik, s.a.v.s., ovim hadisom je, ustvari, želio ukazati da mrtav čovjek čuje u iznimnim vremenima, dok hadis koga prenosi Bešir jasno ukazuje na zabranu ovoga postupka.⁷⁶⁵

Ako kažemo da se drugi hadis odnosi na one koji hodaju u papučama izvan mezarja, negirali bismo prividnu oprečnost između ova dva hadisa.⁷⁶⁶ Nije ispravno odbacivati rad po jasnim i vjerodostojnim hadisima, koristeći nejasne predaje koje mogu imati višestruka značenja.

Neki učenjaci tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., osudio postupak onoga čovjeka, jer je na njegovim papučama bilo nečistoće.⁷⁶⁷ Međutim, ovo mišljenje je neophodno argumentovati vjerodostojnom predajom, jer puke pretpostavke nisu validni argumenti. Stoga je Ibn-Hazm na veoma oštar i

⁷⁶⁰ Vidjeti: *Fethul-Bari*, (3/206).

⁷⁶¹ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/88).

⁷⁶² Vidjeti: *Šerhul-meani*, (1/510); *Et-temhid*, (21/79); *Es-sunenul-kubra*, (4/80); *Šerhus-sunne*, (5/413-414); *El-medžmua*, (5/288) i *Tenkihut-tahkik*, (1/319) od imama Zehebija.

⁷⁶³ Buhari, (str. 289/1374) i Muslim, (17/171/2870).

⁷⁶⁴ Vidjeti: *Muhtesaru zevaidil-Bezzar*, (1/365/597). Hafiz Ibn-Hadžer ovu verziju smatra dobrom.

⁷⁶⁵ Vidjeti: *Tehzibus-sunen*, (9/38) i *Fethul-Bari*, (3/206).

⁷⁶⁶ Vidjeti: *Nejlul-evtar*, (4/88).

⁷⁶⁷ Vidjeti: *Šerhul-meani*, (1/510) i *El-medžmua*, (5/288).

dosta grub način osudio ovaj stav, kazavši da je to iznošenje neistine na Poslanika, s.a.v.s., i pripisivanje Vjerovjesniku, s.a.v.s., ono što nije rekao.⁷⁶⁸

Šejhul-islam Ibn-Kajjim je na izrazito lijep način odgovorio i pobio ovo neosnovano tumačenje hadisa.⁷⁶⁹

Dakle, nije ispravno hodati u obući kroz mezarje već treba skinuti obuću iz poštovanja prema mrtvim muslimanima. Međutim, ako su u jednom mezarju izgrađeni posebni putevi ili staze za pješake, koji su malo udaljeni od mezara, nema smetnje hodati u obući, jer se ne smatra koraćanjem kroz same mezare. Također, ako postoji razlog koji znatno otežava hodaće bez obuće, kao što su: snijeg, kiša, blato, trnje i sl., nema smetnje hodati kroz mezarje u obući, a Allah najbolje zna.

5. Propisi posjećivanja mezarja

Da bi vjernik ustrajao na istini i pravom putu neophodno je da se prisjeća smrti i povratka Uzvišenom Allahu. Posjećivanje mezarja predstavlja najupečatljiviji način podsjećanja na smrt u čiju neminovnost ne sumnja razumom obdareno stvorenje.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., obrazlažući osnovnu korist od posjećivanja mezarja, kaže: "*Posjećujte mezarje, jer vas podsjećaju na smrt.*"⁷⁷⁰

Kada se dođe do mezarja proučiće se sljedeća dova: "Neka je Allahov mir na stanovnike ovih mezarja, vjernike i muslimane od njih. Mi ćemo se

⁷⁶⁸ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/137).

⁷⁶⁹ Vidjeti: *Tehzibus-sunen*, (9/37).

⁷⁷⁰ Muslim, (7/40-41/976); Ibn-Ebi-Šejbe, (3/30/11805); Ebu-Davud, (str. 754/3234); Ibn-Madže, (2/37/1594); Ibn-Hibban, (7/440-441/3169) i Begavi, (5/463/1554).

vama, ako Bog da, pridružiti. Molim Allaha za svako dobro nama i vama."⁷⁷¹

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لِلْآحِقُونَ أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا
وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ.

"Es-selamu alejkum ehled-dijari minel-muminine vel-muslimine, ve inna inša-Allahu lelahikun, eselullahe lena ve lekumul-afije." Citirana dova ima razne, proširene i skraćene verzije.

6. Šta je zabranjeno činiti na mezarju

Prvo: Na mezarju je zabranjeno sagraditi džamiju.

Ebu-Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Allah prokleo židove i kršćane, uzeli su mezarja svojih poslanika bogomoljama.*"⁷⁷² U drugoj verziji ovoga hadisa stoji: "*Oni prije vas su uzimali mezarja svojih vjerovjesnika džamijama. Vi ne činite tako! Ne uzimajte mezarja za džamije, ja vam to zabranjujem.*"⁷⁷³

Drugo: Zabranjeno je pisati po mezaru, graditi bilo šta na njemu, sjediti ili klanjati na mezaru i učiniti da mezar bude između klanjača i kible.

Džabir, r.a., kaže: "Zabranio je Poslanik, s.a.v.s., da se piše po mezaru i gradi na njemu."⁷⁷⁴ Ibn-Abbas prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

⁷⁷¹ Muslim, (7/40/975); Nesai, (2/70/2039); Ibn-Madže, (2/30/1569); Abdur-Rezzak, (3/576/6722); Ahmed, (5/359/23089); Taberani, (4/56/3618); Ibn-Hallal u *Es-sunne*, (3/606/1080) i Abdullah b. Ahmed u *Es-sunne*, (1/309/603).

⁷⁷² Buhari, (str. 292/1390) i Muslim, (5/11/530).

⁷⁷³ Muslim, (5/12/532); Ibn-Ebi-Šejbe, (2/152/7545); Taberani, (2/168/1686); Ibn-Sad, (2/240); Ibn-Hazm, (4/30) i Bejheki, (6/328/11123).

⁷⁷⁴ Tirmizi, (Et-tuhfe, 4/107/1052). Imam Tirmizi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Sahih-us-sunen*, 1/537; *Sahihul-džamia*, (2/1155/6843) i *Irvaul-galil*, 3/207-208. Vidjeti također: *El-medhal*, 2/272 od Ibn-Hadždža.

rekao: "Ne klanjajte prema mezarju i ne klanjajte na mezaru."⁷⁷⁵ Ebu-Seid el-Hudri, r.a., kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., zabranio da se gradi na mezarjima, sjedi ili klanja na njima.⁷⁷⁶ Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da neko od vas sjedne na žeravicu i progori svoju odjeću do kože, bolje mu je nego da sjedne na mezar."⁷⁷⁷ Ebu-Mersed el-Ganevi kaže, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ne sjedite na mezarjima i ne klanjajte prema njima."⁷⁷⁸

Treće: U mezarju je zabranjeno obavljati fiziološke potrebe (malu i veliku nuždu).

Ukbe b. Amir prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nema razlike obaviti nuždu na mezarju ili je obaviti nasred pijace."⁷⁷⁹ Sulejm b. Umejr je prolazio sa skupinom svojih prijatelja pored mezarja, a imao je silnu potrebu za nuždom, pa su mu rekli: "Sidi u ovo mezarje i obavi nuždu u neku rupu." Sulejm tada zaplaka i reče: "Slavljen neka je Allah! Tako mi Allaha, stidim se mrtvih kao i živih."⁷⁸⁰ Imam El-Eameš je rekao: "Jedan Šamija je pustio vjetar nad mezarom Husejna b. Alije b. Ebi-Taliba, pa se istog momenta ogubao."⁷⁸¹

⁷⁷⁵ Taberani, (11/376/12051). Šejh Albani ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Es-silsiletu-sahiha*, (3/13/1016) i *Sahihul-džamia*, (2/1227/7348).

⁷⁷⁶ Ebu-Jala, (1/440/1016). Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevid*, (3/61). Šejh Albani je smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Tahzirus-sadžid*, (str. 22) i *Sahihul-džamia*, (2/1155/6841).

⁷⁷⁷ Muslim, (7/34/971); Ebu-Davud, (str. 753/3228); Ibn-Madže, (2/35/1588); Tahavi, (1/516); Ahmed, (2/311/8093); Tajalisi, (4/276/2668); Ibn-Hazm, (5/135) i Begavi, (5/409/1519). Citirani hadis ima nekoliko verzija. Vidjeti: *Sahihul-džamia*, (2/898-900/5035, 5038 i 5042).

⁷⁷⁸ Muslim, (7/34/972); Ibn-Huzejme, (2/7-8/793); Ebu-Davud, (str. 753/3229); Tirmizi, (1/535-536/1050) i Abd b. Humejd, (1/379/472).

⁷⁷⁹ Ibn-Madže, (2/35/1589) i Dejlami u *Musnedul-firdevs*, (5/173/7866). Imam Busiri i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Ithaful-hajeretil-mehere*, (3/296); *Misbahuz-zudžadže*, (2/41); *Irvaul-galil*, (1/102/63) i *Sahihul-džamia*, (2/899/5038). Imam Munziri je smatra dobrom. Vidjeti: *Sahihut-tergib*, (3/406).

⁷⁸⁰ Vidjeti: *Er-ruh*, (str.58-59) od Ibn-Kajjima.

⁷⁸¹ Dineveri u *El-mudžalese*, (1/213/446). Slično ovome bilježi Taberani, (3/120/2860). Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevid*, (9/197).

Četvrto: Zabranjeno je prinostiti žrtve kod mezarja.

Enes b. Malik, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*U islamu nema prinošenja žrtve na mezarju.*"⁷⁸²

Peto: Kružiti (tavafiti) oko mezara.

Tavaf je obred koji se čini izričito oko Kabe. Onaj ko tavafi oko mezara, čineći ibadet Allahu počinio je veliki širk, koga Allah neće oprostiti.

Šesto: Zabranjeno je od mrtvih tražiti bilo kakvu pomoć.

Tražiti bilo šta od mrtvog, preko njega se približavati Allahu, smatrati da mrtvi može koristiti ili odkloniti štetu, tretira se velikim širkom. Što se tiče predaje u kojoj se Poslaniku, s.a.v.s., pripisuje da je rekao: "*Kada vas snađe kakva nevolja obratite se mrtvima,*" ona je apokrifna po konsenzusu hadiskih stručnjaka.⁷⁸³

⁷⁸² Ebu-Davud, (str. 752/3222); Ahmed, (3/197/13055); Ibn-Hibban, (7/415-416/3146); Abd b. Humejd, (2/257/1251) i Bejheki, (4/57/6861). Šejh Albani ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu-mevaridiz-zeman*, (1/328/738); *Sahihul-džamia*, (2/1252/7535) i *Miškatul-mesabih*, (2/888/2947). U vezi s komentarom ovoga hadisa vidjeti: *Avnul-mabud*, (9/30-31) i *Bezul-medžhud*, (14/190-191).

⁷⁸³ Vidjeti: *El-furkan*, (str. 119) od šejhul-islama Ibn-Tejmije.

Neki neosnovani postupci vezani za dženazu⁷⁸⁴

Na ovom mjestu spomenućemo samo najizrazitije nepravilnosti koje se čine na prostorima Balkana. Što se tiče općih nepravilnosti koje se čine na dženazi u mnogim muslimanskim zemljama, one su, dakako, brojnije od spomenutih. Neke od ovih nepravilnosti nisu navedene u spomenutim izvorima, pa smo ih označili riječju "autor" koja stoji u zagradi na kraju dotičnog citata.

1. Oglašavanje smrti putem razglasnih uređaja na munari.
2. Učenje tzv. "Salle". (Autor)
3. Udaranje po obrazima, cijepanje odjeće i naricanje za umrlim.
4. Učenje El-Fatihe kada se čuje da je neko preselio.
5. Obavezno iskazivanje saučešća riječima: "Budi te živi za vašeg mejta." (Autor)
6. Prihvatanje mejitovih grijeha sa ili bez naknade.⁷⁸⁵ (Autor)
7. Učenje Kur'ana mrtvom neposredno nakon smrti.
8. Organizovanje posebnih medžlisa da bi se mrtvom proučila hatma prije ukopa.
9. Stavljanje glogovog drveta na četiri kućna ugla nakon smrti staratelja. (Autor)

⁷⁸⁴ Vidjeti: *El-muhalla*, (5/178); *El-baisu ala inkaril-bida*, str. (114); *El-medžmua*, (5/258, 266, 272-273); *El-havadisul vel-bida*, (str. 177-178); *El-ezkar*, (str. 149-150); *Fetava ve mesailu Ibni-Salah*, (1/260); *El-iatisam*, (2/103); *Medžmuatul-fetava*, (24/294) i (31/45); *Iktidaus-siratil-mustekim*, (2/166); *Zadul-mead*, (1/413); *Šerhul-akidetit-Tahavijje*, (2/672) i (2/675-676); *El-medhal*, (3/240, 246, 272-273, 276, 277); *Tenbihul-gafilin*, (str. 387-394); *El-emru bil-itiba*, str. (251-255); *Es-sunenu vel-mubtadeat*, str. (110-112); *El-bidau vel-muhdesat*, str. (299, 318, 346-375); *Fetaval-ledžnetid-daime*, (7/38-39, 48-49, 73, 8/431-432); *Fetava islamijje*, (1/299-300, 309-310); *Eš-šerhul-mumtia*, (5/310-313, 448); *Tashihud-dua*, (str. 490-504); *Ahkamul-dženaiz*, (str. 312-329); *El-ibdaul fi medaril-ibtida*, (str. 218, 222); *Mevsuatul-menahiš-šeraijje*, (2/19); *E'teberuk envauhu ve ahkamuhu*, (str. 324-325, 329) i *Medžmuatul-fetavaš-šerijje*, (5/121-122).

⁷⁸⁵ Ovo je kršćanski običaj nekih balkanskih muslimana kada plate jednom ili skupini drugih muslimana da prihvate grijeh njihovih bližnjih kada presele.

10. Da porodica umrlog ne jede sve do završetka ukopa.
11. Ostavljanje posude napunjene vodom u blizini mejita, smatrajući da duša kada izađe ožedni, te da se napije iz te posude.
12. Ostavljanje kruha i posude napunjene vodom tri ili više dana na mjestu kupanja mejita.
13. Zabranjivati da se hoda po prostorijama koje su iznad mejita. (Autor)
14. Palenje vanjskih svjetiljki 2-3 sedmice nakon smrti mejita. (Autor)
15. Stavljanje tesbiha na stomak muškog mejita. (Autor)
16. Odgađanje ukopa zbog odsutnosti nekoga od rodbine.
17. Posebni zikrovi prilikom kupanja mejita.
18. Stavljanje pamučne vate u usta, nos i analni otvor mejita.⁷⁸⁶
19. Prenošnje mejita radi ukopavanja u rodnom kraju.
20. Umotavanje mejita u skupocjene kefine.
21. Umotavanje mejita u kefine na kojima su ispisani određeni ajeti ili sure.
22. Prekrivanje mejita zelenim platnom na kome je ispisana Ajetul-kursija ili nešto iz Kur'ana, iako dotično platno biva ostranjeno neposredno prije ukopa.
23. Smatranje da se mrtvi posjećuju, ponose i međusobno hvališu svojim kefinima i ismijavaju onoga ko ima skromnije kefine.
24. Smatranje da je tijelo dobrog mejita lagahno a lošeg teško.
25. Vjerovanje da ako mejit prilikom iznošenja dotakne zidove ili vrata, da se u toj kući nastanjuju strašila. (Autor)
26. Spuštanje desne ruku kada se predaje selam na desnu, a lijeve kada se predaje selam na lijevu stranu. (Autor)
27. Nošenje dženaze uspojenim tempom.
28. Stvaranje velike gužve oko tabuta s ciljem nošenja mejita.

⁷⁸⁶ Osim u iznimnim situacijama kada postoji vjerovatnoća da će zbog specifičnog stanja mejita izaći nešto iz njegovog tijela i uprljati kefine.

29. Obavezno preuzimanje dženaze sa prvog na zadnji kraj na istoj strani. (Autor)
30. Transportovanje mejita određenim prijevoznim sredstvom do mezara.⁷⁸⁷
31. Učenje Kur'ana ili zikrenje onih koji prate ili vide dženazu.
32. Beskorisna priča, smijanje, dizanje glasova i neozbiljnost onih koji prate dženazu.
33. Redanje alata kojim se kopao mezar preko mezara do ukopa. (Autor)
34. Obavezno stavljanje prvog busena zemlje u mezar prije zatrpavanja. (Autor)
35. Prekrivanje mezara muškarca platnom ili dekom pri ukopu.⁷⁸⁸
36. Posebna dova ili učenje El-Fatihe mejitu neposredno nakon dženaze-namaza.
37. Uvjerjenje da ako pokisne mezar prije ili neposredno poslije ukopa, da će nakon kratkog vremenskog perioda umrijeti još neko iz bližnje ili daljne rodbine. (Autor)
38. Uvjerjenje da ako se mezar poprska vodom nakon ukopa, da neće niko ubrzo umrijeti iz rodbine. (Autor)
39. Stavljanje preostalih dasaka, te upora na kojim se nosi tabut, i pruta ili konca kojim se mjeri dužina mejita u mezar. (Autor)
40. Stavljanje poprečne daske iznad mejita.⁷⁸⁹

⁷⁸⁷ Osim ako su mezari suviše udaljeni pa nije moguće nositi mejita.

⁷⁸⁸ Ovo je stav učenjaka hanefijske, malikijske i hanbelijske pravne škole. Vidjeti: *El-mebsut*, (2/62-63); *Bedaeus-sanaia*, (2/64); *El-hidaje*, (1/92); *Mevahibul-dželil*, (2/227) i *Eš-šerhul-kebir*, (2/380). Što se tiče prekrivanja mezara žene pri ukopu, učenjaci četiri pravne škole ovaj postupak smatraju legitimnim i pohvalnim. Vidjeti prethodne izvore i *El-umm*, (1/276) i *El-medžmua*, (5/262) od imama Nevevija. Imam Ibn-Kudame kaže: "Ne znam da postoji razilaženje među islamskim učenjacima o legitimnosti prekrivanja kabura žene, kod ukopa." Vidjeti: *El-mugni*, (2/377).

⁷⁸⁹ Sunnet je kod svih pravnih škola iskopati lehd ili šekk. Tako su se ukopavali muslimani u nekoliko prvih stoljeća.

41. Upotreba skupocjene, bezbojno lakirane, obavezno kestenove daske. (Autor)
42. Pokrivanje kabura prekrivačem prilikom spuštanja mejita u mezar.
43. Učenje posebnih zikrova prilikom spuštanja mejita u mezar.
44. Pomjeranje mejita tri puta naprijed nakon spuštanja u kabur. (Autor)
45. Ukopavanje mejita sa tabutom ili u sanduku.
46. Obavezno spuštanje dasaka preko prve ili već poredanih dasaka, ne preko mejita. (Autor)
47. Obavezno spuštanje lopate na zemlju, prije nego što je uzme drugi koji želi zakopavati mezar. (Autor)
48. Uvjerenje da će uskoro umrijeti onaj ko vrati tabut na njegovo mjesto. (Autor)
49. Stavljanje jastuka ispod mejitove glave, bilo da se radi o zemlji, kamenu, drvetu i sl.
50. Stavljanje novca ispod mejtove glave. (Autor)
51. Obavezno stavljanje prvog komada zemlje ispod glave. (Autor)
52. Smatrati da je zabranjeno sjesti prije potpunog završetka ukopa.
53. Polijevanje vode preko mezara nakon ukopa.
54. Učenje posebnih zajedničkih dova nakon ukopa.
55. Učenje tri zadnje sure nakon ukopa. (Autor)
56. Dijeljenje nečega slatkoga (lokum, halva i sl.) nakon izlaska iz mezarja. (Autor)
57. Učenje Kur'ana mrtvima uz naplatu.
58. Doviti kod kabura poslanika i dobrih, smatrajući da je dova na tom mjestu primljena.
59. Doviti usmjeren prema kaburu, čak da je to i kabur Poslanika, s.a.v.s.
60. Razgovarati sa mrtvima. (Autor)
61. Doviti preko mrtvih (tevesul).

62. Prskanje vodom po kaburu supruge ako se muž oženi nakon nje, smatrajući da ta voda gasi silnu ljubomoru žene.
63. Ukrašavanje kabura mramorom, ružama, vijencima, svijećama, ogradom, raznim pločama, slikama, nišanom i sl. (Autor)
64. Pisanje imena mejita na nišanu i imena onih koji su podigli nišan. (Autor)
65. Posjećivanje kabura radi blagoslova i usrećenja (teberuka).
66. Putovati isključivo radi posjete određenog kabura.
67. Praktikovanje sedmina, četrdesetnica i godišnjica. (Autor)
68. Učenje hatmi, mevluda i tevhida. (Autor)
69. Oblačiti crnu odjeću iskazivajući time žalost za mejitom.

Ovim završavamo ovo skromno djelo koje je analiziralo pravne propise dženaze. Ispravno u njemu je od Uzvišenog Allaha. **“Ja samo želim da učinim dobro koliko mogu, a uspjeh moj je od Allaha.”**⁷⁹⁰ Ono što je pogrešno to je od mene i molim Milostivog Gospodara da mi oprost. **“Ja ne pravdam sebe, zaista duša navodi na zlo, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje.”**⁷⁹¹

Naša posljednja dova je:

أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“ENIL-HAMDU LILLAHI RABBIL-ALEMIN!”

“Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova!”⁷⁹²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

⁷⁹⁰ Prijevod značenja Kur'ana, Hud, (88).

⁷⁹¹ Prijevod značenja Kur'ana, Jusuf, (53).

⁷⁹² Prijevod značenja Kur'ana, Junus, (10).

Bibliografija

1. **El-Kur'anul-Kerim.**
2. Adabul-hatib. Ali b. Ibrahim Attar Dimeški (724). Bejrut (1416).
3. Ahkamul-dženaiz. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1412).
4. Ahkamul-dženaiz vel-kubur. Jasin Gadi. Amman (1415).
5. Amelul-jevni vel-lejleh. Ahmed b. Muhammed b. Suni (364). Bejrut (1417).
6. Amelul-jevni vel-lejleh. Ahmed b. Šuajb Nesai (303). Bejrut (1406).
7. Aridatul-ahvezi. Muhammed b. Abdullah b. Arebi (543). Bejrut (1415).
8. Asarus-sahabe. Zekerija b. Gulam b. Kadir Pakistani. Bejrut (1421).
9. Avnul-mabud. Muhammed Ebu-Tajjib Abadi (-----). Bejrut (1419).
10. Bedaeus-sanaia. Alauddin b. Mesud Kasani (587). Bejrut (1419).
11. Bezlul-medžhud. Halil b. Ahmed Seharenfuri (1346). Kairo (1408).
12. Bidajetul-mudžtehid. Muhammed b. Ahmed b. Rušd Kurtubi (595). Bejrut (1416).
13. Bulugul-emani (sa El-feth). Ahmed b. Abdur-Rahman El-Bena. Bejrut (-----).
14. Bulugul-meram. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1418).
15. Daiful-džamia. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Bejrut (1410).
16. Daifu Suneni Ebi-Davud. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1419).
17. Daifu Suneni Ibni-Madže. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1417).
18. Daifut-tergibit-terhib. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1421).
19. Delailun-nubuvve. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1405).
20. Duafaul-Ukajli. Muhammed b. Omer Ukajli (322). Bejrut (1404).
21. Džamiul-bejan. Muhammed b. Džerir Taberi (310). Bejrut (1421).
22. Džamiut-Tirmizi (sa Et-tuhfe). Muhammed b. Sevrete Tirmizi (279). Bejrut (1415).
23. Dželaul-efham. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (-----).
24. Džuma-namaz (pravni propisi). Safet Kuduzović. Amman (2002).
25. Ed-diraje fi tahridžil-hidaje. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (-----).
26. Ed-duafau vel-metrukin. Abdur-Rahman b. Ali b. Dževzi (597). Bejrut (1406).
27. Ed-duafau vel-metrukin. Ali b. Omer Darekutni (385). Bejrut (1405).
28. El-ahadu vel-mesani. Ahmed b. Amr b. Ebi-Asim Šejbani (287). Rijad (1411).
29. El-ahkam. Ahmed b. Abdullah b. Muhammed Omeri. Kairo (1420).
30. El-asar. Muhammed b. Hassan Šejbani (189). Hajderabad (1385).
31. El-bahrur-raik. Zejnu b. Ibrahim b. Muhammed (970). Bejrut (-----).
32. El-bais ala inkaril-bida. Ebu-Šame Abdur-Rahman b. Ibrahim (665). Kairo (-----).
33. El-baisul-hasis. Ismail b. Kesir Kureši Dimeški (774). Bejrut (1416).
34. El-bejanu vet-tahsil. Ebu-Velid b. Rušd Kurtubi (520). Bejrut (1404).
35. El-bidaje ven-nihaje. Ismail b. Kesir Kureši Dimeški (774). Bejrut (1414).

36. El-bidau vel-muhdesat. Ibn-Baz sa skupinom učenjaka. Rijad (1419).
37. El-binaje šerhul-hidaje. Bedruddin b. Mahmud Ajni (855). Bejrut (1420).
38. El-džamii fi ehadisil-ibadat. Abdus-Selam b. Muhammed Alluš. Bejrut (1420).
39. El-džamii li ahkamil-Kur'an. Muhammed b. Ahmed Kurtubi (671). Bejrut (1385).
40. El-džerhu vet-tadilu. Abdur-Rahman b. Ebi-Hatim Razi (327). Bejrut (1271).
41. El-dževherun-nekijj (sa Es-sunenul-kubra). Ibn-Turkmani. Mekka (1414).
42. Ed-dua. Sulejman b. Ahmed Taberani (360). Bejrut (1407).
43. El-ebatil vel-menakir. Husejin b. Ibrahim Dževzekani (543). Rijad (1422).
44. El-edebul-mufred. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Rijad (1418).
45. El-ehadisul-muhtareh. Muhammed b. Abdul-Vahid Makdisi (643). Mekka (1410).
46. El-emru bil-itiba. Dželaluddin Abdur-Rahman Sujuti (911). Kairo (1422).
47. El-evsat. Muhammed b. Ibrahim b. Munzir Nejsaburi (318). Rijad (1414).
48. El-ezkar. Ebu-Zekerija Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1417).
49. El-fekihu vel-mutefekkih. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Rijad (1421).
50. El-fevaidul-medžmua. Muhammed b. Ali Ševkani (1250). Bejrut (1416).
51. El-fevakihud-devani. Ahmed b. Salim Nefravi (1125). Bejrut (1415).
52. El-fikhu alel-mezahibil-erbea. Abdur-Rahman Džezeri. Bejrut (-----).
53. El-fikhul-islamijj. Vehbeh Zuhejli. Bejrut (1417).
54. El-furkan. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmije (728). Bejrut (1413).
55. El-gaslu vel-kefen. Ebu-Abdullah Mustafa Adevi. Mensura (-----).
56. El-furua. Muhammed b. Muflih Makdisi (762). Bejrut (1418).
57. El-havadisul-vel-bida. Muhammed b. Velid Turtuši (530). Rijad (1419).
58. El-havil-kebir. Ali b. Muhammed Maverdi (-----). Bejrut (1414).
59. El-hidaje šerhul-bidaje. Ali b. Ebi-Bekr Merginani (953). Bejrut (-----).
60. El-ialam. Omer b. Ali b. Mulekkin Ensari. (804). Rijad (1417).
61. El-iatisam. Ibrahim b. Musa Garnati Šatibi (790). Behrejni (1420).
62. El-iatikadu vel-hidaje. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1420).
63. El-ibidau fi medarril-ibtida. Ali Mahfuz. Bejrut (1422).
64. El-bidau vel-muhdesat. Ibn-Baz sa skupinom učenjaka. Rijad (1419).
65. El-idžma. Muhammed b. Ibrahim b. Munzir Nejsaburi (318). Amman (1420).
66. El-ihtijar li talilil-muhtar. Abdullah b. Mahmud Musili (683). Bejrut (-----).
67. El-iknaa. Ali b. Muhammed Maverdi (-----). Bejrut (-----).
68. El-iknaa fi mesailil-idžma. Ali b. Kattan Farisi (628). Dimešk (1423).
69. El-ilel. Abdur-Rahman b. Ebi-Hatim Razi (327). Kairo (1423).
70. El-ilel. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241). Rijad (1409).
71. El-ilelul-mutenahije. Abdur-Rahman b. Ali b. Dževzi (597). Bejrut (1403).
72. El-iman. Muhammed b. Ishak b. Jahja b. Mende (395). Rijad (1421).
73. El-insaf. Alauddin b. Ali Merdavi (885). Bejrut (-----).

74. El-iršad. Halil b. Abdullah b. Ahmed Halili Kazvini (446). Rijad (1409).
75. El-isabe. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1412).
76. El-istijeab. Jusuf b. Abdul-Berr Endelusi (463). Bejrut (1412).
77. El-istizkar. Jusuf b. Abdul-Berr Endelusi (463). Dubai (1423).
78. El-kafi. Abdullah b. Muhammed b. Kudame Makdisi (620). Bejrut (1421).
79. El-kamilu fid-duafa. Abdullah b. Adi Džurdžani (365). Bejrut (1409).
80. El-kavaninul-fikhijje. Muhammed b. Ahmed Kelbi (741). Bejrut (1418).
81. El-kavlul-meseded. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1405).
82. El-kifaje fi ilmir-rivaje. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Medina(-----).
83. El-mebsut. Ebu-Bekr Muhammed b. Ahmed Serhasi (490). Bejrut (1414).
84. El-medhal. Muhammed b. Muhammed b. Hadždž Abderi (737). Bejrut (1401).
85. El-medžmua šerhul-muhezzeb. Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1415).
86. El-medžruhin. Muhammed b. Hibban Busti Temimi (354). Haleb (-----).
87. El-mekasidul-hasene. Muhammed b. Abdur-Rahman Sehavi (902). Bejrut (1405).
88. El-menhedžul-kavim. Ahmed b. Muhammed b. Hadžer Hejtemi (974). Bejrut (-----).
89. El-mensurat. Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1422).
90. El-merasil. Sulejmen b. Ešas Sidžistani (275). Bejrut (1418).
91. El-merasil. Sulejman b. Ešas Sidžistani (275). Bejrut (1418).
92. El-mesailul-fikhijje. Ibrahim Džalu Muhammed. Rijad (1421).
93. El-metalibul-alije. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Mekka (1418).
94. El-minhadž. Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1415).
95. El-muadžemul-evsat. Sulejman b. Ahmed Taberani (360). Kairo (1415).
96. El-muadžemul-kebir. Sulejman b. Ahmed Taberani (360). Bagdad (1404).
97. El-mubdia. Ibrahim b. Muhammed b. Muflih (884). Bejrut (1400).
98. El-mudevenetul-kubra. Malik b. Enes Medini (179). Bejrut (-----).
99. El-mudžalese. Ebu-Bekr Ahmed b. Mervan Dineveri (333). Bejrut (1421).
100. El-mufhim. Ebu-Abbas Ahmed b. Omer Kurtubi (656). Dimešk-Bejrut (1420).
101. El-mugni. Abdullah b. Muhammed b. Kudame Makdisi (620). Bejrut (1404).
102. El-mugni (sa El-ihja). Ebu-Fadl b. Husejn Iraki (806). Bejrut (1420).
103. El-mugni fid-duafa. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Bejrut (1418).
104. El-muhezzeb (sa El-medžmua). Ibrahim b. Ali b. Jusuf Šejrazi (-----). Bejrut (1415).
105. El-muhalla. Ali b. Ahmed b. Hazm Endelusi (456). Bejrut (-----).
106. El-munteka. Abdullah b. Ali b. Džarud Nejsaburi (307). Bejrut (1408).
107. El-munteka šerhul-muvetta. Sulejman b. Halef Badži Endelusi (494). Bejrut (1420).
108. El-mustedrek. Muhammed b. Abdullah Hakim Nejsaburi (405). Bejrut (1411).
109. El-muvafakat. Ibrahim b. Musa Garnati Šatibi (790). Saudijska Arabija (1417).
110. El-muvetta (sa komen. od Zurkanija). Malik b. Enes Medini (179). Bejrut (1417).
111. El-umm. Ebu-Abdullah Muhammed b. Idris b. Abbas Šafii (204). Bejrut (1393).

112. El-vedžizu fi fikhis-Sunneti vel-Kitab. Abdul-Azim b. Bedevi Halefi. Dimjat (1416).
113. El-vesit. Muhammed b. Muhammed Gazali (505). Kairo (1417).
114. En-nasihi vel-mensuh. Omer b. Ahmed b. Šahin (385). Mensura (1416).
115. En-nuket ala Ibni-Salah. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (-----).
116. Er-revdatun-nedijje. Siddik b. Hasan b. Han. Kairo (1420).
117. Er-ruh. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (1422).
118. Es-sahifetus-sahiha. Hammam b. Munebbih. Amman (1406).
119. Es-salatu ve hukmu tarikiha. Šemsuddin b. Kajjim Dževzijje (751). Kairo (-----).
120. Es-sejlul-džerrar. Muhammed b. Ali Ševkani (1250). Bejrut (-----).
121. Es-semerul-mustetab. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Kuvajt (1422).
122. Es-silsiletud-daife. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1392).
123. Es-silsiletus-sahiha. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1404).
124. Es-sikat. Muhammed b. Hibban Busti (354). Bejrut (1395).
125. Es-sunne. Abdullah b. Ammed b. Hanbel Šejbani (290). Demmam (1416).
126. Es-sunne. Ahmed b. Muhammed b. Harun b. Hallal (311). Rijad (1410).
127. Es-sunne. Muhammed b. Nasr Mervezi (294). Rijad (1422).
128. Es-sunenul-kubra. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Mekka (1414).
129. Es-sunenul-kubra. Ahmed b. Šuajb Nesai (303). Bejrut (1411).
130. Es-sunenus-sugra. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1420).
131. Es-sunenu vel-asar. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1421).
132. Es-sunenu vel-mubtedeat. Amr b. Abdul-Munaim Selim. Egipat (1425).
133. Es-sunenu vel-mubtedeat. Muhammed b. Ahmed Havandi Šekiri. Egipat (-----).
134. Eš-šerhul-kebir (sa El-mugni). Ebu-Feredž b. Ahmed Makdisi (682). Bejrut (1404).
135. Eš-šeriah. Ebu-Bekr Muhammed b. Husejn Adžurri (360). Kairo (1423).
136. Eš-šerhul-mumtia. Muhammed b. Salih Usejmin (1421). Rijad (1416).
137. Et-tabekatul-kubra. Muhammed b. Sad Basri (230). Bejrut (-----).
138. Et-tadžu vel-iklil. Muhammed b. Jusuf Abderi (897). Bejrut (1398).
139. Et-tahkik. Abdur-Rahman b. Ali b. Dževzi (597). Bejrut (1405).
140. Et-tarihul-kebir. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (-----).
141. Et-taruhus-sagir. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (1397).
142. Et-teberuk envauhu ve ahkamuhu. Nasir b. Abdur-Rahman Džedia. Rijad (1421).
143. Et-tekmlil. Salih b. Abdul-Aziz b. Muhammed Ali Šejh. Rijad (1417).
144. Et-telhisul-habir. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Mekka (1417).
145. Et-temhid. Jusuf b. Abdul-Berr Endelusi (463). Alžir (1387).
146. Ez-zuhd. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241). Bejrut (1398).
147. Ez-zuhdu ver-rekaik. Abdullah b. Mubarek (181). Rijad (1415).
148. Fadailul-medine. Salih b. Hamid b. Seid Rifai. Medina (1413).
149. Fejdul-kadir. Abdur-Reuf Menavi (1031). Egipat (1356).

150. Fetava islamijje. Ibn-Baz, Ibn-Usejmin, Ibn-Džibrin. Bejrut (1408).
151. Fetaval-ledžnetid-daime. Ahmed b. Abdur-Rezzak Duvejš. Rijad (1416).
152. Fetavas-Sadijje. Abdur-Rahman b. Nasir Sadi (1376). Bejrut (1415).
153. Fetava ve mesailu Ibni-Salah. Tekijuddin Osman b. Salah (-----) Bejrut (1406).
154. Fethul-Bari. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1397).
155. Fethul-gafur. Ebu Hubejb Salah b. Fethi. Mensure (1417).
156. Fethul-Malik bi tevbibit-temhid. Mustafa Samire. Bejrut (1418).
157. Fikhus-sunne. Sejjid Sabik (1422). Bejrut (1419).
158. Gajetul-meram. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Bejrut (1414).
159. Hašijetud-Dusuki. Muhammed b. Ahmed b. Arefe Dusuki (1230). Bejrut (1424).
160. Hašijetu Ibni-Abidin. Muhammed b. Emin b. Abidin (1252). Bejrut (1386).
161. Hašijetut-Tahtavi. Ahmed b. Muhammed Tahtavi (1231). Egipat (1318).
162. Hilijetud-evlija. Ahmed b. Abdullah Asbehani (430). Bejrut (-----).
163. Hulasatu bedril-munir. Omer b. Ali b. Mulekin (804). Rijad (1410).
164. Hulasatul-ahkam. Jahja b. Šeref Nevevi (676). Bejrut (1418).
165. lalaus-sunen. Zafer b. Ahmed b. Osman Tehanevi (1394). Bejrut (1418).
166. Idžmaatu Ibni-Abdil-Berr. Abdullah b. Mubarek Busi. Rijad (1420).
167. Ihjau ulumid-din. Ebu-Hamid b. Muhammed Gazali (505). Bejrut (1420).
168. Ihkamul-ahkam. Tekijuddin b. Dekik El-Aid (702). Kairo (1418).
169. Ihtilaful-fukaha. Muhammed b. Nasr Mervezi (294). Rijad (1420).
170. Iktidaus-siratil-mustekim. Tekijuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Rijad (1421).
171. Illelud-Darekutni. Ali b. Omer b. Ahmed Darekutni (385). Rijad (1405).
172. Illelut-Tirmizi. Ebu-Talib Kadi (Samerai, Nuri, Saidi). Bejrut (1409).
173. Irvaul-galil. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Amman (1405).
174. Ithaful-hajeretil-mehera. Ahmed b. Ismail Busiri (840). Rijad (1419).
175. Kasrul-emel. Abdullah Ibn-Ebi-Dunja Bagdadi (281). Bejrut (1416).
176. Kenzul-ummal. Alauddin b. Hassanuddin Hindi (975). Bejrut (1409).
177. Keššaful-kinaa. Mensur b. Junus Behveti (1051). Bejrut (1420).
178. Kešful-hafa. Ismail b. Muhammed Adžluni (1162). Bejrut (1405).
179. Lisanul-mizan. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1406).
180. Marifetus-sunen. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1422).
181. Marifetu ulumil-hadis. Muhammed b. Abdullah Hakim (405). Bejrut (1397).
182. Medžmeuz-zevaid. Nuruddin b. Ebu-Bekr Hejsemi (807). Bejrut (1402).
183. Medžmuatul-fetava. Tekijuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Rijad (-----).
184. Medžmuatul-fetavaš-šeraijje. Islamska zajednica Kuvajt. Kuvajt (1421).
185. Meratibul-idžma. Ali b. Ahmed b. Hazm Endelusi (456). Bejrut (1419).
186. Mesailul-imami Ahmed. Abdullah b. Ahmmmed b. Hanbel (290). Bejrut. (1408).
187. Mevahibul-dželil. Muhammed b. Abdur-Rahman Magribi (954). Bejrut (1398).

188. Mevsuatul-ehadisid-daife. Halebi, Kajsi i Hamdi Murad. Rijad (1419).
189. Mevsuatul-menahiš-šeraijje. Selim b. Aid Hilali. Kairo (1419).
190. Misbahuz-zudžadže. Ahmed b. Ismail Busiri (840). Bejrut (1403).
191. Miškatul-mesabih. Muhammed b. Abdullah Hatib (-----) (Albani). Bejrut (1405).
192. Mizanul-itidal. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Bejrut (1415).
193. Mugnil-muhtadž. Muhammed Hatib Šerbini (-----). Bejrut (-----).
194. Muhtesaru Ebi-Davud. Abdul-Azim b. Abdul-Kavijj Munziri (656). Bejrut (-----).
195. Muhtesaruš-šemail. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1413).
196. Muhtesaru zevaidil-Bezzar. Ahmed b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1412).
197. Musannefu Abdir-Rezzak. Abdur-Rezzak b. Hammam Sanani (211). Bejrut (1403).
198. Musannefu Ibni-Ebi-Šejbe. Abdullah b. Muhammed Kufi (235). Bejrut (1416).
199. Musnedu Abdi-Ibni-Humejd. Abd b. Humejd b. Nasr (249). Rijad (1423).
200. Musnedud-Darimi. Abdullah b. Abdur-Rahman Darimi (255). Bejrut (1417).
201. Musnedu Ebi-Jala. Ahmed b. Ali Temimi (307). Bejrut (1418).
202. Musnedu Ibnil-Džad. Ali b. Džad Dževheri (230). Bejrut (1417).
203. Musnedul-Bezzar. Ahmed b. Amr b. Bezzar (292). Bejrut (1409).
204. Musnedul-firdevs. Ebu-Šedžaa b. Šejrevejh Dejlemi (509). Bejrut (1396).
205. Musnedul-Humejdi. Abdullah b. Zubejr Humejdi (219). Bejrut (1409).
206. Musnedul-imami Ahmed. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241). Kairo (-----).
207. Musnedul-imami Ahmed. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241) (Šakir). Kairo (1414).
208. Musnedu-Šafii. Muhammed b. Idris Šafii (204). Bejrut (1400).
209. Musneduš-šamijjine. Ebu-Kasim Taberani (360). Bejrut (1405).
210. Musneduš-šihab. Muhammed b. Selame Kudai (454). Bejrut (1407).
211. Musnedut-Tajalisi. Ebu-Davud b. Džarud Tajalisi (204). Egipat (1420).
212. Muveddihul-evham. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Bejrut (1407).
213. Nasbur-raje. Džemaluddin Zejlei (762). Kairo (-----).
214. Nejlul-evtar. Muhammed b. Ali Ševkani (1250). Bejrut (1403).
215. Refeul-jedejni. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (1416).
216. Revdatut-talibin. Jahja b. Šeref Nevevi (676). Bejrut (1405).
217. Salatul-dženaze. Abdullah b. Abdur-Rahman Džibrin. Saudijska Arabija (-----).
218. Sahihu Ibni-Hibban. Muhammed b. Hibban Temimi (354). Bejrut (1408).
219. Sahihu Ibni-Huzejme. Muhammed b. Ishak b. Huzejme (311). Amman (1412).
220. Sahihu Muslim (El-minhadž). Muslim b. Hadždžadž Nejsaburi (261). Bejrut (1415).
221. Sahihul-Buhari. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (1416).
222. Sahihul-džamia. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Amman (1408).
223. Sahihul-edebil-mufred. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1418).
224. Sahihul-vabilis-sajjib. Ebu-Usame Selim b. Aid Hilali. Rijad (1416).
225. Sahihu mevaridiz-zaman. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1422).

226. Sahihus Suneni Ebi-Davud. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1419).
227. Sahihus Suneni Ibni-Madže. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1417).
228. Sahihus Sunenin-Nesai. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1419).
229. Sahihus Sunent-Tirmizi. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1420).
230. Sahihut-tergibit-terhib. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1421).
231. Sijeru ealamin-nubela. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Bejrut (1413).
232. Subulus-selam. Muhammed b. Ismail Sanani (1182). Bejrut (1379).
233. Sunenud-Darekutni. Ali b. Omer Darekutni (385). Bejrut (1417).
234. Sunenu Ebi-Davud. Sulejmen b. Ešas Sidžistani (275). Bejrut (1420).
235. Svojsva Poslanikovog s.a.v.s. namaza. Safet Kuduzović. Amman (2001).
236. Šerhu fethil-kadir. Muhammed b. Abdul-Vahid Sejvasi (681). Bejrut (-----).
237. Šerhu ilelit-Tirmizi. Zejnuddin Ebu-Feredž b. Redžeb (795). Rijad (1421).
238. Šerhul-akidetit-Tahavijje. Ali b. Ali b. Ebil-Aiz Dimeški (793). Bejrut (1419).
239. Šerhu meanil-asar. Ahmed b. Muhammed Tahavi (321). Bejrut (1399).
240. Šerhu Sahihil-Buhari. Ali b. Halef b. Bettal (449). Rijad (1420).
241. Šerhu Sahihil-Buhari. Kermani. Bejrut (1401).
242. Šerhus-sudur. Dželaluddin Abdur-Rahman Sujuti (911). Bejrut (1414).
243. Šerhus-sunne. Husejin b. Mesud Begavi (516). Bejrut (1403).
244. Šerhul-muvetta. Muhammed b. Abdul-Baki Zurkani (1122). Bejrut (1417).
245. Šerhu rijadis-salihin. Muhammed b. Salih Usejmin (1421). Iskenderija (1421).
246. Šerhuz-Zerkeši. Muhammed b. Abdullah Zerkeši (772). Rijad (-----).
247. Šuabul-iman. Ahmed b. Husejin Bejheki (458). Bejrut (1410).
248. Tabirur-ruija. Ibn-Kutejbe b. Muslim Dineveri (276). Kuvajt (1424).
249. Taglikut-talik. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1405).
250. Tahridžul-tarihil-kebir. Muhammed b. Abdul-Kerim b. Ubejd. Rijad (1420).
251. Tahzirus-sadžid. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Bejrut (1403).
252. Takribut-tehzib. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1417).
253. Tarhut-tesrib. Abdur-Rahman b. Husejn Iraki (806). Bejrut (1421).
254. Tarihu Bagdad. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Bejrut (-----).
255. Tarihu Dimešk. Ali b. Hasan b. Asakir (571). Bejrut (1415).
256. Tarihu Ibni-Mein. Ebu Zekerijja Jahja b. Mein (233). Dimešk (1400).
257. Tashihud-dua. Ebu-Zejd Bekr b. Abdullah. Rijad (1419).
258. Tedribur-ravi. Dželaluddin Abdur-Rahman Sujuti (911). Rijad (-----).
259. Tehzibul-kemal. Džmaluddin Jusuf Ebu-Hadždžadž Mizzi (742). Bejrut (1400).
260. Tehzibus-sunen. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (1419).
261. Tehzibut-tehzib. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut. (1404).
262. Tenbihul-gafilin. Ahmed b. Ibrahim b. Nehhas Dimeški (-----). Bejrut (1423).
263. Tenkihul-kelam. Zekerija b. Gulam b. Kadir Pakistani. Bejrut (1420).

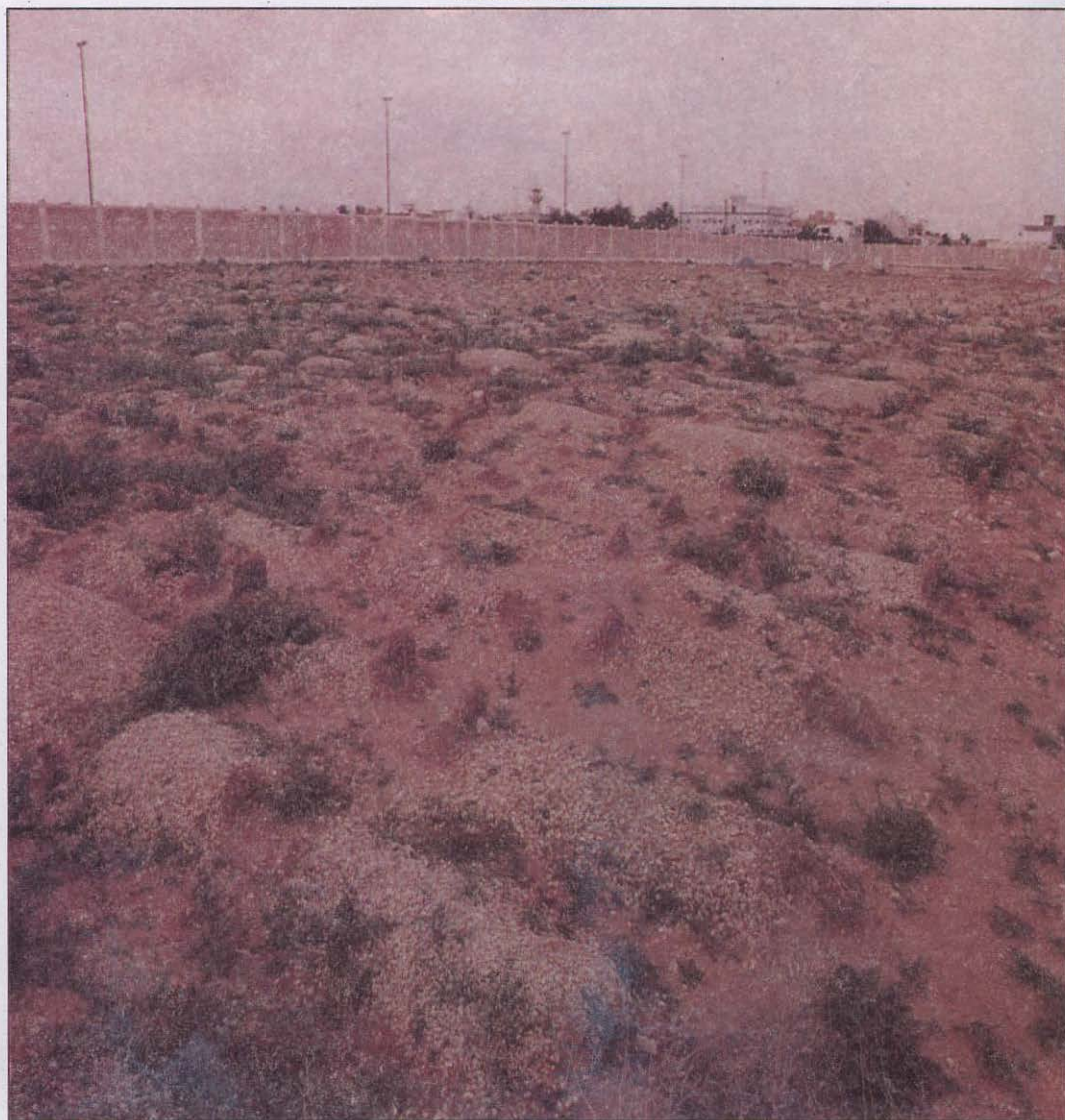
264. Tenkihut-tahkik. Muhammed b. Ahmed b. Abdul-Hadi (744). Bejrut (1419).
265. Tenkihut-tahkik. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Rijad (1421).
266. Tertibul-mevduat. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Bejrut (1415).
267. Tevdihul-ahkam. Abdullah b. Abdur-Rahman Bessam. Mekka (1414).
268. Tuhfetul-ahvezi. Muhammed b. Abdur-Rahman Mubarekfuri (1353). Bejrut (1415).
269. Udžaletur-ragibil-mutemenni. Ebu-Usame Selim b. Aid Hilali. Bejrut (1422).
270. Umdetul-kari. Bedruddin b. Mahmud Ajni (855). Bejrut (-----).
271. Zadul-mead. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (1415).
272. Zadul-mustaknia (El-mumtia). Musa b. Ahmed Makdisi (690). Rijad (1416).
273. Zikru ahbari Asbehan. Ahmed b. Abdullah Asbehani (430). Lejdun (1314).
274. Zikrul-mevt. Abdullah Ibn-Ebi-Dunja Bagdadi (281). Adžman (1423).

Slika br. 1

Muslimansko mezarje

Slika br. 2

Muslimansko mezarje

Slika br. 3

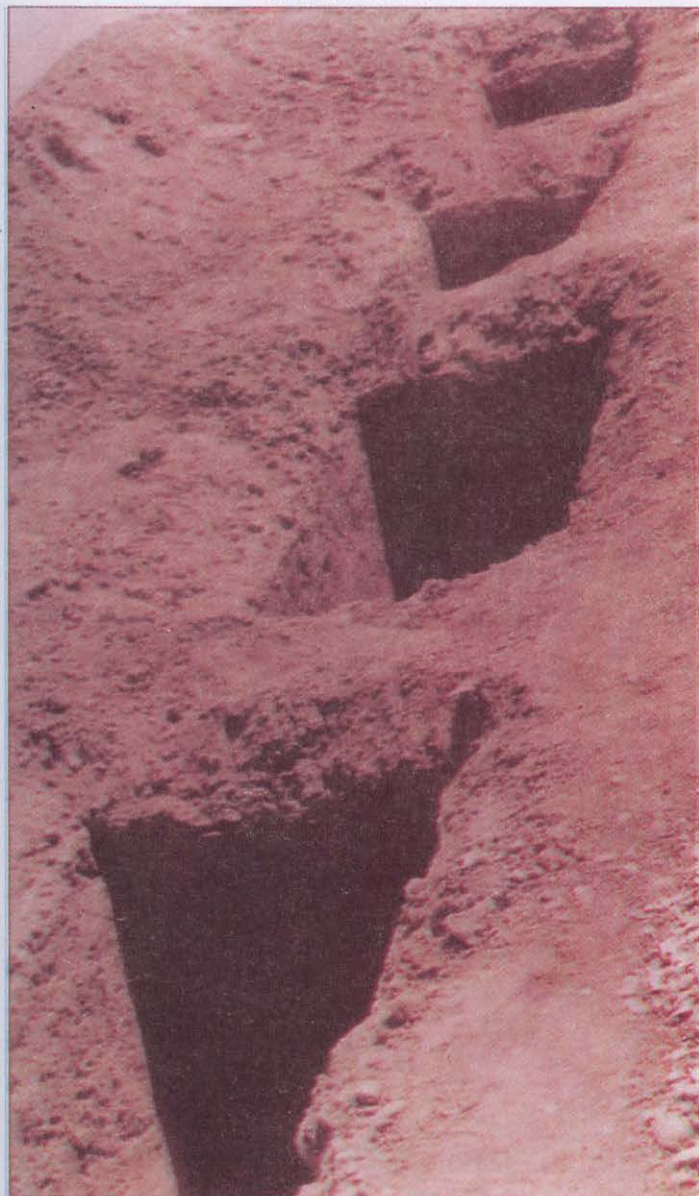
Kopanje dubokih mezara

Slika br. 4

Kopanje dubokih mezara

Slika br. 5

Kopanje dubokih mezara

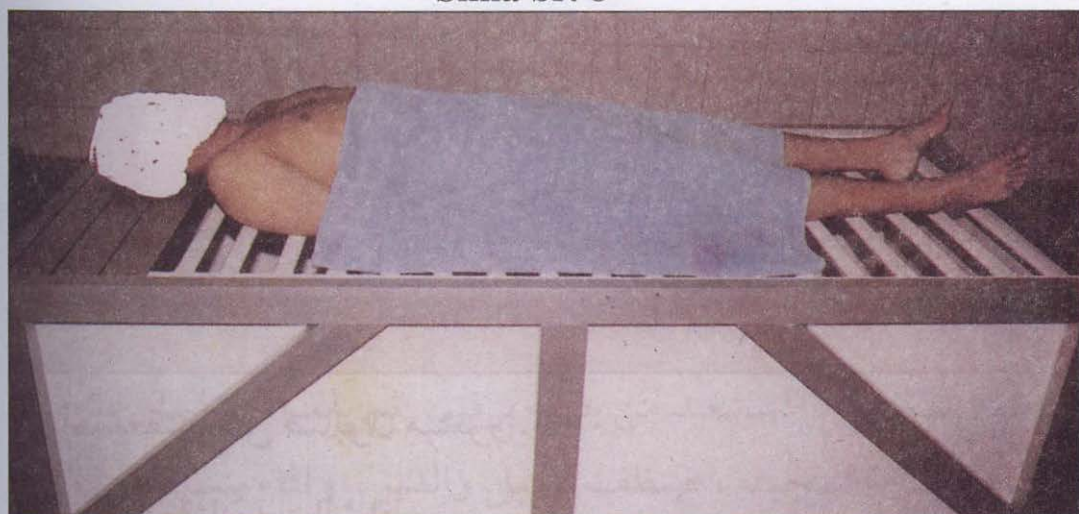
Slika br. 6**Kopanje dubokih mezara**

Slika br. 7

Mejit neposredno prije kupanja

Slika br. 8

Mejit spreman za kupanje

Slika br. 9

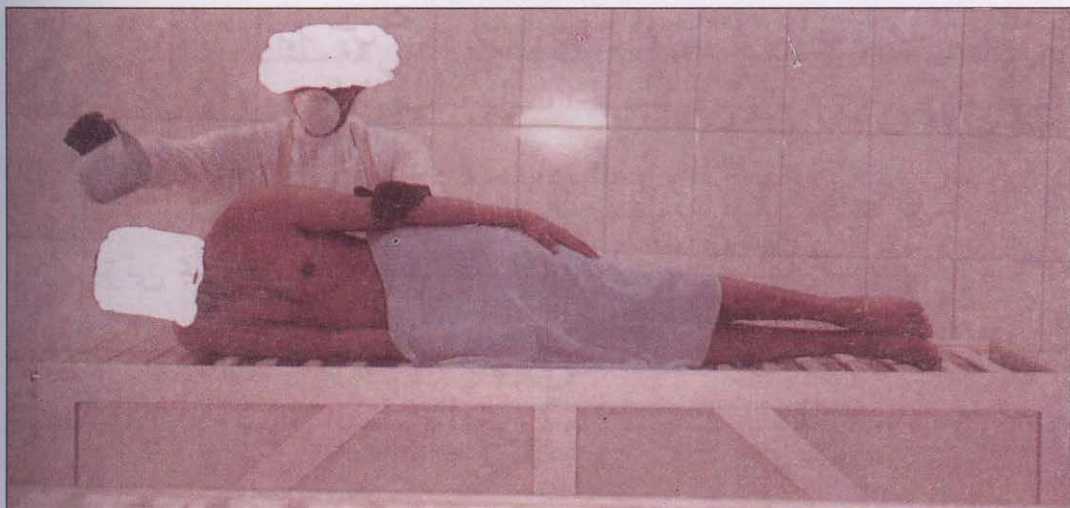
Blago pritiskanje stomaka mejita prije kupanja

Slika br. 10

Pranje desne strane

Slika br. 11

Pranje lijeve strane

Slika br. 12

Oblačenje improvizovanog unutrašnjeg veša mejitu nakon kupanja

Slika br. 13

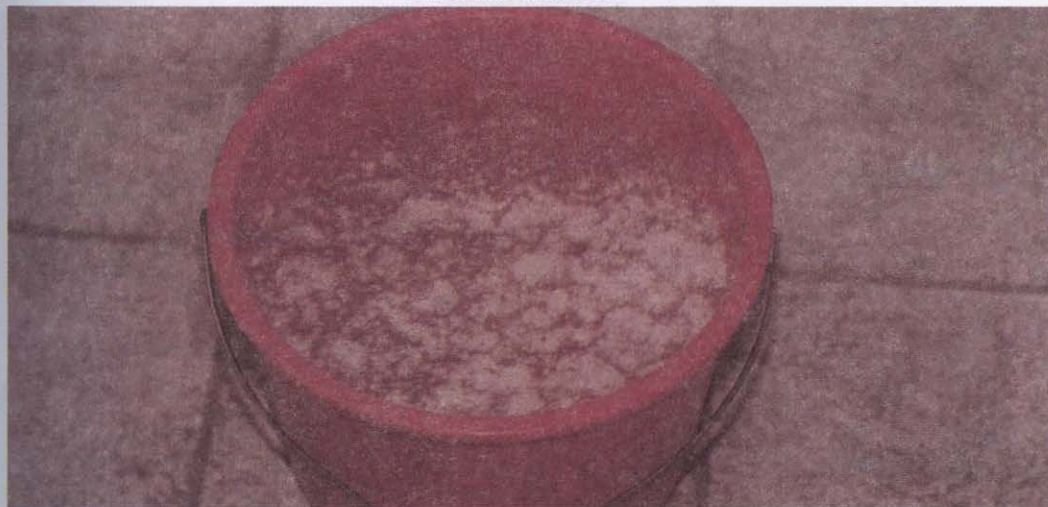
Kafur u tečnom i čvrstom stanju

Slika br. 14

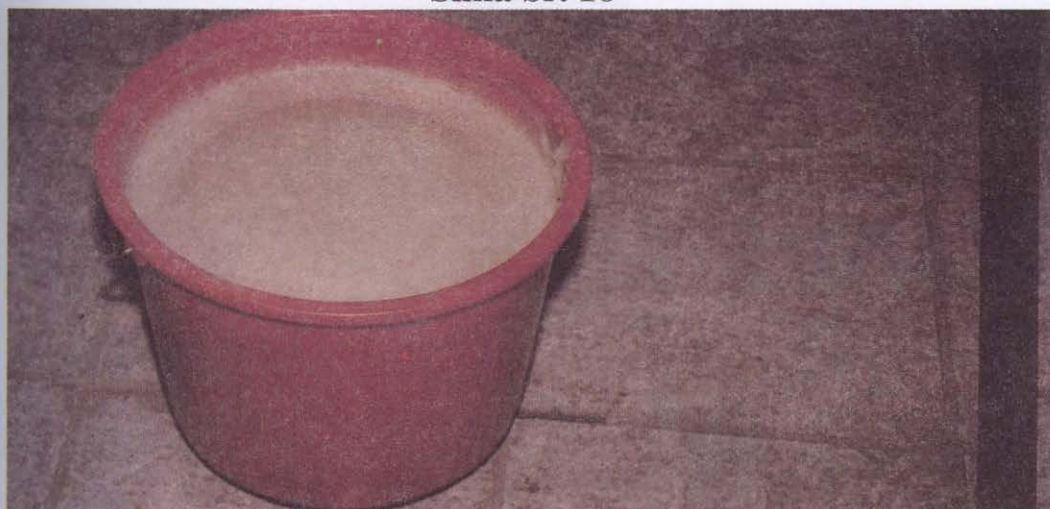
Tečni i mljeveni sidr

Slika br. 15

Kafur pomješan sa vodom

Slika br. 16

Sidr pomješan sa vodom

Slika br. 17

Oprema za kupanje mejita

Slika br. 18

Sredstva koja se koriste pri kupanju mejita

Slika br. 19

Sto na kome se mejit umotava u kefine

Slika br. 20

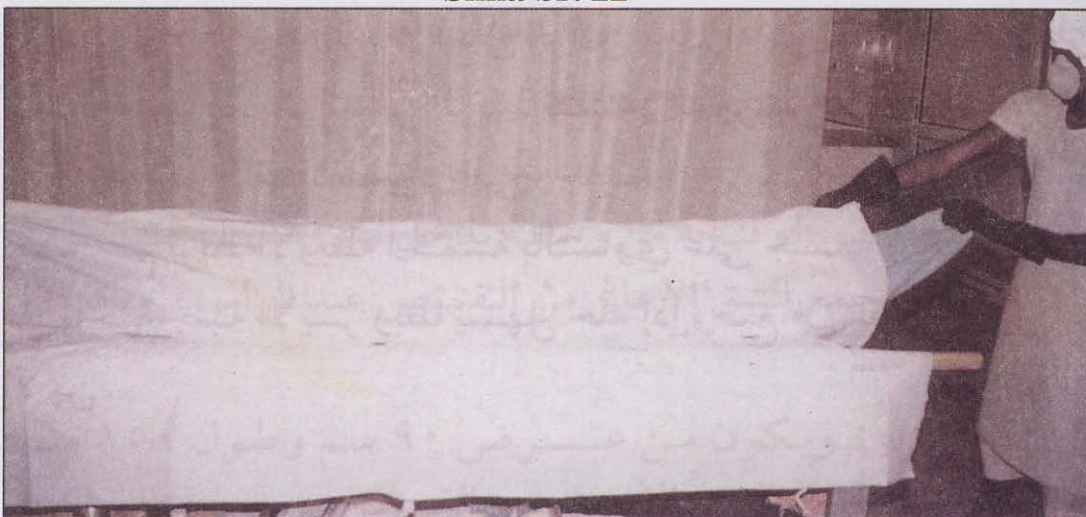
Prostiranje prvog kefina po stolu

Slika br. 21

Umotavanje mejita u zadnji prostrti, a do mejita prvi kefin

Slika br. 22

Izvlačenje platna koje je prekrivalo stidno mjesto mejita

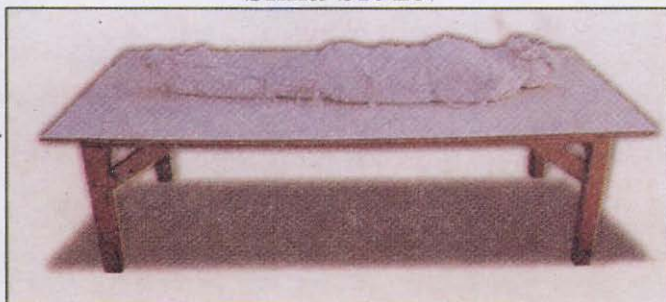
Slika br. 23

Slika br. 24

Slika br. 25

Izgled mejita u kefinima

Slika br. 26

Položaj imama kada klanja dženzu muškarcu

Slika br. 27

Položaj imama kada klanja dženzu ženi

Slika br. 28

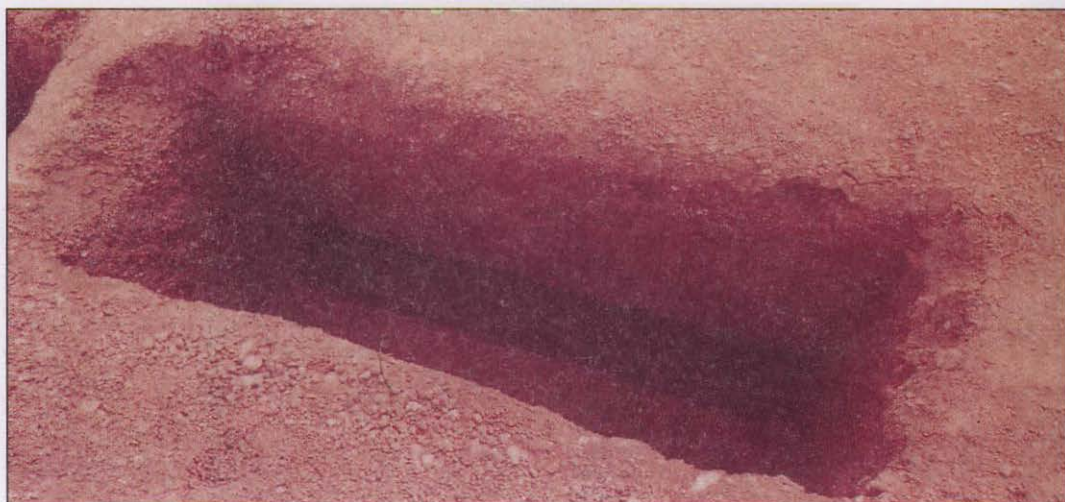
Položaj imama kada klanja dženazu muškarcu

Slika br. 29

Položaj imama kada klanja dženazu ženi

Slika br. 30

Izgled lehda u kaburu

Slika br. 31

Izgled lehda

Slika br. 32

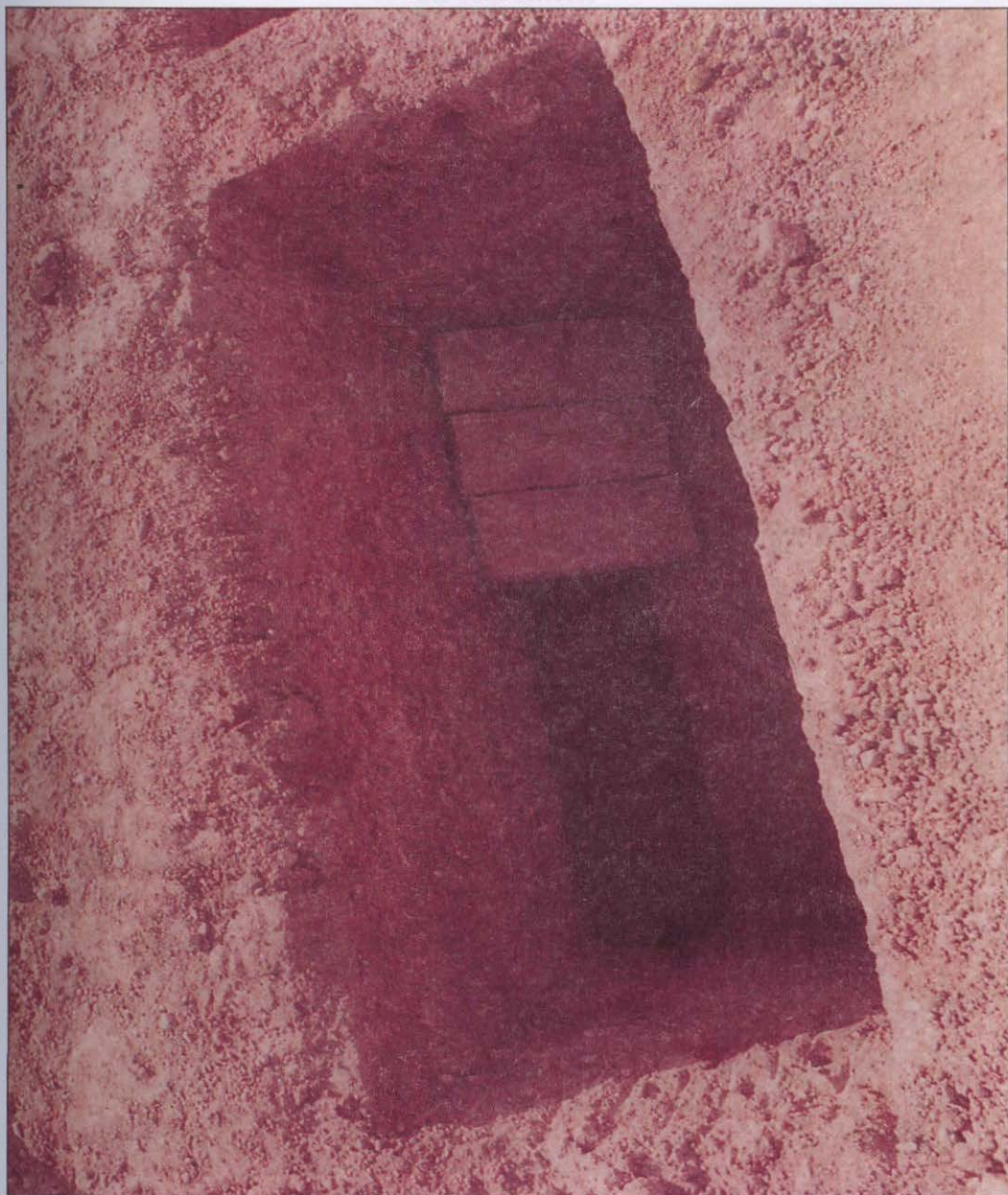

Izgled šekka

Slika br. 33

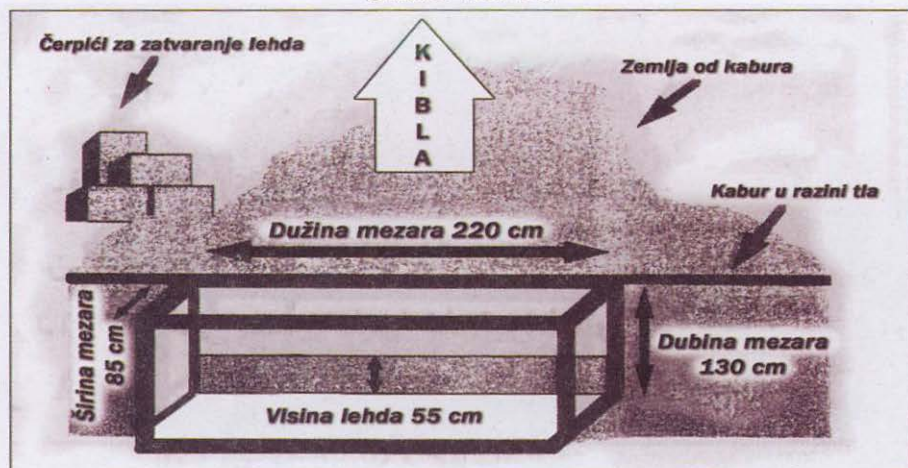
Zatvaranje lehda
sa čerpićima

Slika br. 34

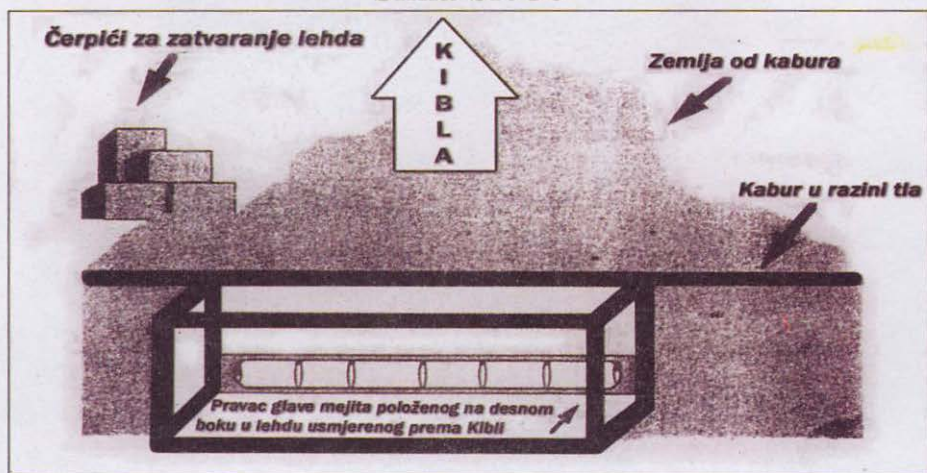
Zatvaranje lehda sa čerpićima

Slika br. 35

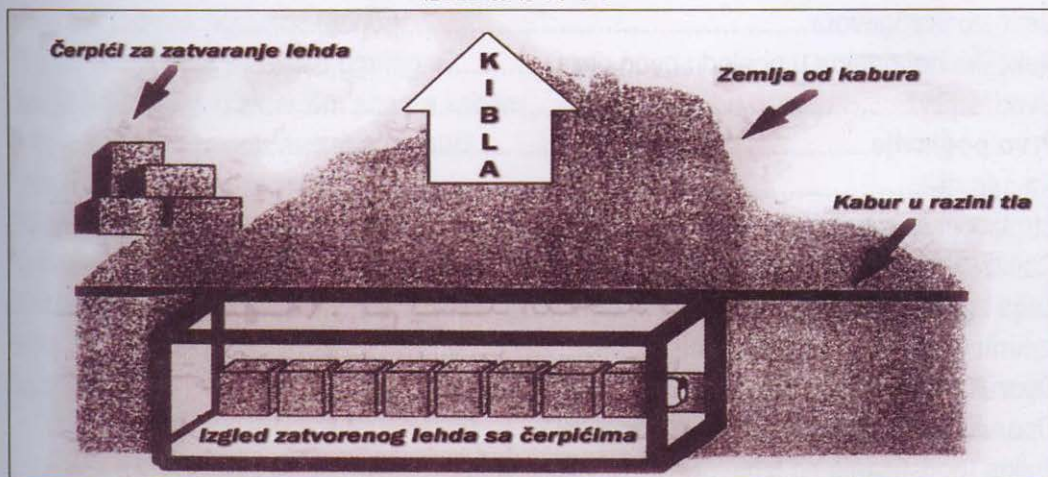
Izgled mezara i lehda kroz crteški prikaz

Slika br. 36

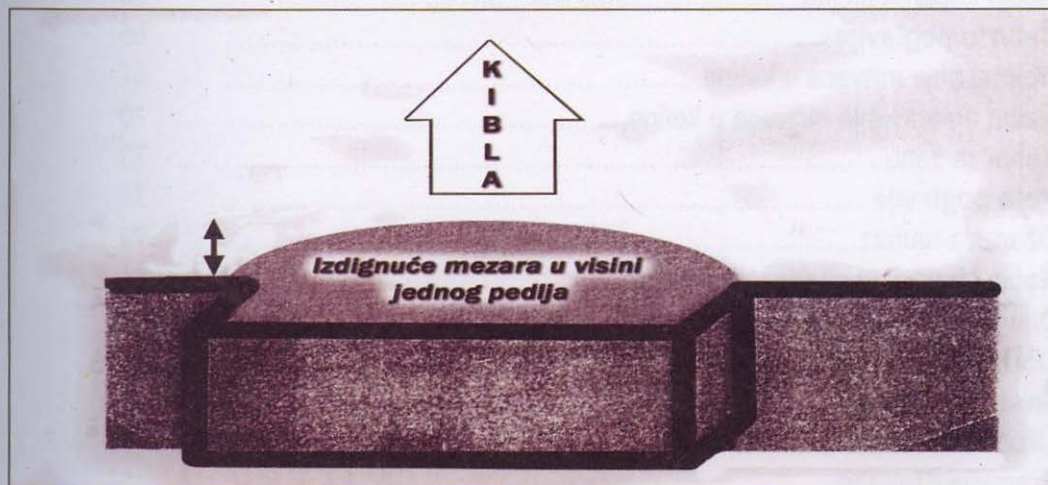
Položaj mejita u lehdu kroz crteški prikaz

Slika br. 37

Zatvaranje lehda sa čerpićima kroz crteški prikaz

Slika br. 38

Crteški prikaz izvišenja kabura u visini jednog pedlja

SADRŽAJ

Umjesto predgovora.....	6
Nekoliko napomena u pogledu ovog djela.....	7
Uvod.....	9
Prvo poglavlje	17
Na samrti.....	19
Strpljivost na smrtnoj postelji.....	19
Obilazak bolesnika.....	20
Želja za smrću.....	22
Izmiriti obaveze prema drugima.....	23
Oporuka i metka na samrti.....	25
Oporuka za propisno obavljanje dženaze.....	26
Telkin (podsticanje na izgovor Kelimeš-šehadeta).....	27
Drugo poglavlje	33
Nakon smrti.....	35
Treće poglavlje	41
Kupanje mrtvaca.....	43
Ko je najpreči da kupi mejita.....	46
Dali je dozvoljeno supružnicima da okupaju jedno drugo.....	48
Način kupanja mejita.....	50
Četvrto poglavlje	65
Umotavanje mrtvaca u kefine.....	67
Način umotavanja mrtvaca u kefine.....	70
Kefini za ženu.....	73
Peto poglavlje	77
Dženaza-namaz.....	79
Način obavljanja dženaze-namaza.....	81
Dali je dozvoljeno učiniti više od četiri tekbara za dženazu.....	95
Obavljanje dženaze-namaza u džamiji.....	99
Šesto poglavlje	103
Ukop.....	105
Praćenje dženaze.....	106
Vrijeme ukopavanja mejita.....	118
Klanjanje dženaze i ukopavanje mejita u tri zabranjena vremena.....	122

Sedmo poglavlje.....	125
Nakon dženaze.....	127
Obilazak i utjeha porodice umrlog.....	127
Priprema hrane za porodicu umrlog.....	128
Dali je dozvoljeno učenje Kur'ana na kaburu.....	129
Propis hodanja između mezarja u obući.....	133
Propisi posjećivanja mezarja.....	135
Šta je zabranjeno činiti na mezarju.....	136
Neki neosnovani postupci vezani za dženazu.....	139
Bibliografija.....	145
Slike.....	153
Sadržaj.....	174

Ovo djelo sastoji se iz sedam poglavlja:

- U prvom poglavlju se govori o smrtnoj postelji i nekim propisima vezanim za umirućeg.
- U drugom poglavlju se spominju propisi vezani za mejita nakon smrti, a prije njegovog kupanja.
- U trećem poglavlju je prezentiran način kupanja mejita, kao i neki pravni propisi koji se tiču samog kupanja.
- U četvrtom poglavlju se govori o umotavanju mejita u kefine, kao i o nekim pravnim propisima vezanim za kefine.
- U petom poglavlju je prezentirano obavljanje dženaze-namaza sa nekoliko propisa koji se tiču dženaze-namaza.
- U šestom poglavlju se govori o ukopu mejita i brojnim pravnim propisima vezanim za ukop.
- U sedmom poglavlju se govori o skupini legitimnih ili nelegitimnih propisa koji se praktikuju nakon ukopa.

Na kraju ovoga djela se spominje oko sedamdeset neosnovanih postupaka vezanih za propise dženaze.

Recenzija

Bismillahirrahmanirrahim

Knjiga „Pravni propisi dženaze namaza (komparativni fikh)“, iz oblasti islamskog prava i vjerozakona od mr. Safeta Kuduzovića obrađuje nadasve prijeko potrebnu tematiku našeg govornog područja. Autor se u svom istraživanju dotakao i propisa vezanih za umirućeg i umrlog prije kao i poslije samog obavljanja dženaze namaza, tako da je na neki način zaokružio jednu veoma važnu cjelinu. Posebnu važnost ovom djelu daje činjenica da se ovom pitanju prišlo studiozno i ukazalo na mnogobrojne nepravilnosti i predrasude koje nemaju svoje utemeljenje u islamskim izvorima. Praktična strana je posebno interesantna, tako da se iskreno nadam da će ovaj rad naići na prijem najšire čitalačke publike.

Wien, 26. 07. 1425. h.
odnosno 12. 09. 2004. God.

fz.mr. Muhamed Fadil Porča

ISBN 9758-9533-5-8

